

TV-15

Štev. 1

XXIX.

10. januarja
1991

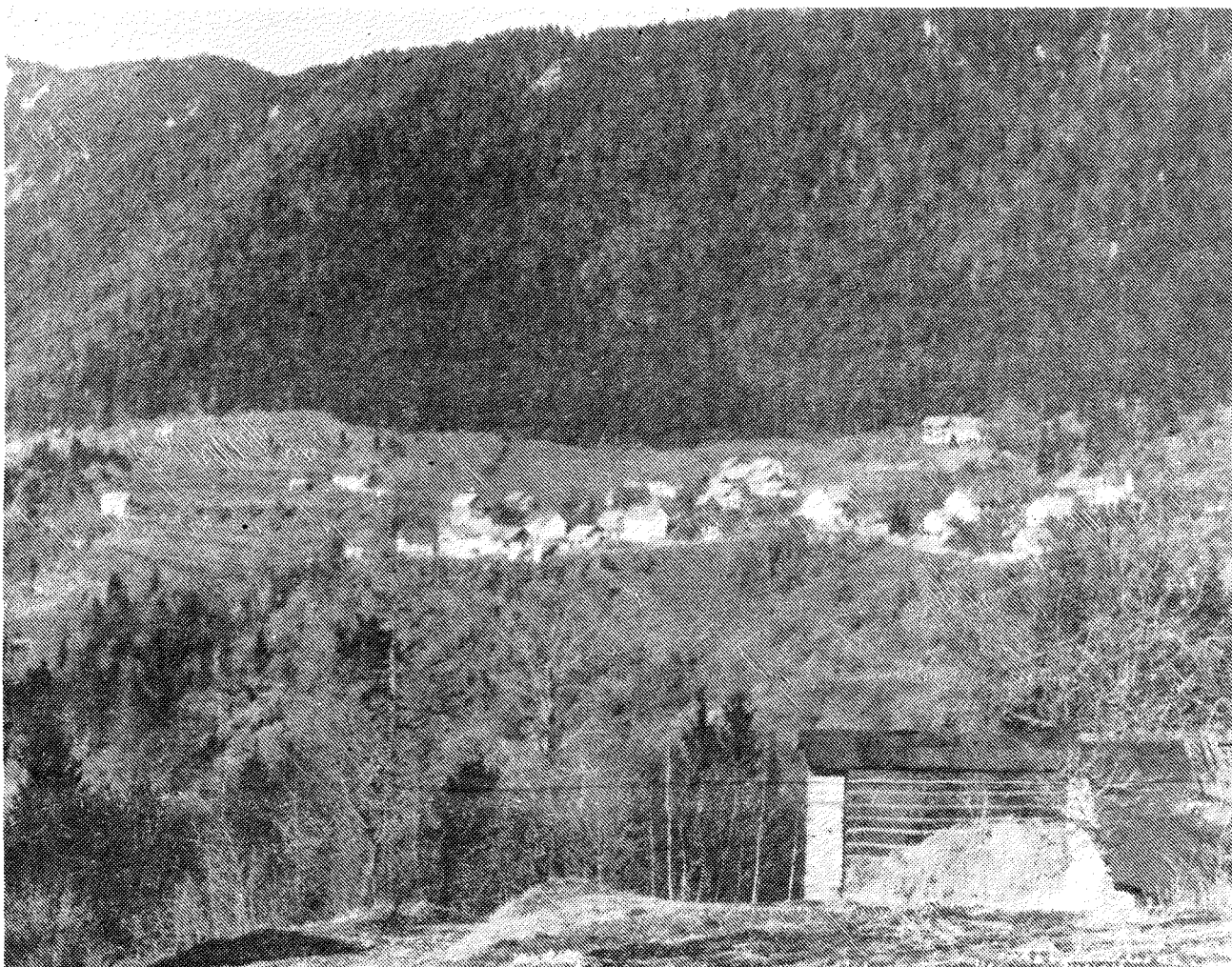
Cena: 13 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

- 2. stran:** Kaj je povedal Milan Kučan v skupščini
- 3. stran:** Dobimo se v Dražgošah
- 5. stran:** Je huda ura slovenskega gospodarstva že mimo?
- 16. stran:** Zakaj so proti spomeniku?

Dražgoše vabijo

Še dva dneva nas ločita od prireditev »Po poteh partizanske Jelovice«, s katerimi se spominjamo obletnice legendarne dražgoške bitke. V nedeljo, 13. januarja bodo številne poti, ki iz različnih koncev vodijo v to prijazno gorenjsko vasico, spet oživele, oživela pa bodo tudi tekmovalna prizorišča.

Čeprav skušajo nekateri zmanjšati ali celo izničiti pomen te bitke in ji dati slab predznak, pa prijave iz vseh koncev Slovenije kažejo, da borci in občani mislijo drugače. Letošnje zaznamovanje dražgoške bitke, od katere je minilo 49 let, je tudi uvod v zaznamovanje petdesete obletnice ustanovitve OF in začetka osvobodilnega boja na Slovenskem.

V nedeljo, 13. januarja 1991, se torej srečamo v Dražgošah.

B. K.

Pol stoletja ustvarjanja slovenske državnosti

Letošnje leto ne bo le leto udejanjanja slovenske državnosti, temveč tudi leto spominov na čas pred pol stoletja, ko so se Slovenci v težkih časih svetovne vojne odločili za pogumno dejanje splošnega upora proti fašizmu, s tem pa tudi za svobodo in samoodločbo. Boj proti fašizmu je bil epohalnega pomena za ves svet, še posebej pa za evropske narode. Slovenci smo s svojim sodelovanjem na strani protifašističnih sil sicer za ceno hudih žrtev dokazali svojo samobitnost in potem na kočevskem zboru odposlancev razglasili svojo državnost. Z bojem za svobodo smo uveljavili

svojo pravico do samoodločbe, na katero se zdaj slovenski narod znova opira, ko se zavzema za suvereno državnost in enakopraven položaj z drugimi narodi Jugoslavije in Evrope. Takšno odločitev je znova potrdil tudi na lanskem plebiscitu, ki bo izhodišče za nadaljnje dogovore o prihodnosti slovenskega naroda in njegovih povezavah z drugimi.

Letošnji obletnici ustanovitve OF in vstaje slovenskega naroda pa bosta tudi priložnost, da bomo iz polstoletne časovne oddaljenosti ponovno ocenili dogajanja v prelomnem letu 1941 in še posebej razmere, v katerih se je znašel slovenski

narod po napadu fašističnih sil na Jugoslavijo in njenem razbitju in razkosanju. Polarizacija duhov, ki je Evropo razdelila na fašistični in protifašistični tabor že v letih pred vojno, je bila prav v Sloveniji izredno globoka in je med vojno nasprotnike OF pripeljala na pot narodnega izdajstva in bratomorne morije. Ni namreč opravičila za to, da so se podali v službo tujih okupatorjev in da so tudi po zlomu fašistične Italije vztrajali v službi nemških vojaških in policijskih enot v boju proti lastnemu narodu.

Obletnica ustanovitve OF in vstaje pa naj bi pomagala utrditi spomin na pove-

zanost osvobodilnega gibanja Slovenije s protifašističnim gibanjem drugih evropskih narodov in še posebej narodov sosednjih dežel, katerim je zlom nacizma omogočil prehod v demokratično organizirano družbo. Sile protifašistične koalicije so že med vojno v znani atlantski listini razglasile načelo samoodločbe narodov, ki je odprlo osvobodilni pohod mnogim novim narodom, z ustanovitvijo organizacije združenih narodov še pred koncem vojne pa ustvarile mehanizem, ki naj človeštvu ohrani mir in ga ubrani pred novo vojno katastrofo.

R. Z.

Odštevanje

Kakšen bo razplet politične krize v južnoslovenski skupnosti narodov, kaj se bo dogajalo v naslednjih tednih in mesecih in kakšne so v vsem tem obveznosti, možnosti in naloge Slovenije (in seveda v drugih republikah njihove)? To so vprašanja, ki odmevajo v vseh razpravah in razmišljanjih slovenske (in drugih) politične javnosti v teh dneh na začetku zadnjega desetletja tega stoletja (in tisočletja) in prvega desetletja pokomunistične dobe. Odgovori so si seveda različni, marsikdaj so si v popolnem nasprotju. Zamisli o mirnem pogajalskem realizmu se spoprijemajo s še vedno nervoznimi odzivi popolnoma nasprotnih pričakovanj. Prav zato je vsako napovedovanje še toliko bolj nevhvaležno. Možno je pač vse in, če sodimo po burnosti in obsežnosti lanskim sprememb na tem prostoru, ne gre povsem izključiti niti najbolj radikalnih napovedi o življenju in državnopravni ureditvi Balkana ob koncu letošnjega leta.

Le kdo bi še pred letom dni slutil ali upal napovedati, kako resne in temeljite zgodovinske spremembe nas bodo pripeljale v novo leto! In kdo lahko po tej logiki povsem zavrne možnosti enako temeljitih sprememb na političnem zemljevidu Balkana v tem letu. Za zdaj živi Jugoslavija, z njo pa tudi Slovenija (in vsi drugi) dvojno življenje. Takorekoč na vseh področjih sta si v laseh dve možnosti: federacija – konfederacija, centralizem – državni republikanizem, sila-dialog, vzhodna Jugoslavija – zahodna Jugoslavija. V takšnih okoliščinah, v spopadu tako različnih variant prihodnosti jugoslovanskega prostora, ni mogoče izključiti nobene možnosti, pa četudi le hipotetično. Seveda pa si vsi želimo pametnega, modrega, mirnega in za vse

sprejemljivega dogovora. Upamo, da se tega zavedajo tudi najvišji državni organi, ki se bodo prav na dan, ko boste prebirali to številko TV-15 lotili prvih resnih pogovorov o usodi južnoslovenskih državnih in drugih povezav in sožitja. Uspeh bo že najmanjši napredek.

Pri tem pa se zdi čedalje bolj verjetno, da se bo jugoslovanski prostor le prenovil po mirni poti. Vse sicer še ni povsem brez nevarnosti. Gospodarstvo se še utaplja, ljudi je strah za preživetje. Tudi medrepubliške meje, so vsaj za Srbijo, še sporne. Vsak spoštuje zvezni pravni red samo toliko, kolikor mu to ustreza. Takšnim razmeram kaj rada sledi trda roka.

Toda tudi na drugi strani je vse več trdnega. Republike so si ustvarile večstranske parlamente. Nikjer več ni mogoče opozicije kar tako spregledati, pa če je še tako šibka. Vse republike so tudi državno že tako oza-veščene in organizirane, da bi bilo vsako nasilno spreminjanje meja za vsakogar preveč tvegano. Ker pa nikjer tudi še nimajo urejenih lastnih gospodarskih sistemov, je vsaj do sedanjega vdora Srbije v bančni sistem kazalo, da bo vendarle možno in tudi potrebno skupaj določiti vsebino in obliko sožitja v prehodnem obdobju. Toda človek obrača, bog pa obrne. Zdaj je za to vse manj možnosti, kajti srbsko dejanje pomeni tako hud udarec po teh prizadevanjih, da se bo le redko kdo še pripravljen pogovarjati s partnerjem, ki eno govori, drugo pa dela.

Slovenija je za prehodno obdobje že kar dobro organizirana. Ima tudi politično podporo, izkazano z rezultati plebiscita. Njen odziv na srbsko »kraj« je bil premišljen in tudi dovolj prepričljiv. Tako bo verjetno najlažje preživela težavno gospodarsko obdobje in se obenem državniško modro pogajala o preureditvi Jugoslavije.

Z. R.

Obvestilo našim bralcem

V prihodnjih dneh boste dobili položnice za plačilo naročnine za prve tri mesece letošnjega leta. Na žalost nas je rast cen prisilila, da smo za deset dinarjev povečali naročnino. To pomeni, da je naročnina za tri mesece 70 dinarjev. Upamo, da razumete ta naš ukrep in da smo bili prisiljeni povečati naročnino zaradi povečanih cen tiskarskih storitev in poštne.

Prosimo vas, da naročnino čim prej poravnate in tako omogočite normalno izhajanje časopisa. Vse tiste, ki bi želeli poravnati naročnino na blagajni, naj to storijo izključno v našem uredništvu na Dvorčakovi 12 v Ljubljani.

Uredništvo

Usmeritve za uresničevanje na plebiscitu sprejete odločitve

Republika Slovenija je postala samostojna in neodvisna država

Pred štirinajstimi dnevi so v slovenskem parlamentu na skupni seji vseh treh zborov razglasili izid glasovanja na plebiscitu, na katerem so se državljani Slovenije odločali za samostojno in neodvisno državo Slovenijo. Vseh upravičencev za glasovanje je bilo nekaj manj kot poldrugi milijon, glasovalo pa je 93,5 odstotka upravičencev. Za samostojno in neodvisno Slovenijo je bilo 88,5 odstotka vseh upravičencev, proti jih je glasovalo 4 odstotke, malo manj kot odstotek pa je bilo neveljavnih glasovnic.

Na razglasitvi izida plebiscitnega odločanja sta govorila dr. Franc Bučar in Milan Kučan. Sednji je pred parlamentom razgrnil nekaj temeljnih usmeritev za uresničevanje na plebiscitu sprejete odločitve. Predsedstvo Republike Slovenije, v njenem imenu je podal te usmeritve, se je pri predlogu zanje opiralo tudi na politično soglasje slovenskih političnih strank, ki je bilo pomemben pogoj za uspeh plebiscita.

V prvih dneh novega leta so slovenske oblasti strukture tudi že začele pripravljati vse potrebno za uresničevanje sprejete odločitve. Ker kot štirinajstdnevnik ne moremo sproti slediti vsem, objavljamo besede Milana Kučana na seji slovenskega parlamenta, s katerimi je predstavil usmeritve, ki bodo podlaga za vse, kar se bo dogajalo v naslednjih tednih in mesecih.

Priprava in spomladi tudi sprejem ustave Republike Slovenije kot samostojne države, na izhodiščih, ki jih je na predlog Predsedstva že sprejel ta visoki dom.

Ta so v temeljnih rešitvah zajeta v njenem osnutku, ki je ta čas v javni razpravi. Na tem temelju nam bo mogoče pripraviti in sprejeti tudi še druge pravne akte in opraviti dejanja, ki so potrebna za oblikovanje celovitega pravno-političnega in ekonomskega sistema. Sočasno mora potekati dejavnost, da Republika Slovenija prevzame vse suverene pravice, katerih izvrševanje je preneslo na organe SFRJ. Ustavi moramo nameniti prednost, mora imeti nadstrankarski pristop in medstrankarsko soglasje.

O zadevah, ki si bistvenega nacionalnega pomena, ni mogoče odločati zgolj z navadno večino ali z mehaničnim preglasovanjem, ampak samo na podlagi vseplošnega soglasja vseh političnih sil, ki so zastopane v parlamentu. Tudi zato, da bodo zavezane za uresničevanje odločitev. Pogoj za tako soglasje je zrel in odgovoren demokratični parlament in tudi zunajparlamentarni dialog. Zahteva po soglasju nalaga izvršni oblasti, da predloge odločitev temeljito pripravi, argumentira in predstavi njihove posledice.

Slovenska država bo torej temeljila na visokem spoštovanju človekovih pravic in svoboščin. Uveljavljanje političnih pravic je zahteva politične kulture. Tudi pravica do sodelovanja pri upravljanju podjetij mora biti ustavno zagotovljena.

Spoštovanje človekovih pravic, pa tudi lastna demokratična drža ter interes in odgovornost za položaj slovenskih manjšin, nas določeno zavezujejo tako v razmerjih do italijanske in madžarske narodnosti kot tudi v razmerjih do pripadnikov vseh drugih narodov in narodnosti, ki živijo v Sloveniji. Ustava in kasnejša zakonodaja jim bosta zagotovili vse državljanske in nacionalne pravice, tiste, ki so dosežek našega dosežanja demokratičnega

razvoja in tiste, ki so zagotovljene z meddržavnimi pogodbami in drugimi mednarodnimi akti.

Oblikovanje lastnega gospodarskega sistema

Ta nam bo, skupaj z ustreznimi izbiro ekonomsko-političnih sredstev, omogočil samostojen ekonomski razvoj, krepitev gospodarskih temeljev suverenosti in lastno socialno politiko, hkrati pa nas bo naredil prožnejše in bolj sposobne za vsa potrebna prilaganja. S tem bomo prevzeli odgovornost za lastno gospodarsko usodo v svoje roke.

Gospodarski sistem naj temelji na načelih primerljivosti in prilagodljivosti sistema evropskih držav, prožnost delovanja in postopnosti uvajanja. Zaokrožen naj bo z lastnim zaščitnim ter denarnim in kreditnim sistemom, ki bo varoval gospodarstvo pred intervencionističnimi ukrepi drugih držav in mu hkrati stal ob strani pri vseh potrebnih makroekonomskih in strukturnih prilagajanjih. Odgovoriti mora na zahtevo po spremembi lastniške strukture in oblikovati mehanizme za razreševanje konfliktov, do katerih bo prišlo zaradi premikanja lastniške strukture in zahtev po socialni varnosti ljudi.

Urejanje odnosov z drugimi republikami Jugoslavije. Plebiscit in Izjava o dobrih namenih sta zavezujoča za slovensko oblast tudi glede tega vprašanja.

Izhodišče nam je naša opredelitev, da postanemo v vseh bistvenih določnicah našega gospodarskega, političnega in duhovnega življenja del svetovnega sveta in eden izmed narodov in držav, ki bodo ustvarile Evropo prihodnosti. Na tem izhodišču smo v sodelovanju z Republiko Hrvaško že pred časom pripravili model možne konfederativne preureditve Jugoslavije. S tem smo povedali, da Jugoslavija, takšna kot je, za nas nima prihodnosti. Smo pa zainteresirani in pripravljeni na pogovore z vsemi jugoslovanskimi republikami, ki imajo interes in možnosti za ustanovitev nove zveze ali skupnosti suverenih držav, ki bi temeljila predvsem na ekonomskih interesih. Le na teh temeljih je po naši sodbi mož-

no iskati nov sporazum jugoslovanskih narodov in držav. S pripravo predloga konfederativne pogodbe moramo določiti svoje interese in izhodišče pogajalske pozicije. Hkrati kaže pripraviti tudi naš predlog sporazuma o pravnem nasledstvu SFRJ, o prevzemu njenih pravic in obveznosti. Pri tem ne more iti za urejanje razmerij, kakršna nastajajo z odcepitvijo, ampak z razdružitvijo narodov oz. republik, ki so po svoji volji ustvarili skupno zvezno državo in ki so zdaj znova v položaju, da odločajo o njeni usodi. Naš cilj ne more biti utrjevanje meje na Kolpi in Sotli ter naprej proti jugovzhodu sedanje države, ampak presejanje meja kot ločnic tudi proti Italiji, Avstriji in Madžarski. Seveda s povsem jasnim stališčem, da ob spoštovanju zunanjih meja tudi notranjih v Jugoslaviji ni mogoče spremeniti po nasilni poti.

Prevzemanje pristojnosti, katerih uresničevanje je bilo prenešeno na zvezne organe.

To je pogoj za demokratično razrešitev jugoslovanske krize in preseganje dvovladja, v katerem se prepletajo, pa tudi vse bolj med seboj blokirajo ustavnopravne, zakonodajne, gospodarske in politične pristojnosti republik in zvezne države.

Naše izhodišče je, da je Slovenija suverena republika, ki je nosilec vseh dogovorov in odločitev o svojem položaju, torej tudi o vseh svojih povezavah, bodisi z drugimi narodi v Jugoslaviji bodisi z mednarodno skupnostjo ali njenimi posameznimi članicami. Glede teh vprašanj Slovenija ne more sprejeti organov federacije za pogovorne partnerje, ne njihove arbitraže v medrepubliških pogovorih.

Vloga zveznih organov je nedvomno tudi v tem obdobju pri preprečevanju stihijnega razvoja pomembna. Vendar so ti organi lahko predvsem organizatorji in posredovalci v neposrednih pogajanjih republik, nikakor pa ne njim nadrejeni organi s svojimi posebnimi nadnacionalnimi interesi, ki bi lahko razsojali ali celo sprejemali samostojne odločitve – razen tistih, za katere bi jih posebej v tem procesu pooblastile republike. To velja tudi za vlogo zveznih organov pri pripravljanih sporazumih o razdružitvi.

Pri omogočanju in zagotavljanju tekočega poslovanja federacije v času do dogovora republik ima po naravi stvari osrednje mesto Zvezni izvršni svet in je razumljiv naš interes, da vztraja, ne pa da se še naprej odmika od izhodišč reforme. Pri usodi zborov Skupščine in Predsedstva SFRJ ter našega odnosa do njih pa velja upoštevati dejstvo, da je Republika Srbija s sprejemom svoje ustave odpravila obe pokrajini kot konstitutivna dela federacije in jih omejila na teritorialno avtonomijo. Zato predstavniki iz obeh pokrajin v Skupščini in Predsed-

novih povezav z vsemi, ki to želijo na temelju realnih in ne ideoloških interesov. Šestmesečni rok, ki ga je postavil zakon o plebiscitu, potemtakem ni le odhajanje, marveč tudi poskus prehajanja v novo skupnost.

Vzpostavitev mednarodnih stikov in aktivnost za priznanje samostojne in neodvisne Slovenije kot države in samostojnega subjekta mednarodnega prava.

Plebiscit je s svojim dostojanstvom pokazal, da slovensko osamosvajanje ni dejanje separatizma, egoističnega ravnanja enega dela Jugoslavije, enega naro-

aktivnosti, s katerimi naj se razširijo možnosti za mednarodno ekonomsko sodelovanje gospodarskih in drugih subjektov v Sloveniji in s tem razširi njen ekonomski prostor v svetu. Naša zunanja politika mora biti v službi tega interesa.

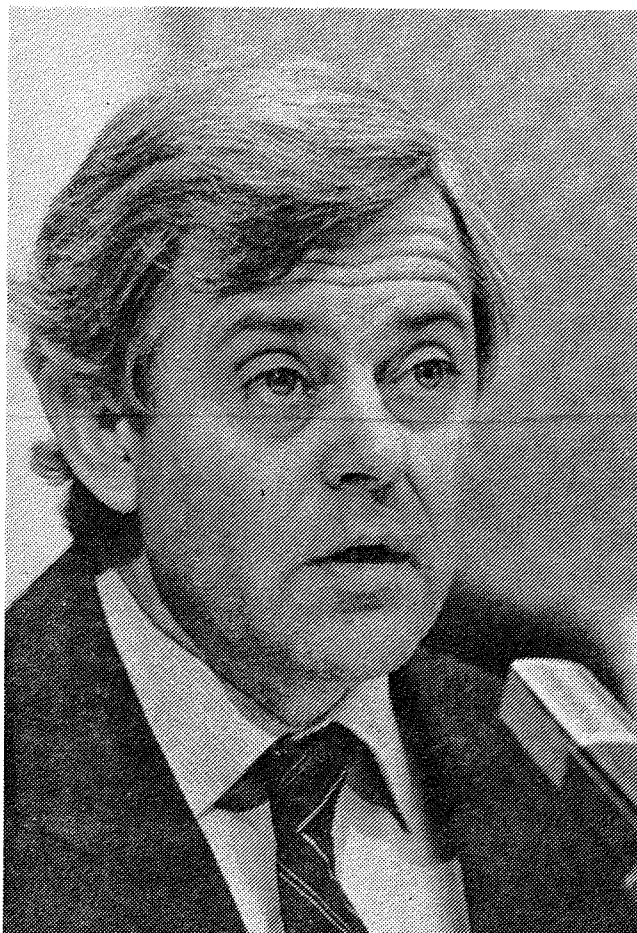
Zavarovanje in obramba suverenosti Republike Slovenije

V uresničevanju te naloge smo zadnje mesece storili veliko, neredko tudi kot naš odziv na grožnje slovenski svobodi in suverenosti, tudi na tiste, ki so prihajale iz vodstva JLA.

Se vedno verjamem, da se JLA, če ostaja zvesta svoji partizanski, ljudski in demokratični tradiciji, vendarle ne bo pustila zlorabiti v službi interesov ene politike in da se ne bo postavila na stran nedemokratskega, nasilnega preprečevanja razpeta jugoslovanske krize. Vse dokler je JLA skupna armada vseh jugoslovanskih narodov, sta tudi naša pravica in dolžnost, da vplivamo na to, da v armadi prevladajo tiste sile, ki so se sposobne prilagoditi novim zgodovinskim okoliščinam in priznati realnost procesov, ki zahtevajo temeljno preureditev Jugoslavije.

Znotraj tega velja poiskati rešitve tudi za dileme pri postavljanju ustavnih temeljev našega obrambnega koncepta ter organizacije obrambe na tradicijah NOB in sedanje naše teritorialne obrambe. Izdelavi mirovne izbire in projektu o demilitarizaciji Slovenije velja dati enakopravno možnost pri odločanju o temeljnih nacionalne varnostne politike. Pot nenasilnega reševanja meddržavnih in drugih konfliktov ter aktivna mirovna politika Slovenije sta gotovo pomembni vstopnici v evropski dom miru in nenasilja.

Politično podlago za vso to dejavnost predstavlja strankarsko soglasje: sposobnost strank, da v nacionalnem interesu v tem občutljivem času uskladijo svoje poglede in dejavnosti na temelju sporazuma, ki so ga podpisale pred plebiscitom. Potekati mora na temelju dobrih priprav in mora biti usklajena po strokovni, politični in izvedbeni strani. Zdaj ne sme biti poglavitna strankarska pripadnost ljudi, ampak njihova strokovnost in znanje. Če nam bo to uspelo, potem so odveč tudi razprave o vladi nacionalne enotnosti. Mi vlado imamo. Je rezultat in izraz demokratičnih volitev. Ona mora nositi vso odgovornost do novih volitev, ki jih bo potrebno razpisati po sprejemu nove ustave. Pri opravljanju svojih nalog mora imeti parlamentarno podporo ali pa mora biti postavljeno vprašanje njene sposobnosti v parlamentu, na način in s sredstvi, ki jih pozna parlamentarna demokracija, je svoje misli zaključil Milan Kučan.

stvu nimajo več samostojnega ustavnega položaja.

Predvsem v Predsedstvu in Zveznem izvršnem svetu, po presoji pa tudi v drugih zveznih organih, morajo v tem prehodnem obdobju še naprej ostati slovenski predstavniki. Zdaj je potrebno njihovo angažiranje za naše zamisli in interese, za iskanje in utiranje neposrednih pogovorov in za pravočasno informiranje.

Predlagamo, da Skupščina SFRJ ugotovi, da je mogoče gospodarsko, politično, ustavno in državno krizo v Jugoslaviji razrešiti samo z novim dogovorom narodov oz. njihovih republik na podlagi njihove pravice do samoodločbe in popolne poprejšnje samostojnosti, česar niti obstoječa ustava niti njene morebitne spremembe ne omogočajo.

Za nas prekinjanje starih odnosov in navezav, ki so omejevale samostojnost in suverenost Slovenije, pomeni hkrati tudi poskus vzpostavljanja in iskanja

da zoper druge in v njihovo škodo.

Nedvomno pa bi bilo priznanje Slovenije kot države bistveno olajšano, če bi se v Jugoslaviji uspeli dogovoriti o medsebojnih odnosih in o njenem pravnem nasledstvu. Demokratična Slovenija, navznotraj resnično pripravljena za sodelovanje z drugimi republikami v Jugoslaviji in s svetom, je tisto izhodišče, na katerem utemeljujemo svoja prizadevanja za formalno mednarodno priznanje, posebej pri naših sosedih. Potrebno je konkretizirati priprave, da se Slovenija vključi kot polnopravna članica v Organizacijo združenih narodov, v Svet Evrope in OECD, da se na ustrezen način poveže z Evropsko skupnostjo in z EFTO ter vključi v druge mednarodne organizacije, ne da bi za zdaj zapuščala svoje mesto v institucijah medregionalnega sodelovanja.

Enaka zveza naj velja tudi za program okrepljenih

Pred prireditvami ob obletnici dražgoške bitke

Vsakdo bo dobrodošel

Med borci NOV in vsemi člani ZZB NOV Slovenije in ne samo med njimi je povzročil veliko ogorčenje in razočaranje sklep, da obletnica dražgoške bitke ne bo več tudi praznik občine Škofja Loka. Prizadela so jih tudi pisanja posameznikov, da ta bitka ni bila potrebna in da je bila v bistvu velika tragedija. Vsi ti, poudarjajo borci, pozabljajo, kaj je dejansko pomenila ta bitka za Gorenjsko in vso Slovenijo. Povejmo le, da je med drugim prekinila preseljevanje slovenskega naroda iz teh krajev. Povedati je treba tudi to, da je imela velik vpliv na razvoj partizanskega boja na Gorenjskem in da so partizani vezali nase velike nemške sile, ki bi sicer sodelovale v bojih na drugih bojiščih po Evropi.

Kljub vsemu pa bodo prireditve ob obletnici dražgoške bitke tudi letos. Nekoliko bodo spremenjene, vendar ne okrnjene; lahko celo rečemo, da bo marsikaj novega. O tem nam je pripovedoval predsednik organizacijskega odbora Janez Lušina-Mali.

»Čeprav obletnica dražgoške bitke ni več praznik občine Škofje Loka, ne bo zaradi

tega prireditev nič trpela in bo neokrnjena. V organizacijskem odboru smo rekli, da to sicer ni več občinski praznik in še marsikje jih bodo ukinili, vendar dražgoške bitke kot velikega, resničnega in zgodovinskega dogodka ne more nihče ukiniti. Osebnost se nisem razburjal, ko so sklenili, da to ne bo občinski praznik. Ta sklep je bil zame in še za koga drugega dodatna vzpodbuda, da smo se še bolj zagrizeno vrgli na delo. Lahko vam zagotovim, da bo po organizacijski plati vse tako, kot mora biti«.

Letošnje prireditve »Po stezah partizanske Jelovice« torej ne bodo le spominske...?

»Tako je. V Dražgošah nameravamo z množično udeležbo borcev in drugih občanov jasno pokazati, kaj nam vsem pomeni tamkajšnja bitka. Če sodim po telefonskih klicih, je dogajanje okoli Dražgoš vzbudilo veliko pozornosti med borci v Sloveniji in vsi zatrjujejo, da bodo prišli. Seveda je velika neznanka vreme, saj bi samo pol metra snega, ki bi zapadel noč pred prireditvami, zelo otežil dostop do Dražgoš. Borci se bo-

do udeležili spominskih pohodov, ki iz različnih smeri vodijo v vasico pod Jelovico. Drugi pa bodo prišli kar v Dražgoše in se tam udeležili spominske slovesnosti pri spomeniku«.

V okviru dražgoških prireditev poteka tudi nočni pohod iz Pasje ravni. Ali se bodo podali tudi na to pot?

»Menim, da se borci ne bodo udeležili tega, lahko rečemo enega najtežjih planinskih pohodov pri nas. Je zelo naporen, pa ne samo zaradi nočne hoje, temveč za to, ker je treba priti z ene strani Poljanske doline na drugo, nato čez hribe v Selško dolino in spet čez hribe, čez Mohor, v Dražgoše. Na tem pohodu pričakujemo veliko planincev, saj bodo dobili tisti, ki bodo desetič prehodili to pot, spominska priznanja.«

Ali ste letos pripravili kakšno novost v programu prireditev?

»Po mojem mnenju se bo letošnja prireditev precej razlikovala od prejšnjih. Poleg tistih tradicionalnih pohodov iz Pasje ravni, iz Kroke, prek Križne gore, iz Selc in drugih krajev, bo tudi nekaj novih. Pri tem mislim predvsem na tekmovanje borcev-smučarskih tekačev, ki jih bo približno 50. Novo bo tudi tekmovanje gorskih kolesarjev, ki bodo morali prevoziti deset kilometrov dolgo progo z veliko višinsko razliko, ki znaša kar 300 m. Tisti, ki so si progo ogledali, pravijo, da je zelo težka. Na tem tekmovanju pričakujemo približno sto tekmovalcev, kar je spet odvisno od vremena. Od tega je odvisen tudi nastop padalcev-jadralcev, ki naj bi z vrha Dražgoške gore poleteli do cilja v Dražgošah. Prav tako bo enak tekmovalni program, s katerim sodeluje približno 300 pripadnikov teritorialne obrambe, policije in JLA, za katero upamo, da bo tudi letos prišla s svojimi tekmovalci.«

V minulih letih je bilo veli-

ko udeležencev tekmovanja »Po poteh heroja Kebeta«, na katerem so merili moči rezervni vojaški starešine in mladinci. Kako je letos s tem tekmovanjem?

»Letos to tekmovanje odpade. Rezervni starešine so se nekoliko naveličali takšne oblike tekmovanja, ki je bila zelo naporna. Vendar pa to ne pomeni, da rezervnih starešin ne bo v Dražgoše. Z RK ZRVS Slovenije smo se namreč dogovorili, da bodo tričlanske ekipe občinskih konferenc tekmoval na isti progi kot ekipe TO, policija in JLA. Na strelišču pod Bičkovsko skalo pa bodo streljali s pištolami, nato bodo morali na Jelovico s smučmi preteči približno 12 km in se spustiti v Dražgoše. To je tekmovalni del za rezervne vojaške starešine, pričakujemo pa tudi, da se jih bo veliko udeležilo množičnih pohodov.«

Vsako leto se je natančno ob 12.00 začela pri spomeniku proslava. Ali bo tudi letos tako in ali bo vsebina proslave drugačna?

»Program osrednje proslave pri spomeniku bo sicer podooben prejšnjim, vendar bo tudi nekaj novosti; trajala naj bi največ od 50 do 55 minut. Slavnostni govornik bo predsednik RO ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar, v kulturnem delu pa bosta nastopila Partizanski pevski zbor in pesnica Neža Maurer. Eden izmed športnikov, verjetno bo to nekdanji državni prvak v smučarskih tekih in znan organizator smučarskih prireditev Janez Pavšič, bo povedal, zakaj prihajajo tekmovalci v Dražgoše. To bo tudi odgovor vsem tistim, ki nam očitajo, da so prireditve v Dražgošah navadna veselica in pijančevanje. Športniki pa pridejo sem zaradi športnega boja, preizkusa svoje telesne pripravljenosti, merjenja moči z drugimi in tudi zato, da spoznajo ta lep del naše Slovenije.

Na proslavi bomo prebrali tudi izjavo borcev, saj v imenu planincev, gorskih kolesarjev, padalcev in drugih udeležencev, ki bodo prišli v Dražgoše, ne moremo govoriti, o prenehanju gonje,

Vodstvo ZZB NOV Slovenije pri predsedniku Kučanu

Letos petdesetletnica vstaje

Še ta mesec bo predsedstvo Republike Slovenije verjetno obravnavalo nekatera vprašanja, ki v poplebiscitnem odboju posebej zanimajo slovenske borce in njihovo organizacijo. Med njimi sta vrednotenje narodnoosvobodilnega boja in zdravstveno-socialno varstvo udeležencev NOB. Na sejo bodo povabili tudi predstavnike ZZB NOV Slovenije, skupščine Republike Slovenije in republiškega izvršnega sveta.

O tem so se dogovorili na sestanku članov vodstva Zveze združenj borcev NOV Slovenije (vodil jih je predsednik Ivan Dolničar), s predsednikom predsedstva Republike Slovenije Milanom Kučanom, predsednikom republiške skupščine dr. Francetom Bučarjem in članom republiškega predsedstva Cirilom Zlobcem.

Na pogovoru so razpravljali še o pobudi borčevske organizacije, da bi v procesu uveljavljanja samostojnosti in neodvisnosti slovenske države letos v republiki na ustrezen način obeležili petdeseto obletnico napada na Jugoslavijo, razkosanje Slovenije, ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in začetek narodnoosvobodilnega boja leta 1941.

obrekovanja in podtikanje naš račun in račun narodnoosvobodilnega boja. To naj bi bil tudi konec proslave in udeleženci naj bi odšli tja, kamor so se namenili?

Kaj bodo letos najbolj uspešni tekmovalci in ekipe dobili priznanja, ki ste jih minula leta podeljevali na proslavi?

»Tudi letos jih bomo pri spomeniku, vendar po proslavi in polaganju venca k spomeniku padlim. Priznanje bodo dobili pohodniki, ki bodo desetič prehodili pot iz Pasje ravni do Dražgoš, borci-smučarji tekači, gorski kolesarji in padalci-jadralci. Kolajne pa bodo dobili tudi zmagovalci v tekmovalnem delu prireditev«.

Ali ste na proslavo dražgoške bitke povabili tudi predstavnike sedanje slovenske oblasti?

»Naša vabila smo poslali predsedniku Skupščine RS dr. Francetu Bučarju, predsedniku republiškega izvršnega sveta Lojzetu Peterletu, povabili smo tudi ministra Janeza Janšo in Igorja Bavčarja, ki bosta zagotovo prišla, saj bosta obiskala tekmovalce iz vrst TO in policije. Povabili

smo tudi predstavnike škofje-loške občine ter predstavnike strank. Vsak, ki bo prišel v Dražgoše, bo dobrodošel.«

Kako bo organizirana prehrana?

»Letos bo ta organizirana drugače. Hrano smo naročili v Alplesovem obratu družbene prehrane, ki jo bodo teritorialci pripeljali v Dražgoše in jo delili pri šoli. Zaradi pomanjkanja denarja, občina Škofje Loka je namreč prispevala samo simbolično vsoto, bodo brezplačen obrok dobili samo pohodniki iz Pasje ravni, vsi drugi pa bodo morali plačati hrano, pijačo in avtobusni prevoz«.

Ves čas govoriva o Dražgošah, vendar še nista rekla besede o Dražgošanih. Kaj oni pravijo o prireditvi?

»Vaščani so se najprej med seboj vprašali, ali so še za to prireditev. Nekateri so seveda rekli, ali še ne bo konec tega. Velika večina, prevsem mladi, pa so menili, da ta prireditev mora ostati. V organizacijskem odboru pa bomo storili vse, da bodo prireditve ob obletnici Dražgoške bitke tudi v prihodnje!«

Bojan Kuntarič

Janez Lušina: »Pri organizacijskih zadevah nam je v veliko pomoč TO Slovenije«.

Program

34. spominske prireditve »Po stezah partizanske Jelovice – Dražgoše – 1991«, ki bo 13. januarja 1991

Prireditve bo posvečena spominu 49. obletnice legendarne dražgoške bitke in 50. obletnici vstaje slovenskega naroda.

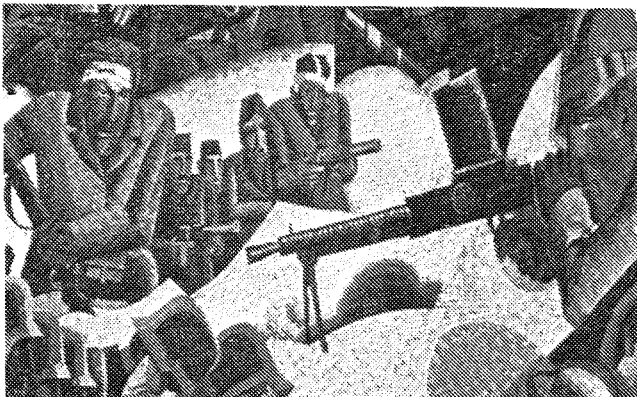
Moto spominske prireditve je: »Tudi v novih družbenopolitičnih razmerah se s ponosom spominjamo naše slavne preteklosti in dogodkov iz NOB. Ne smemo dopustiti, da bi kdorkoli z lažmi in podtikanjem poskušal razvrednotiti žrtve in trpljenja našega ljudstva, ki se je goloroko uprlo tujcu na naših tleh.«

I. SPROTNE PRIREDITVE

1. Dvajseto jubilejno odprto patrolno tekmovanje smučarskih patrolj enot TO RS v organizaciji Pokrajinskega štaba TO za Gorenjsko. Na tekmovanje so vabljene patrolje JLA, RSNZ RS in enot TO iz republik – pokrajin Jugoslavije, po pravilih RS TO RS.

2. Nastop – tekmovanje ekip ZRVS Slovenije (po odločitvi republiške konference ZRVS):

- udeležba na smučarskem tekmovanju patrolj TO RS
- množični pohod članov ZRVS s strokovnim vodenjem od Selc do Dražgoš.

Del mozaika s spomenika v Dražgošah

VABILO

Pravijo, da nas je malo, da nas bo v zadnji hajki vse pobralo. Govorijo, da se ne znamo samoorganizirati, da želimo živeti le na državne stroške.

Da jih prepričamo, da nas je še mnogo, se množično udeležimo spominske prireditve v legendarnih Dražgošah v nedeljo, 13. januarja 1991, ob 12. uri. S seboj pripeljite svoje, prijatelje in znance!

3. Tekmovanje rekreativcev z gorskimi kolesi (Nemilje–Dražgoše). Start v Nemiljah ob 11. uri. Organizator Odbor za rekreacijo z gorskimi kolesi pri Kolesarski zvezi Slovenije.

4. Smučarski tek borcev NOV na 3 km dolgi progi v Dražgošah. Start in cilj pred šolo ob 10. uri.

5. Poleti z gorskimi padali z vrha Dražgoške gore.

II. MNOŽIČNI REKREATIVNI POHODI V DRAŽGOŠE

1. Po poti Cankarjevega bataljona od Pasje ravni do Dražgoš. Dvanajsti tradicionalni pohod organizira PD Škofja Loka ob pomoči OO ZZB NOV Škofja Loka, lovcev in domačinov po vaseh in ob trasi pohoda. Pričetek pohoda ob 24. uri izpod Pasje ravni.

2. Po poti Gorenjskega odreda od Kroke do Dražgoš. Pohod organizirajo občinski odbori ZZB NOV Jesenice, Radovljica in Trzin v sodelovanju s PD Jesenice in PD Radovljica. Začetek pohoda iz Kroke ob 9.30.

3. Po poti Kokrškega odreda od Kranja–Besnice do dražgoš. Del pohodnikov si izbere pot Čepulje–Mohor–Dražgoše. Organizator pohoda je OO ZZB NOV Kranj v povezavi s PD Kranj. Začetek pohoda – prevoza do Nemilj ob 8. uri.

4. Po poti Škofješkega odreda od Selc do Dražgoš. Organizira in vodi krajevni odbor ZB Selca v sodelovanju z Odborom skupnosti borcev Škofješkega odreda (predstavniki je Lojze Rajgelj). Začetek pohoda iz Selc (pred šolo) ob 10. uri.

5. Po poti 7. udarne brigade Franceta Prešerna od Železnikov do Dražgoš. Organizator je krajevni odbor ZB NOV Železniki v sodelovanju z odborom 7. SNOUB. Začetek pohoda iz Železnikov (pred šolo) ob 10. uri.

Pohod planincev po poti 7. udarne brigade Franceta Prešerna (smer Česnjica, Prtovč, Ratitovec, Dražgoše). Pripravi ga Peter Krajnik, borec Prešernove brigade.

Na rekreativne pohode so vabljeni planinci, taborniki, lovci, šolarji in kranjani. Ljudje se pohodov radi in množično udeležujejo, tudi

z oddaljenejših krajev (zamejski Slovenci iz Italije in Koroške).

Pohode smo načrtovali tako, da se v Dražgošah pri šoli končajo do 11.30.

Borci NOV naj si pohod štejejo kot dolžnost in pripadnost borčevski organizaciji!

III. OSREDNJA SLOVESNOST PRI SPOMENIKU DRAŽGOŠKI BITKI V DRAŽGOŠAH OB 12. uri

IV. NAVODILA

1. Priporočamo, da naj bodo udeleženci prireditve in zlasti pohodniki primerno oblečeni za zimski čas. Upoštevajo naj vremenske razmere in pogoje pohoda v hribovitem svetu. Planinski čevlji in volnene nogavice so najprimernejši. V nahrbtnikih je potrebno imeti rezervna oblačila in zaščitno površinsko obleko.

Zaradi lažje hoje priporočamo smučarske ali navadne palice.

Okrepčila na poti si udeleženci zagotovijo sami. V Dražgošah bo za to poskrbel organizator proti plačilu udeležencev.

2. Po možnosti naj velja rek: »V Dražgoše peš in ne z vozili.«

3. Zaželeno je čimvečja udeležba praporov borčevskih, planinskih, lovskih, taborniških in drugih organizacij in društev.

4. Zaradi varčevanja letos ne bo značk pohoda.

5. Vaščane Dražgoš prosimo, da tako kot vsa povojna leta sprejmejo goste – udeležence prireditev ter jim po svojih močeh nudijo pomoč, zlasti v pogojih hude zime in visokega snega: kraj okrasite z zastavami!

6. Za vsa pojasnila se obračajte na Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka, Kidričeva c. 1, tel. št. 064/620-006.

Dražgoški spominski tek borcev NOB

V okviru 34. spominske prireditve »Po stezah partizanske Jelovice – Dražgoše 1991«, bo v nedeljo, 13. januarja 1991 tek borcev NOB na smučeh. Start bo ob 10. uri v bližini šole v Dražgošah. Podelitev priznanj bo ob 12. uri na osrednji spominski slovesnosti pri spomeniku dražgoški bitki.

Če se bodo vremenske razmere poslabšale, bo tek odpovedan v petek, 11. januarja in sicer po radiu na Valu 202, radiu Jesenice in Kranju.

Nemirna Sovjetska zveza

Razsulo ali nova zvezna pogodba

Ob novem letu so sovjetski sociologi napovedovali, da jim ne bo prineslo niti splošne, krvave državljanske vojne, vendar pa tudi ne vojaškega prevrata. »Vsi se bojijo državljanske vojne in revolucije, vendar eksplozije nezadovoljstva ne bo, ker zanjo ni energije«. Bolj prevladuje prepričanje, da bo med ljostvom še nadalje kipel nezadovoljstvo, vendar ne bo prišlo do katastrofalne detonacije. Razočarane nad popolnim neuspehom perestrojke in brez zaupanja, da utegne biti jutri le bolje, so sovjetske množice vse bolj podobne mokremu smodniku, ki ga ni mogoče vžgati.

Poglobljene analize položaja v SZ pravijo, da kriza, v katero je to desetletje zdrknila sovjetska družba, razkriva vse napake in pomanjkljivosti obstoječega stanja ter inicirala iskanje najboljših rešitev za izhod iz slepe ulice. Od svojega nastanka sredi 1. svetovne vojne je SZ zamenjala štiri ustave in gradila »socialistično vseljudsko državo, ki izraža voljo in interes delavcev, kmetov, inteligence ter delovnih ljudi vseh narodov in narodnosti v državi«.

Ker so napeti odnosi zaradi nerešenega narodnega vprašanja te večnacionalne državne tvorbe največja nevarnost za obstoj SZ, se glavne spremembe, ki jih zdaj

izvajajo v SZ, nanašajo na pooblastila dosedanjih federalnih enot ter odnose med njimi, kakor tudi na novo vlogo centralne vlade v Moskvi. S spretnim balansiranjem med zahtevami za odcepitve – nekateri so mu ta čas že obrnili hrbet – posameznih republik in med zagovorniki dosedanje ureditve je sovjetski voditelj Mihail Gorbačov predlagal sklenitev nove zvezne pogodbe. Z njo bi uredili osnovne medrepubliške odnose ter zgradbo zvezne oblasti, za tem pa sprejem nove zvezne ustave, ki bi na temelju podpisane pogodbe podrobneje razčlenjevala posamezne teme.

Dokument je naletel na odpor v mnogih sovjetskih republikah, predvsem pa v baltskih republikah, v Zakavkazju. Ukrajini in Moldaviji. Sicer pa, ko je sodeloval v razpravi, celo sam predlagatelj Mihail Gorbačov ni znal jasno in glasno pojasniti, kako so lahko posamezne republike-podpisnice pogodbe suverene, če pa imajo zvezni organi in funkcionarji takšna pooblastila, kakršna so zapisana v dopolnilih sovjetske ustave in v načrtu zvezne pogodbe. Konec koncev: ko je uvedel predsedniško oblast po ameriškem vzorcu, Mihail Gorbačov ni uvedel ustreznega nadzora nad najvišjo zvezno oblastjo. To pa zelo veliko pove.

Usodna zalivska klepsidra

Ali se bliža novi Vietnam?

Polna dva meseca je iraška vlada zavračala odgovor na newyorško pobudo neuvrščenih držav za pogovore, končno pa je naš zvezni sekretar za zunanje zadeve Budimir Lončar le odpoval s tem mandatom v Bagdad. Diplomatsko previdnost si lahko razlagamo na več načinov, vsekakor pa dajejo Lončarjeve izjave slutiti, da je morda le rodilo nekaj sadov iskanje možnosti za zblizanje nasprotujočih si stališč Iraka na eni strani ter mnogih članic mednarodne skupnosti, še posebno pa zahodnih držav in ZDA, na drugi strani.

Že prej je Budimir Lončar obljubljal, da bo njegova misija v Bagdadu usmerjena v mirno rešitev »na znanih osnovah«, kar je med drugim predvsem brezpogojen iraški umik iz Kuvajta. Že prej je bil tudi prepričan, nove pobude pa to potrjujejo, da je iraška stran zainteresirana za mirno reševanje kri e, saj sicer ne bi izrazila pripravljenosti za dialog z ZDA in drugimi dejavniki. S pristankom na srečanje z Lončarjem je Sadam Husein po splošnem mnenju pokazal dobro voljo in pripravljenost na popuščanje pred nepopustljivim solidarnim pritiskom mednarodne skupnosti in njenih predstavniških organizacij vse od ZN pa do Evropske skupnosti.

Neizpodbitno dejstvo, da se zalivska kriza, ki jo je povzročil Irak z vdorom v Kuvajt v minulih petih mesecih, ni razlozila. Vzporedno z psihološkimi in stvarnimi pripravami na vojno je sčasoma postala še globlja in še bolj nevarna. Prav zaradi tega so tudi prizadevanja, da bi krizo rešili po mirni poti, toliko bolj zahtevna, zapletena in težka.

Zdaj se vsiljuje naslednje vprašanje: Ali se bo ameriški zunanji minister James Baker zadnji trenutek, neposredno »pred dvanajsto uro«, le sestal in pogovarjal s Sadamom Huseinom (morda res v Ženevi) ter pretrgal tlečo vrstico, ki vodi do zalivskega soda smodnika? Ameriški odgovor je bolj negativen, vendar je le slutiti iskro upanja, da se bodo v zadnjem trenutku v Zalivu izognili

najhujšemu. Prve napovedi možnega Bakerjevega obiska na Bližnjem vzhodu pravijo, da bo minister pred 15. januarjem obiskal glavne ameriške zaveznike na Bližnjem vzhodu, da bi kar najtrdnje povezal vse sponne na tako imenovanem »puščavskem ščitu«. V beli hiši ne uradno opozarjajo, da ne gre izključevati možnosti, da bi minister Baker ob tej priložnosti obiskal tudi Bagdad. Toda, kolikor bolj se bliža usodni 15. januar, datum, ko bodo začela veljati določila »vojne resolucije« Varnostnega sveta ZN, Amerika vse glasneje govori o svojih četah in orožju, vse manj in vse bolj potihlo pa o diplomaciji.

Dnevi, ki prihajajo, pa utegnejo biti odločilni tudi za politično in državniško usodo predsednika Busha. Čeprav so v Arabsko-perzijskem zalivu vse opcije še vedno odprte, je le težko verjeti, da bi ameriški predsednik nepremišljeno zakrkal v vojno, ki se za ZDA kaj lahko že v naslednjem trenutku spremeni v novi Vietnam. Tudi iz vrst obeh največjih strank v ameriškem kongresu prihajajo najresnejša opozorila. Eni pravijo, da Američani še vedno niso prepričani o razlogih, zaradi katerih naj bi se ZDA vojskovale na Bližnjem vzhodu, drugi pa k temu dodajajo, da je treba najprej izkoristiti vse možnosti za mir, preden bi se vlada odločila za vojno.

Vojaški stroj pa gre tudi svojo pot: Pentagon je napovedal in verjetno začel že tudi izvajati načrt za cepljenje ameriških vojakov na Bližnjem vzhodu, da bi bili odpornejši, če bi Irak res napadel tudi z bojnimi strupci. Uradno niso hoteli sporočiti, koliko vojakov bodo cepili in kdaj.

Ukrep temelji na poročilu ameriške obveščevalne službe CIA, da ima Irak velike zaloge bojnih strupov ter potrebna sredstva za napad z njimi. Ameriški analitiki so mnenja, da utegne iraški predsednik Sadam Husein v stiski res uporabiti strupe, to »jedrsko bombo revnejših armad«.

Večina ljudi po svetu, ne le

v neposredni sosesčini Iraka, kot na primer v Turčiji, se boji grozeče vojne vihr. Silam, ki so za mirno rešitev spora, se je pridružila večina verskih voditeljev na svetu. Papež Janez Pavel II. vse pogostje poziva odločilne dejavnike, naj poiščejo izhod iz krize brez uporabe orožja, okoli novega leta pa je izredno poudaril, da je osebnost proti vojni. Tudi večina verskih voditeljev v ZDA je proti vojaški intervenciji svoje države v Perzijskem zalivu. Povedati je treba, da so to ljudje, ki so dozdej v glavnem pozdravljali ameriške oborožene intervencije po svetu. Očitno je, da se je tudi v njihovi zavesti marsikaj spremenilo. Predvsem je prevladala zavest, da človeško življenje vse bolj banalizirajo in skrunijo, če ga primerjamo z vrednostjo nafte.

Tudi arabski oziroma islamski svet je precej razdrojen, ko gre za versko upravičenost iraške zasedbe Kuvajta in navzočnost toliko tujega vojaštva na Arabskem polotoku. Visoki islamski strokovnjaki to razlagajo na različne načine. Eni trdijo, da je zadrževanje ameriških čet skrunjenje Arabskega polotoka, kar še posebej velja za Saudsko Arabijo, kjer sta obe najsvetejši islamski mesti Meka in Medina. Po mnenju drugih ta navzočnost ni v nasprotju z islamskim naukom, saj tuje čete varujejo Arabski polotok pred prodorom iraške armade, ki jo imajo za neverniško, pa čeprav je arabska. Zelo zanimivo je, da so nekatere radikalne organizacije znotraj islamskega sveta za mirno rešitev krize, vendar pa zahtevajo tudi umik iraške armade iz Kuvajta in vseh mednarodnih sil z Arabskega polotoka!

Takšen razplet krize si želijo v mnogih krogih na svetu. Če se bodo dogodki bolje razvijali in če bo le prišlo do ameriško-iraškega dialoga, bodo verski učenjaki lahko trdili, da so bile njihove molitve za mir uslišane. V nasprotnem primeru bodo lahko z vso pravico trdili, da je na območju Zaliva veliko več satanov kakor pa angelov...

Albanija, Poljska in še kaj

Svet se spreminja, nekateri problemi ostajajo...

Počasi tudi v sosednji Albaniji napreduje rušenje stalinistične diktature. Pojavil se je »reformirani« Ramiz Alija, voditelj, ki je popustil zahtevam, po splošnem mnenju nekoliko prehitro za tako trd režim, ki je dozdej dušil vsako prizadevanje za reforme in po nojevo skrival glavo v pesek, da ne bi poslušal zahtev demokratičnega vala v tem delu sveta. Tako pa je v novoletni poslanici že poudaril, da bo leto 1991 prelomnica v poti Albanije k demokraciji. Pozval je državljane naj ohranijo mir, dokler bo tekel proces sprememb v Albaniji. »Leto 1990 nam bo ostalo v spominu,« je dejal, »zaradi velikih demokratičnih transformacij v vsej družbi«, pri čemer je očitno mislil na dovoljenje za ustanavljanje političnih strank v državi.

Ramiz Alija je govoril o napovedanih volitvah, ki bodo tudi »demokratične, res svobodne, pluralistične in tajne«. Prvega zborovanja Demokratične stranke Albanije v Korči na jugu države se je udeležilo 40000 ljudi. Član ustanovnega odbora stranke dr. Gramoz Pashko je dejal, da nihče več ne more ogroziti reform, ki so se začele v Albaniji. »Stranka na oblasti mora spoznati, da je njen čas minil in da za Evropo ni več sprejemljiva«.

Tudi poljski predsednik Lech Walensa je ta čas nastopil svoj križev pot! Poiskal si je predsednika vlade, ni pa povsem prepričan, ali je že dognal, kakšna naj bo vladavina v njegovi državi in kako naj državo tudi vodi. Rdeča preproga pred poslopjem poljskega sejma je vabljava, toda takoj za njo je pot posuta s trnjem: treba je izpolnjevati volilne obljube!

Njegova prisega je bila kratka, besedilo je predpisano z ustavo; Walensa je samoiniciativno pristavil še: »Tako mi bog pomagaj«. Zdaj je na njegovih plečih velikansko breme, saj je program preobrazbe, ki ga je začel kabinet premierja Mazowiecškega, prinesel le globoko recesijo, ki se med drugim kaže v padcu industrijske proizvodnje za 30%, padcem življenjske ravni in vedno hujšo brezposelnosti. Okrog božiča je Walensa že obljubljal Poljakom predsednika vlade, vendar s pogojem, da se najmanj za eno leto odloži parlamentarne volitve, da bi se nova vlada že lahko postavila s prvimi rezultati. Walensi so očitali, da se spopriema s kvadrato kroga, z ne-rišljivim problemom in da približno tako tudi govori o reševanju nakopičenih problemov.

Drugi krog predsedniških

Poljski predsednik je v rdeče preproge pred poslopjem sejma stopil na trnovo pot nakopičenih problemov. Volilne obljube je treba izpolnjevati in odgovarjati volilcem za opravljeno delo.

Za mnoge pa tudi Albanija, ki si obeta demokracijo, ni več zanimiva in obetavna. Nadaljuje se namreč množični beg v Grčijo. Samo ob novem letu je tja pobegnilo okoli 3000 Albancev. Takoj se je oglasila domača časopisna agencija in opozorila, da »mednarodne norme in albanski zakoni jamčijo vsakemu Albancu pravico do potovanja v tujino«. Oglasila pa se je tudi grška vlada in obtožila albanske oblasti, da z raznimi manevri in lažmi poskušajo po tej poti evakuirati pripadnike grške manjšine iz Albanije. Med te manevre sodi tudi zlagano sporočilo iz Tirane, da bo grško-albanska meja zaprta z grške strani. Predstavniki grške vlade je še dejal, da albanske oblasti obljublajo beguncem, da bodo dobili »na oni strani« zemljo, televizijske sprejemnike, avtomobile in delovno mesto. Bili so tudi primera neposrednega izganjanja da grška manjšina ne bi mogla sodelovati pri demokratizaciji Albanije. Res je, grške oblasti ne vedo, kam bi naenkrat s tolikimi prebežniki...

volitev je Walensi dokazal, da ne uživa podpore vseh Poljakov. Gre za dejstvo, ki v marsičem določa nadaljnji, predvsem notranjepolitični razvoj Poljske. Prvega demokratično izvoljenega poljskega predsednika Gabriela Narutowicza so ubili decembra 1922, dva dni nato, ko je prevzel položaj. Naslednjega predsednika Stanisława Wojciechowskega je maršal Pilsudski prisilil, da se je leta 1926. umaknil s položaja. Tedaj je Pilsudski izvedel prevrat, v katerem je bilo 500 mrtvih in več tisoč ranjenih. Za predsednika vlade je Pilsudski določil Ignacija Moscickiego, ki je po vdoru nacistov leta 1939 pobegnil v Romunijo in tam tudi umrl. V emigraciji so se zamenjali trije predsedniki, doma pa je bil leta 1947. izvoljen Bolesław Bierut. Z ustavo iz leta 1952 so ukinili predsedniški položaj in ga obnovili šele po končani »okrogli mizi«. Na skupnem zasedanju sejma in senata 19. julija 1989. so izvolili za predsednika Wojciecha Jaruzelskega, vendar je sam predlagal, da mu skrašajo

šestletni mandat, kar so tudi storili. Pričakujejo, da se bodo Poljaki iz teh izkušenj kaj naučili in odprli predsedniku Walensi pot za hitrejšo konsolidacijo najprej političnega življenja Poljske in nato še drugih elementov njenega razvoja.

Priče smo vsem vrstam političnega pritiska in tudi izsiljevanja. Pristojne mednarodne organizacije nas svarijo pred dejstvom, da tudi hrana na svetu postaja – in to vedno bolj – sredstvo pritiska in izsiljevanja. Na letu umre na svetu zaradi lakote 30 milijonov ljudi, pa čeprav na svetu pridelamo dovolj hrane, da bi imeli vsi dovolj jesti. Milijarde podhranjenih in pol milijarde lačnih ljudi na svetu dramatično opozarjajo, da je kriza proizvodnje hrane doseгла nezaželen obseg. Med tistimi 30 milijoni ljudi, ki jih vsako leto umre za lakoto, je po podatkih Mednarodne organizacije za kmetijstvo in prehrano (FAO) kar 18 milijonov otrok! Prav zaradi tega je prehrana vedno številnejših prebivalcev Zemlje tudi problem devetdesetih let našega stoletja, stoletja velikih znanstvenih, tehničnih in tehnoloških dosežkov ter – množičnega umiranja za lakoto.

Te tegobe, s katerimi se mora človeštvo najodločneje spoprijeti, so bolj posledica neuravnovešenega razvoja, kakor pa nesposobnosti znanosti in tehnologije, da bi prehranila 5,5 milijarde ljudi, prebivalcev vseh celin. Toda, v ZDA so na primer v nekaj minulih letih farmerje celo stimulirali, da bi proizvajali manj hrane. V takšnih razmerah prehranske pridelke vsebolj izkoriščajo kot sredstvo za izsiljevanje in politični pritisk. To je razlog za vedno pogostejša opozorila, da se morajo države takojimenovalnega tretjega sveta v boju za svojo politično in gospodarsko osamosvojitvev in enako-

Resnica ali prevara: dve prijateljici na neki albanski ulici v minulih dneh, ko je bilo slišati toliko lepih besed o demokraciji, svobodi in potovanju v tujino brez kakršnih posebnih omejitev.

pravnost kar najbolj povezati druga z drugo in se opreti na lastne, kolektivne moči.

Od konca 2. svetovne vojne je pridelovanje hrane nekoliko večje kot je naravni prirastek prebivalstva. Obilja ni, ker se miselnost še ni spremenila: V razvitih državah hrano uničujejo, v državah v razvoju pa zaradi lakote umira najmlajši naraščaj...

Prilpil Florijan Laimiš

Gojko Bervar

Kaj bo? Kaj bo?

Presenečenje prvega plebiscitnega dneva je bilo za mnoge državljane Slovenije – moje – države spoznanje, da se pravzaprav ni nič zgodilo. Na ulicah ni bilo nič več vojakov kot prejšnje dni, iz Beograda ni švigalo nič več strel kot običajno in državno predsedstvo ter zvezna skupščina, ki sta sicer v dneh pred plebiscitom grozeče obetala ogenj in žveplo, sta se v poblebiscitnih dneh ukvarjala z drugim plazom – z gospodarsko politiko. Prvi minister slovenske vlade Lojze Peterle nas je sicer že pred plebiscitom opozarjal, da bomo v ponedeljek, 24. decembra še vedno v Jugoslaviji, toda ljudje, ki so verjetno glasovali v prepričanju, da gre zdaj za odcepitev, ga niso poslušali. Za te je bila prava streznitev spoznanje, da so v bistvu s plebiscitom predvsem zagotovili vladajoči garnituri čas, da ta v miru pripravi ustavo.

Drugače povedano – to, kar smo (z velikimi obeti v mislih) odločili na plebiscitu, je po bolj normalni (čeprav v precej skrajšani proceduri) poti opravila sosednja Hrvaška, še prej pa Srbija. Sprejeli sta ustavi z določili, ki povedo, da so interesi republike pred zveznimi in da bosta, če bo kazalo, da zvezni predpis

škodi republiki, ravnali v skladu s svojimi zakoni. Ker nas sprejemanje ustave še čaka, se je torej »najbolj bleščeči dogodek v tisočletnih hotenjih slovenskega naroda« izkazal predvsem kot vmesni ukrep med čakanjem na ustavo. Zato seveda Ante Marković lahko zatrjuje, da vse skupaj še ne pomeni konec Jugoslavije. Konec je namreč časovno še precej naprej od šestmesečnega roka, ki si ga je za odklapanje od zvezne države določila slovenska vlada.

S tem predznanjem je torej treba pogledati v megleno prihodnost narodov na tleh sedanje Jugoslavije. S tem – in pa z vedenjem, da mednarodna skupnost krepko stopa po prstih prevnetih »odcepljevalcev« v Evropi. In med njimi – o tem ni prevelikega dvoma – je tudi velika večina ljudi v slovenskem vrhu, ki pa jo od tega odvrčajo samo mednarodne okoliščine, sicer bi Slovenijo najraje po najkrajši poti odpeljali iz Jugoslavije. Roko na srce – po vsem, kar se je dogajalo v zadnjih treh letih, bi iz nje brez premisleka odšla tudi večina Slovencev.

Da je premislek krvavo potreben in da bližnjice iz skupne države, pa naj je ta

še tako kaotična, ni, povedo računi o dosedanjem skupnem vlaganju (beograjska Politika ekspres bi sicer Slovincem rada pred odhodom izstavila še račun za bivanje v hotelu, imenovanem Jugoslavija, naš prispevek v vzdrževanje skupne stavbe pa zanemarila), o skupnem gospodarskem poslovanju, o trgu, ki je bil do slovenskega blaga, recimo, manj kritičen kot zunaj, skratka o skupnih zadevah.

Leto 1991 je torej tisto, v katerem lahko rekonstruiramo Jugoslavijo na novih, lahko tudi povsem ohlapnih, temeljih, ali zdrsimo v razmere, ki s civiliziranimi nimajo nobene zveze.

Za sobivanje na tem prostoru je potrebno izpolniti nekaj pogojev, zanje napomembneje pa je, kako se bodo razvijale stvari na osi Beograd–Zagreb–Ljubljana:

– **vprašanje miru in pripravljenosti za pogovore**

Najbolj odprta za pogovore je Hrvaška: ta za začetek ne postavlja nobenih pogojev, čeprav je sicer okvir razmišljanj hrvaškega vodstva precej jasen. Slovenija že postavlja pogoje, njeno gledanje na skupno življenje je izrazito omeje-

valno, skupni državi bi prepuстила kar najmanj pristojnosti, hkrati pa bi rada imela neoviran dostop na skupni trg. Tretji pogajalec – Srbija – gleda na stvari podobno kot Slovenija, le da verbalno sicer zvezni državi prepušča urejanje skupnih zadev, dejansko pa z ravnanim izniči vsakršno zvezno vpletanje (in misli, da drugi tega ne opazijo). Prav pri njej je najtežje odgovoriti, kakšna je njena pripravljenost za dogovor, kajti njene notranje težave se bodo šele pokazale v pravi luči. Srbska novo-stara oblast je namreč od same sebe podedovala nezavidljivo stanje v gospodarstvu (ki ga je do volitev prikrivala, zdaj bo račun treba plačati s padcem standarda ali, oziroma IN z množico nezaposlenih). Zato bo ljudi zdaj treba strniti na drugih temeljih, da socialna bomba ne bi eksplodirala nekontrolirano. Po preizkušenem receptu zadnjih dveh let je precej verjetno, da se bo Miloševićeva garnitura odločila za vnovično politiko boja proti zunanemu sovražniku za ohranjanje srbstva. Ta pa seveda ni ravno dober temelj za pogovore o novi ureditvi skupnih odnosov.

– **vprašanje skupnega gospodarskega prostora**

Zanesljivo nobena izmed sedanjih republik ni sposobna brez občutnega skoka navzdol preživeti ločitve od jugoslovanskih trgov in partnerjev. Od tega, kako močno bo se spremenile raz-

mere na tem področju, je odvisna tudi rekonstrukcija jugoslovanske skupnosti. Če Srbija še tako vztraja pri zapori za hrvaško in slovensko gospodarstvo, so vezi preveč tesne, da bi bil rez popoln. Hkrati pa ne Hrvaška ne Slovenija v kratkem času ne moreta preusmeriti gospodarstva na druge trge, ki bi nadomestili izgubo. Toda tudi teza o prenehanju izkoriščanja »surovinskih republik« vzdrži samo do trenutka, ko cene domačih surovin primerjamo s cenami na svetovnem trgu in ko se izkaže, da je precejšen del teh surovin mogoče zunaj kupiti ceneje. Po nekem zapletenem sistemu notranjih kompenzacij so republike priklenjene tudi na tem področju.

– **vprašanje obsega skupnih poslov**

V tem letu se bo treba če vendarle spoznamo potrebnost pogovorov, dogovoriti o minimumu zadev, ki jih lahko ceneje in učinkoviteje opravi skupna služba. Tu gre predvsem za naslednje stvari:

carinska unija – načeloma se bo mogoče dovolj hitro dogovoriti, naj notranjih carin ne bi bilo, saj bi bil sicer to konec prostega tržišča. Zapletalo pa se bo pri izpeljavi, ob vprašanjih, katere proizvode je treba bolj zaščititi s skupno carino.

skupna zunanja politika – ne samo zaradi osebnih apetitov, tudi zaradi različnih interesov posameznih

republik bo to trd in negotov pogovor.

skupna obramba – pogovor utegne biti manj zapleten, kot se zdi na prvi pogled. Z depolitizacij armade in njenim oblikovanjem na profesionalnih temeljih postane povsem neumestno POLITIČNO vprašanje enonacionalnih vojaških enot ali celo armad – da so to lahko učinkovite, je pokazal NOB. Samo boj za položaj v POLITIČNEM PROSTORU je JLA silil, da to vprašanje kar naprej pogreva in zavrača pogovore o njem.

In na koncu vprašanje, ki zbrše vsa ostala:

– **ali smo na pragu državljanske vojne?**

Skupina, ki jo sproži, naredi to zaradi dveh razlogov: zaradi tega, ker želi osvojiti oblast ali ker jo hoče, razmajano kakor je, ohraniti. V drugem primeru poskuša pač nezadovoljno ljudstvo usmeriti proti drugemu sovražniku, medtem pa neopazno (ali opazno – pod pretvezo, da gre za objektivno notranjega sovražnika) pospravi svojo opozicijo. Glede na to, da – dolgoročno vzeto – v državljanski vojni ni zmagovalcev, bi morali sedanji parlamentarni zmagovalci v vseh republikah uporabiti glavo, čeprav se zdi možnost, da se hitro znebi političnih nasprotnikov, še tako vabljiva. Na srečo visi nad preveč razgretim glavami še opozorilo svetovne javnosti – v teh časih kar prepričljiva stvar.

Drago Balažič

Je huda ura slovenskega gospodarstva že mimo?

Po letu konja je slovensko gospodarstvo na psu, je te dni pisalo v naslovu časopisnega članka, ki je opisoval trenutne razmere v slovenskem gospodarstvu. Trditev je sicer točna, vendar bi bilo pravilneje, če bi rekli, da je po letu konja slovensko gospodarstvo bolj na psu, kot pred tem. Markovićev projekt konvertibilnega dinarja je gospodarstvo spravil na psa morda bolj, kot je bilo potrebno, toda izvirnega greha za to, da je slovensko gospodarstvo tam, kjer je, ne gre pripisovati zgolj Markoviću in njegovemu konvertibilnemu dinarju. Načeloma bi namreč liberalizacija cen, deviznega poslovanja, ekonomskih odnosov s tujino, restrikcije na monetarnem področju in nekateri drugi ukrepi Markovičevega programa iz konca leta '89 morali bolj ustrezati slovenske-

mu gospodarstvu, ki je dolga leta veljalo za uspešnejše, prilagodljivejše in ugodnejše strukturirano kot jugoslovansko. Ne glede na to, koliko je izvedba posameznih ukrepov – predvsem na fiskalnem in monetarnem področju – bolj udarila po slovenskem kot drugih gospodarstvih, pa drži, da je lansko leto do konca razgalilo moč in nemoč slovenskega gospodarstva, ki očitno boleha za istimi boleznimi kot vsa druga (socialistična) gospodarstva.

O Markovićevem poskusu zdravljenja teh bolezni in vzrokih njegovega neuspeha je bilo praktično že vse napisano; k temu je treba dodati le še to, da tudi popravki njegovega prvotnega programa nimajo nobenih možnosti. Tudi če pustimo ob strani dejstvo, da za skupno reševanje jugoslovanske družbenoekonom-

ske krize ni nobene politične volje in ostanemo na zgolj ekonomskem terenu, nam gibanja zadnjih dni kažejo, da je projekta »konvertibilni dinar« konec. Od vsega začetka je bilo jasno, da je zvezni premier svojo in usodo svojega programa tesno vezal na razmerje dinar – marka. Ko se je to razmerje enkrat spremenilo – spremeniti pa se je moralo potem, ko so se v ekonomski politiki vzpostavila povsem drugačna razmerja od pričakovanih, ko zvezna vlada ni mogla ali hotela vztrajati pri dosledni izpeljavi programa, ko je sklepala preveč kompromisov in ko se je tudi sama spustila v politične igre – je bilo dokončno znano, da Marković in njegov program ne uživata nobenega zaupanja več. Dokaz za to so nenazadnje obvestila o podražitvah, ki se v novem letu gib-

ljejo okoli odstotka, ki je enak odstotku razvrednotenja dinarja. Dokaz za to je »šticinga« na črnem trgu deviz, dokaz za to so bile vrste v bankah...

Marković je, realno gledano, out, v Jugoslaviji se bomo reševali vsak sam. Slovenija se je za to pot odločila s plebiscitom, ki je še puščal nekaj odprtih vrat za sodelovanje v kakšni mehki jugoslovanski konfederaciji. Toda očitno je bilo govorjenje o tem zgolj taktični manevar in slovenska vlada je te dni zavrnila praktično celoten sveženj zvezne ekonomske politike za letos. Slovenija se je torej dokončno odločila sama zdraviti svoje gospodarstvo, kar hkrati pomeni, da bomo poleg davčne zakonodaje že v kratkem dobili tudi svojo valuto, torej prevzeli vodstvo monetarne politike in po svoje uredili ekonomske odnose s tujino. Vse skupaj je le vprašanje časa in taktike.

Toda, zaradi zdaj že potrjenih govorov o vpadih Srbije v monetarni sistem, o tem, da si Srbija preko Narodne banke Jugoslavije zagotavlja denar in primer-

ne emisije in to mimo Markovića, mora Slovenija poiliteti. Od zvezne ekonomske politike potemtakem ni ostalo nič in gre le še za to, kdo si bo iz zvezne malhe več nagrabil. V tem boju pa Slovenija nima veliko možnosti in edino, kar lahko stori, je, da zaščiti svoje gospodarstvo in da se čimprej loti njegove obnove.

Prav pri tem, pri obnovi slovenskega gospodarstva, bo Slovenija naletela na tisto, kar se je lani do poletja že dogajalo, pa je potem z »gasilskimi« akcijami preprečila nova republiška vlada. Mislimo na stečaje podjetij in narščanje nezaposlenosti, ter zmanjševanje proizvodnje. To bo vsekakor prva in največja cena stabilizacije slovenskega gospodarstva, k temu pa je treba prišteti še realno zmanjševanje plač, zmanjševanje javne porabe in s tem nadaljevanje težav v šolstvu, zdravstvu, socialni, kulturni dejavnosti. Ker ni pričakovati takojšnjega in ne posebej velikega priliva tuje akumulacije, ker slovensko gospodarstvo zaradi nekaterih pretrganih vezi

utegne ostati brez tržišč v Jugoslaviji, nas letos čaka nadaljnje krepko upadanje produkcije. To pa tudi pomeni krepko padanje družbenega, socialnega in osebnega standarda. Slovensko vlado čaka dokaj težavna naloga prekrmariti med Scilo ekonomskega obstoja in Karibdo socialne vzdržljivosti. Slejkoprej se bosta morali slovenska skupščina in vlada tudi odločiti, kaj je pomembnejše – lastna vojska ali razvoj gospodarstva, razvejana in (finančno) močna država ali socialna stabilnost.

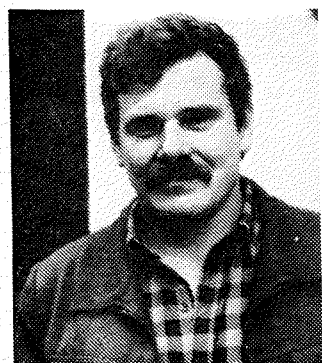
Ko bo Slovenija ekonomsko suverena država, se bo tudi pokazalo, koliko je za to, da je njeno gospodarstvo po letu konja na psu, kriv Beograd in koliko gre za izvirni greh socialističnih gospodarstev, katerih »vrnitev« v kapitalizem pač terja svojo ceno. Nikoli pa ne bomo izvedeli, ali je morda cena, ki jo je gospodarstvo plačalo lani, previsoka. In še nekaj: v suvereni Sloveniji si bomo pač samo krivi, karkoli bomo že storili. To pa je tudi nekaj, mar ne?

Jurklošter: načrti, usmerjeni v turizem

Od obljub še nihče ni bil sit

Že danes obišče ta idiličen kraj v dolini Gračnice lepo število turistov, ki jim kaj več od značke ne morejo ponuditi.

Jurklošter, vasica na obrobju Kozjanskega, zagotovo ena najnerazvitejših v tem, tudi sicer nerazvitem območju Slovenije, ponuja obiskovalcu, ki vsaj malo pozna njeno zgodovino, dve temeljni resnici: da smo se, skupaj s prebivalci te, po svoje idilične, k sreči docela neokrnjene, domala deviške narave, naposled osvestili, da nam ne more biti vseeno, kaj se bo v prihodnje dogajalo z ne tako skromnim naravnim

Franc Lesičar: »Bojimo se, da bo naš razvoj z novo organizirano razvojem občin še bolj zavrt in da bodo od vseh načrtov ostale le sanje.«

in kulturnozgodovinskim bogastvom in drugič, da je bil več kot malomaren odnos v preteklosti do te zapuščine kaj slaba dediščina in podlaga za pogled v prihodnost. Jurkloštrčani, del sicer niti ne tako revne laške občine, imajo, neglede na polno mero entuziazma, zvezane roke:

Jurklošter: Povojna politika je bila do manj razvitih hudo mačehovska, besedovanje o policentričnem razvoju pa zamegljevanje in sprenevedanje. Posledice: znatno zmanjševanje prebivalstva, osiromašenje gorskih predelov in krčenje obdelovalne zemlje.

Rihard Pušnik: »Kadar se ljudje na vse pretege trudijo, da bi svoj kraj potegnili iz zaostalosti, še več, da bi mu dali neko novo vsebino, ki ima za to tudi realno podlago, potem bi ne kazalo ta prizadevanja omalovaževati ali jih ovirati!«

kaj več od nenehnih samopripevkov in pridnih rok, ki že desetletja rijejo po tej skopi zemlji in ustvarjajo na kilometre novih cest (v zadnjih štirih letih štirinajst), ne zmorejo.

Iz Rimskih Toplic ni mogoče priti v Jurklošter: cestarji urejajo cestišče v dolžini štiristotih metrov, kamor naj bi v megleni prihodnosti položili še asfalt. Povezava preko Dežnega in Planine je več kot slaba, čeprav vodi tod avto-

stovoljnih delovnih ur je bilo žrtvovanih za lokalne ceste, ki so boljše kot naše glavne. Ne vem več, koliko samopripevkov smo imeli. Nenehno dokazujemo, da smo delovni, marljivi, da nam je mar usoda našega kraja, njegovih kulturnozgodovinskih biserov, ki pa jih brez spodobne povezave nikakor ne moremo približati svetu.«

Poštarji niso skromni

V politiko, pravijo v Jurkloštru, se ne vtikajo, a tako preprosto to le ni. Nova občinska oblast, mislita tako Gračner kot Leskovšek, ne vlija kaj prida upanja, da se bo obroč nerazvitosti razklenil in tudi v republiki, poudarjata, se stvari odvijajo tako, da se, vsaj zaenkrat nerazvitem ne obeta veliko dobrega.

Edi Gračner: »Potrebujemo skromen obrat, vsaj petdeset delovnih mest. Če je bilo to mogoče pred vojno – z ustreznimi dobičkom – bi bilo tudi sedaj!«

busna proga in pelje kar lepo število vozil. Tistih nekaj kilometrov asfalta od Rimskih Toplic, mimo groba narodnega heroja Ilije Badovinca in naprej po soteski Gračnice, je, milo rečeno, edini dokaz razumevanja republiških oblasti do manj razvitih Jurkloštrčanov in – kot kaže – tudi novim oblastem ni kaj prida mar za ljudi v soteski, ki so se več kot desetletja borili za spodobno povezavo s svetom, odprli ničkoliko vrat, izrekli plaz besed, sitnirili in tečnarili, presedali sebi in drugim...

Janko Leskovšek, upokojeni matičar in sedanji, Edi Gračner, opozarjata na kozjanski cestni križ, ki bi, tako mislita, čez noč rešil vse njihove tegobe. Ta bi moral biti dograjen do leta 1995. Tako so obljubili na nekdanji slovenski cestni skupnosti.

»Ta hip je zares vse v božjih rokah,« pravi Gračner. »Ljudje so vsega siti. Nevoljni. Ogorčeni. Ničkoliko pro-

ljene...

Franc Lesičar, krajevni »poslanec« v laški občinski skupščini, ki je takorekoč »prinesel v mlin«, meni, da je bila donedavna politika do nerazvitih mačehovska. Menda je tudi v novo sestavljeni laški občinski skupščini in vladi vse postavljeno na glavo. Razmerje med uresničnim in obljubami je še večje kot je bilo prej!

»Menimo, da bomo s predvideno novo ureditvijo občin več izgubili kot dobili in da nam bo sleherna centralizacija še bolj na tanko rezala kruh kot doslej.«

Podobno misli tudi Rihard Pušnik, ki je vstopil le malo za Lesičarjem.

»Včasih je bilo tukaj precej ljudi, zlasti mladih. Pred vojno smo imeli lesnopredelovalni obrat, po njegovi ukinitvi pa se je začelo število prebivalcev znatno zmanjševati in tako smo od nekdanjih dvesto tisoč prišli na sedanjih osemstodeset. Preostali so nam delavci-vozači, polproletariat, ostareli kmetje, nekaj gozdnih delavcev in uslužbencev in le štirideset čistih kmetov.«

Zaradi prostorske ureditve ni moč graditi kjerkoli, še manj vikende, zato Jurklošter za ljudi ni zanimiv. Prostorski načrt je vse preveč omejitven, kriteriji so zanje nesprejemljivi.

Živali uničujejo posevke

V kraju so tri gostilne, vendar nobena ne premore tople hrane. S trgovino so nezadovoljni. Močna je lovška družina, s katero pa so nezadovoljni – kmetje.

»Lovstvo bi vsekakor lahko bil močan turistični adut,« razmišlja Lesičar. »Odstrel ni velik, mi ne krojimo lovškega zakona, škode pa je ogromno in so torej tudi odškodnine velike. Precej vzame republika pa lovška zveza, vsak nekaj, nam ostane še najmanj. Vendar bi to za razvoj turizma v kraju bilo zelo dragoceno.«

Najkrajše potegnejo kmetje. Je že tako, da so bili in so še ministri – lovci.«

Na glavni cesti, nekakšni

Gračner in Pušnik računajo: »Število otrok, hvala bogu, raste. Če bo šlo tako naprej, bodo v nekaj letih ustvarjeni pogoji za popolno osemletko. Več ljudi, več možnosti.«

V takšnih, dobesedno nesrečnih okoliščinah, ki jih tudi pridnost ljudi ne more kaj prida spremeniti, gradijo Jurkloštrčani vizijo prihodnosti. Obnovili so nekdanji samostanski hlev, v katerem kanijo urediti kulturni dom in gostišče, čaka pa jih še obnova ruševin nekdanjega samostana, kartuzije. V bližnjem stolpu, nekdanjem bivališču Svetlane Makarovič, bi našli prostor krajevni muzej, steklarska razstava (treba je namreč vedeti, da je imel kraj vse do druge vojne steklarsko tradicijo) in po možnosti še etnografski muzej. Veliko si obetajo od obljube Zavoda za spomeniško varstvo v Celju, da bi ves kompleks, cerkev, komaj ohranjeni zidovi kartuzije in stolp prišli – kot spomenik prve kategorije – v program republiške kulturne skupnosti. V program celjskega Zavoda za spomeniško varstvo so vnesena tudi raziskovalna dela na cerkvi in na samem dvorišču kartuzije, tako da bi bil v prihodnosti ohranjen vsaj tloris te pomembne ustanove.

»Rešil bi nas manjši obrat lesne industrije,« pobožno govori Leskovšek, »ki bi zaposlil vsaj petdeset ljudi, ne kaj podobnega kot je bilo že pred vojno, ko je bilo v celoti zaposlenih okoli stopetdeset ljudi. Les imamo, ne vidim nikakršnih zaprek, da ga ne bi predelovali kar v domačem kraju. Vsaj polizdelke, če nič drugega.«

Sicer pa je poleg kartuzije, znamenite cerkve, kjer je bila menda pokopana še bolj znana Veronika Deseniška in ki premore tudi kamniti gotski stolpič iz 14. stoletja, ter stolpa v Jurkloštru in okolici moč videti še marsikaj, kar bi sodilo v turistično ponudbo – če bi bila cesta...

V dolini Gračnice je že omenjeni grob Ilije Badovinca, nad Jurkloštrom, v hribih, ostanki dveh partizanskih bolnic, nedaleč od kraja si

Legenda o Veroniki

V daljnem letu 1172 je krški škof Henrik ustanovil kartuzijanski samostan v Jurkloštru, kjer so se menihi posvečali kontemplaciji in strogemu hišnemu redu, hkrati pa je bil samostan središče kulturnega in gospodarskega življenja pokrajine. Čez dobrih dvajset let je škof Ekhard samostan ukinitil, vojvoda Leopold VI. pa ga je 1227. ponovno odprl.

V dobi Celjskih grofov je samostan znova dobil svojo veljavo, saj so mu Celjski bili zelo naklonjeni, iz tistih dni pa prehaja iz roda v rod tudi legenda o tem, da je bila v samostanski cerkvi sv. Mavricija pokopana žena Friderika, ki jo je menda dal na skrivaj umoriti Friderikov oče Herman II.

V burno zgodovino jurkloštrskih kartuzijancev spadajo tudi turški vpadi, saj listine vedo povedati, da so v letu 1471 otomanski vojščaki popolnoma izropali to veličastno poslopje.

Leta 1591 nadvojvoda Ernest kartuzijo odvzame dotedanjim prebivalcem in jo da jezuitom, ki so jo imeli vse do 1773. leta, ko je bil red razpuščen, imetje pa je prešlo v last države. 1780. leta so samostan porušili in prizidali k cerkvi obsežno grajsko poslopje.

Danes je od celotnega kompleksa ostalo bore malo, v najboljšem stanju je cerkev sv. Mavricija, zgrajena med leti 1202 in 1227, ki je znana predvsem po posebnem načinu zidanja: rebra križnega oboka se namreč križajo brez sklepnikov in slonijo na stenah na geometričnih konzolah.

Obnovljeni ostanki samostanskega zidu in grajski stolp, namenjen različnim razstavam ter saniran grajski hlev (vse to je zahtevalo nešteto ur prostovoljnega dela) so vsekakor dobra iztočnica za to, da v dolini Gračnice nekoč res zaživi turizem. Semkaj spada tudi temeljita ureditev okolja grajskega kompleksa, ki ga nameravajo zadržati in vse skupaj predstaviti kot izjemno zanimivo kulturnozgodovinsko dediščino, ki je bila po vojni po krivici, zaradi ideološke zaslepljenosti in neznanja, zapostavljena in skoraj uničena.

Da imajo Jurkloštrčani prav, potrjuje dejstvo, da že danes prihajajo v kraj številne ekskurzije pa tudi posamezniki, ki jih priteguje tragična pripoved o Veroniki ali pa zgodovina kartuzijanstva na Slovenskem.

Janko Leskovšek: »Naše obupanje, več kot dvajsetletne prošnje za sodobno cesto, še vedno niso popolnoma obrodile sadu. Politiki stare oblasti so nam leta obljubljali cesto, prišli in odšli... Se bo zgodovina ponovila?«

A Jurkloštrčani bi potrebovali prav to. Za začetek ceste. Potem TV pretvornik: Jurklošter je bela lisa na televizijskih zemljevidih. Kje bodo, kljub že pripravljeni dokumentaciji, dobili 230 starih milijard za pretvornik, še ni jasno. Tudi ne, ali bodo končno le prišli do stodvajsetih novih telefonskih števil, ki jim jih je obljubila celjska pošta in še posebej do zneskov, ki jih bo za te številke treba odšteti. Neglede na skromno pomoč občine večina teh denarjev ne bo zmogla, saj gre za starejše občane, zvečine finančno nebog-

Cerkev sv. Mavricija, v kateri je bila domnevno pokopana Veronika Deseniška in znameniti gotski stebrič, zvonik iz 15. stoletja

ulici, ni videti žive duše. Kartuzija sameva. Prav tako stolp, v katerem je njega dni živela pesnica Svetlana Makarovič, s katero Jurkloštrčani očitno niso našli skupnega jezika. V bližnji šoli, nepopolni osemletki, guli danes klopi okoli trideset učencev od nekdanjih dvesto.

Lesničar, Leskovšek.

lahko ob ribnikih in ribiški koči ogledujete čudovito, kar divje bohotno naravo in si spopijete živce z ribiško palico v roki, le malo nad Marofom vas bodo pritegnili majhni, a nebeško lepi slapovi, da o sprehodih niti ne govorimo in o izletih na bližnji Planino pri Sevnici in še kam.

Milenko Strašek

Politkomisar Sime zbira in komentira

Čestitke

Ko je bil predsednik predsedstva republike Srbije Slobodan Milošević znova izvoljen na ta najvišji položaj v Srbiji, sta mu ročno čestitala Milan Kučan, predsednik slovenskega predsedstva in dr. Franjo Tuđman, predsednik hrvaškega predsedstva.

S tem sta javno priznala legitimnost izvolitve, poleg tega pa je to bilo tudi civilizirano, demokratično in navsezadnje tudi kulturno dejanje. Take čestitke so tudi sestavni del zahodne parlamentarne demokracije.

Ob tem pa moram spomniti, da predsednik republike Srbije Slobodan Milošević Kučanu in dr. Tuđmanu **ni poslal čestitk** ob njuni izvolitvi! Zgovorno, mar ne!

Na utrjene navade zahodne parlamentarne demokracije je iznenada tudi povsem »pozabil« dr. Borisav Jović, sedanjji predsednik Predsedstva SFRJ, ki je tudi srbske gore list...

Ko je ta prevzemal to visoko in pomembno dolžnost od predhodnika dr. Janeza Drnovška, se mu je »pozabil« zahvaliti za njegovo delo, ki so ga zlasti na zahodu zelo ugodno ocenili...

Pa še ena Jovičeva cvetka, ki povsem sodi v ta balkanski vrt: Ko je zvezna skupščina po dolgih in zakulisnih mahinacijah končno vendarle svečano ustoličila za člana Predsedstva SFRJ Stipeta Mesiča, predstavnika Hrvaške, je v veliki dvorani zvezne skupščine izzivalno ostal prazen stol predsednika Predsedstva SFRJ. Ta naravnost zevajoča praznina ni seveda ostala neopažena tako doma kot v tujini.

Uradno pojasnilo Jovičevega kabineta: gost beograjski promet je onemogočil spoštovanemu Joviću, da bi pravočasno prišel v zvezno skupščino. Ob tem sem se spomnil na star slovenski pogovor, ki pravi, da je dober prav vsak izgovor, čeprav ga pes na repu prinese...

Če me spomin ne vara, beograjski promet ni bil prav nobena ovira, da Jović ne bi ob napovedani uri sprejel – denimo – delegacije kninskih Srbov, ki so uspešno začeli z »balvansko (hlôdarsko) revolucijo«, s katero so uspešno presekali na dvoje republiko Hrvaško!

To je vse v stilu Miloševićeve izjave: »... V Evropo ne bomo (Srbi) vstopili kot la-kaji!«

Milošević pa je ročno čestital svojemu črnogorskemu vajencu Momiru Bulatoviću ob izvolitvi za predsednika Črne gore!

Dojenje v parlamentu

V tujem časopisu sem našel pristrčno fotografijo – pravzaprav svojevrstno tihožitje – iz avstrijskega parlamenta. Na sliki je Christina Heindl, poslanka zelenih, ki v poslanski klopi mirno doji svojega dojenčka. Pri tem mati zbrano posluša, kar pa dojenčka – tak vtis sem dobil – prav nič ne moti pri uživanju najsvetjše tekočine tega sveta – materinega mleka!

Kot poroča časnik, so to materini kolegi – avstrijski poslanci – sprejeli mirno in z veliki razumevanjem.

Ob tem sem se vprašal, kako bi tak prizor prenesli v slovenskem večstrankarskem parlamentu. Dodatna težava je še v tem, da v slovenskem parlamentu ni nobene poslanke zelenih (če se motim, se vnaprej opravičim!), pač pa so v stranki številni bradači, ki bi vsi zlahka igrali Bedanca v filmu o Kekcu. V izogib diskriminaciji moram tu še omeniti razkošno brado zelo glasnega kranjskega liberalca Vitomirja Grosa...

Navedeno tihožitje iz dunajskega parlamenta me je napeljalo k nadaljnjemu razmišljanju. Če bi »svetost življenja«, za katero se tako vehementno zavzema dr. Tine Hribar, le zmagala v njegovi družini, bi lahko Demosova gospodinja, poslanka gospa Spomenka Hribar v slovenskem parlamentu postregla s podobnim, zares prisrčnim prizorom, kot je njena (sicer »zelenca«) poslanska kolegica Christina Heindl v dunajskem parlamentu...

Seveda pa za tako tihožitje v slovenskem parlamentu prihajajo v poštev povsem enakopravno tudi spoštovane poslanke opozicije – denimo gospe Darja Lavtižar-Bebler (socialisti), Sonja Lokar (prenovitelji) in Vika Potočnik (liberali), ki so najpogostejše na televizijskih ekranih, da drugih poslank sploh ne omenim...

Ob tem zares vsega spoštovanja vrednem prizoru, ki bi samo obogatil slovensko parlamentarno življenje, pa bi nemara demokrščanski veljak dr. Andrej Capuder pobožno vzdihnil: »Pa le nisem zaman v parlamentu govoril o ejakulaciji, čeprav samo politični...«

Ker naši politiki večkrat postavljajo za vzgled avstrijski parlament, upravičeno pričakujem, da se bo kmalu tudi v slovenskem parlamentu našla domača poslanka po vzoru Christine Heindl...

Te odkritosrčne vrstice sem napisal zgolj z namenom, da slovenski parlament in javnost pripravim na ta zgodovinski dogodek!

Stranka z najdaljšim imenom

V Jugoslaviji sedaj deluje po nepopolnih podatkih okoli 250 političnih strank in združenj. Točnega števila nihče ne ve, ker se iz dneva v dan razvijajo nove, stare se razdružujejo, pri čemer se iz njihovih frakcij rojevajo nove stranke. Politčne stranke si nadevajo sila raznolike nazive ali imena.

Pri tem sem se dokopal do drobne zanimivosti: stranko z najdaljšim imenom vodi najmlajši (po jugoslovanskih merilih) predsednik!

Gre za staro VMRO – Notranja makedonsko-odrinska revolucionarna organizacija, ki so ji dodali še naziv Demokratična stranka za makedonsko nacionalno enotnost. (DPMNE).

Na čelu te stranke kar z dvajsetimi besedami pa je komaj 25-letni Ljupčo Georgievski, profesor književnosti. Ta je stranko v predvolilnem boju tako uspešno vodil, da je na prvih makedonskih večstrankarskih volitvah dobila kar 37 sedežev v novem sobranju (parlamentu), ki bo imel 120 sedežev. S tem se je

krempo zasedla na današnji makedonski politični sceni, pri čemer so »obsojeni«, kot je dejal predsednik Georgievski, na sodelovanje z makedonskimi komunisti, ki jih uspešno vodi Peter Gošev.

Ker se VMRO-DPMNE zavzema za popolno makedonsko državo, so ji v Beogradu brž pripisali protisrbsko stališče, še zlasti zatem, ko je Ljupčo Georgievski pred volitvami nekajkrat zapored opozoril na avantgardne procese v Sloveniji, ki so po njegovem vplivali tudi na vso Jugoslavijo. Takih in podobnih izjav pa v štabu srbskega vožda Slobodana Miloševića ne slišijo prav radi...

Karajan – največji srbski dirigent

Vse doslej je veljalo, da je bil Herbert von Karajan (1908–1989) znamenitavstrijski dirigent. Tako povsem soglasno zatrjujejo ugledni domaći in tuji leksikoni.

Zdaj pa je beograjska DUGA (št. 438, od 6. do 20. decembra) vsemu svetu odkrila da je von Karajan največji srbski dirigent!

Dirigent svetovnega slovesa se je rodil 15. aprila 1908 v Salzburgu in tam tudi umrl 20. julija 1989. njegov ded Maks-Teodor je bil profesor filologije na graški univerzi, oče dr. Ernest pa kirurg (specialist za golše) v Salzburgu.

Glavni argument Duge je, da je bil von Karajan največji srbski dirigent, je, da je bila njegova mati Srbkinja, ki je po Karajanovih besedah »živela nekje na jugu Srbije«, pisala pa se je Marta Kosmač.

Meni ime in dekliski priimek matere zvenijo veliko bolj slovensko kot srbsko, pri čemer zavestno tvegam obtožbo, da sem prenapet nacionalist. Zadevo bi kazalo natančneje raziskati.

Menim namreč, da poplebiscitni samostojni in neodvisni Sloveniji ne bi nič škodilo, če bi uspeli dokazati, da se je v večkrat praviharni Karajanovi avstrijsko-grško-armenski krvi primešalo tudi nekaj kapljic prave slovenske krvi. Saj smo vendar tudi Slovenci znani dobri muzikantje...

Kljub temu pa DUGI iskreno čestitam k senzacionalnemu odkritju, ki bo brez dvoma hitro sprožilo utemeljene popravke Karajanovega življenjepisa v domačih in tujih leksikonih...

Bosanski lonec

Komunisti Bosne in Hercegovine še danes ne morejo prav doumeti strašnega poraza, ki so ga doživeli na volitvah. O tem priča tudi izjava njihovega predsednika dr. Nijaza Durakovića beograjski Osmici:

»Imeli smo dobro kampanjo – morda preveč strokovno in po svetovnih vzorih, morda smo v resnici igrali Beethovna, volilci pa so zahtevali gusle... Dogajali so se dobresedno čudeži. Brez vednosti kogarkoli so odpravili obveznost šestmesečnega bivanja v BiH kot pogoja za udeležbo na volitvah: Radovan Karadžić, vodja Srbske demokratske stranke (SDS), pa je Srbe dan pred volitvami na naslovnici Politike pozval, naj pridejo v Bosno in rešujejo srbstvo...«

To je potem povzročilo ho-

mogenizacijo pri Muslimanih in Hrvatih. Nastala je neverjetna velika monolitnost, prvi geti... Vse je bilo proti nam, poleg nesrečne okoliščine padca komunizma na svetovni ravni še pojav histeričnega antikomunizma, ki je prevladal tudi pri nas, ob zanesljivem vplivu mednarodnega dejavnika.

Bolj ali manj pri nobeni stranki, zmagovalci na volitvah, ni znano, kateri so bili njihovi finančni viri. Od kod tolikšen denar, ki sta ga imeli tako SDS kot HDZ?! Stranki sta dolžni poročati o finančnem poslovanju, vendar ni pri nas nič normalno: od pravne države nimamo še niti črke P...

Kar 70 odstotkov BiH je pokrite z glasili iz drugih republik. Hrvaške izdaje so pretežno delale propagando za HDZ v BiH. Socialistična stranka Srbije je zaradi »višjih interesov«, ki mi ne bodo nikoli jasni, bolj podpirala SDS kot ZK, ki je levo usmerjena stranka! Medijski nadzor v Srbiji je tolikšen, da česa takega v Evropi dvajsetega stoletja še ni bilo! Izdaje Politike hiše tu prodajajo v sto tisoč izvodih, čeprav so vse po vrsti proti ZK BiH. Naredili so nam medvedjo uslugo. Pa naj bo...

Vzrok našega poraza je predvsem v dejstvu, da je bilo podeželje pretežno proti nam.

Tam je prevladovala duhovščina. Bolj ali manj vsi so po mašah in obredih v džamijah šli na volišče v vnaprej danih navodilih, za koga naj glasujejo, z označenimi zaporednimi števkami, ki jih morajo obkrožiti... Tipične muslimanske vasi so v celoti glasovale za srbske kandidate, povsem srbske vasi pa za muslimanske in hrvaške, samo, da ne bi bili izvoljeni komunistični kandidati.

Pravkar berem sveže izdani zanimivi knjigi Enesa Čengića Krleža POST MORTEM (Zagreb, 1990). V drugi knjigi sem našel zanimivo Krležino misel iz daljnega septembra 1943, ki omogoča tudi drugačno videnje današnjih dogajanj v Bosni. Bralcem jo nudim v premislek:

»Čeprav je že davno, odkar je bilo bogomilstvo izkoreninjeno in posekano, je vendar Bosna ostala gnezdo bogomilstva, dežela heretikov in sektašev, zarotnikov in upornikov, dežela Hadži Loje in privilegiranih ag in begov; toda prav tako tudi dežela krščanske in muslimanske raje!

Zanemarjena in pozabljena od vseh, gola in bosa, kaj je torej tej raji preostalo, kot da se prihlini ob kuto; eni onim rimskih stricev, drugi menihom peške patriarhije, a tretji kaftanu domačih mujezinov!«

Tako pronicljivi Krleža...

Nov junak socialističnega dela

Zaradi pomembne vloge v prosluli »jogurtovi revoluciji« v Vojvodini je bil Mihalji Kertes dobro poplačan. Postal je član Predsedstva SR Srbije in obenem »minister za narod«. Svoje politične nasprotnike je sila grobo napadal, pri čemer je bila pogosto njegova tarča tudi Slovenija. O tem Miloševićem trobilu sem že nekajkrat pisal.

Vendar je bil »minister za narod« v Vojvodini vse prej kot priljubljen. Tega se je za-

vedal tudi sam, zaradi česar na zadnjih volitvah ni kandidiral za poslanca v Vojvodini, ki jo je pokoril z »jogurtovo revolucijo«. Prefrigano je organiziral, da so mu iz Grocke poslali »vabilo«, da naj tam kandidira. Toda niti ta poteza ga ni rešila. Pri volitvah je povsem pogorel in se priključil precej dolgi vrsti »pogorelcev« iz Miloševićevega najožjega kroga. Na volitvah so pogoreli: dr. Stanko Radmilović, predsednik srbske vlade in »strateg srbske gospodarske reforme«, zagrizen nasprotnik Slovencev v zvezni skupščini dr. Miloš Aleksić, znameniti dr. Miloš Laban, ki je izračunal, da znaša dolg Hrvaške »do poklanjih Srbov« 300 milijonov dolarjev, beograjski župan dr. Milorad Unković, tvorca nove srbske ustave (najdemokracije na svetu) dr. Ratko Marković in dr. Slobodan Vučetić in drugi.

Na volitvah je tudi propadel Miloševićev kandidat, znani beograjski igralec, nekdanj Štefan, sedaj Stevo Ži-

gon, ki je že bil moj gost zaradi proslule izjave, da »ga je sram, ker je Slovenec!« Odpisani Slovenec je kandidiral in pogorel v Zemunu...

Mihalji Kertes, bolj znan po grobosti kot duhovitosti, je v predvolilni kampanji na beograjski televiziji ustrelil velikega kozla. Ne da bi trenil z očmi, je vse gledalce močno presunil, da je v zadnjih šestih mesecih, kolikor je član predsedstva Srbije, sprejel kar 11.000 (enajst tisoč) občanov, z vsakim od njih pa se je pogovarjal po pol ure!

Združena srbska opozicija je seveda z obema rokama zgrabila ponujeno darilo. Na sestanku z novinarji so sporočili, da je moral Kertes sprejeti po 61 občanov dnevno in da je zanj dan trajal kar 30 ur! Opozicija je Kertesa javno pohvalila zaradi izredno dolgih delovnih dni.

Milošević bi po mojem mnenju najbolj potolažil svojega »ministra za narod«, če bi ga imenoval za »junaka srbskega socialističnega dela«! Kajti, delati šest mesecev kar po 30 ur na dan niso ravno mačje solze...

Vaš Sime

Pometamo pred svojim pragom

Vsak dan kamen več

Lojze Peterle nam je po novoletnem počitku, ko smo si, presiti prazničnih dobrot, želeli predvsem malo miru, napovedal vsak dan nov kamenček. Pol leta, katerega vsak dan posebej bo prinesel novo dejanje v suvereni in neodvisni Sloveniji. Če je bilo prvih šest dni za nepoklicane že kar pretirano mrtvih – logično so lahko sklepali le, da se mora vlada, če seje in seje, o nečem pošteno pogovoriti, je sedmi dan priletel kamen. Srbija si je odprla blagajno narodne banke, dejanje zakoličila z zakonom, ki ga je že pred novim letom objavila v svojem tajnem uradnem listu, ostalim so zrastle dolgi nosovi.

Kdo je, kdo ni vedel? Kdo bi moral vedeti, pa ni ali ni hotel opaziti? Ali si je kaj podobnega privoščil še kdo? Sama ugibanja, ki bodo lahko dobila odgovor šele, ko bo jasno ozadje. Mi gotovo nismo tisti, ki bi s silo peresa udarili kar počez, saj se je najlaže opeči, kadar sodiš po drobcih. Očitno je namreč, da so bili na delu strokovnjaki. Tudi domači in hrvaški politiki, vsej samoohranilni logični drži navkljub, srbskem vdoru v plačilni sistem države merijo velikost zelo ugibajoče. So iz primarne emisije najeli republiko za 18 milijard in 243 milijonov dinarjev posojil? Kaj je treba ob zadržanih 4 milijardah prometnih davkov, ki naj bi pripadali zvezi, pa jih tudi Srbija tja ni dala, še prišteti? Odgovore bo prinesel čas, najverjetneje pa ima prav slovenska guvernerka narodne banke Ozbičeva, ki pravi, da denarja nihče več ne bo videl. Če so ga še pred devalvacijo banke in ljudje porabili za nakup deviz ali odnesli v trgovine, ne ostane kaj več kot spoznanje, da so se devizne rezerve države pač nekoliko osušile. Kaj pomeni beseda »drastično«, ki jo je za opis zmanjšanja deviznih rezerv uporabila Narodna banka Jugoslavije, ne vemo.

Peterle je srbskemu dejanju rekel nezaslišani kriminal. Težko bi trdili, da se moti. Že kdaj prej se je dogajalo, da smo pri nas tiskali denar brez kritja, seveda smo ga, toda še nihče doslej takega ravnanja ni uzakonjal s posebnimi zakoni. Naj zvezna vlada in Narodna banka Jugoslavije s svojim svetom guvernerjev ukrepa še tako strogo, lahko vendarle računata, da se bo Srbija zavarovala spet z lastnimi pravili igre, ki bodo vsem odgovornim narekovali, da morajo poslušati svojo republiško politiko. Morda se je svet guvernerjev prav zato zaenkrat odločil za sankcije, ki enakomerno prizadenejo vse. Tiste, ki so in one, ki niso storili takega dejanja. Enotnemu monetarnemu sistemu je s tem srbskim dejanjem vsekakor odklenalo, Markovičev program se je zamajal v temeljih, posplošene sankcije bi morebiti lahko onemogočile še večje zlo.

Zakaj temu nihče ne verjame, ni težko uganiti. Denarja, likvidnega seveda, primanjkuje vsem. Če se bodo zaprle tudi ustaljene poti do primarne emisije, nanj ne bo mogoče računati. Slovenska vlada si je, da bi prišla do denarja, ob prometnih davkih vzela še pravico do zveznih carinskih predpisov. Politike se ni dotikala, ker naj bi ta morebiti postala most do skupne trgovinske unije. Če bo, bomo dotlej odštevali slovenski državi vsekakor toliko, kot smo doslej zvezni. Preveč. Kaj vse še lahko pričakuje Marković in svet guvernerjev. Prvi korak je storila Srbija; dala je vzgled, ki so ga vsaj pri nas izmerili z besedo kriminal, minister Kranjec pa ni hotel odgovoriti na vprašanje, ali naj bi v Sloveniji sankcije jugoslovanske narodne banke upoštevali. Če se bo srbski vzgled spremenil v prakso, ji bo še zmeraj mogoče reči, da je nezaslišana in kriminalna. Toda, če take prakse pri pravem kršilcu nihče ne kaznuje, lahko postane tudi normalna. Denar za normalno gospodarjenje, za plače, za gradnjo suverenosti oziroma lastne države, bomo nujno potrebovali že čez par dni.

Jelka Zupanič

Štirikrat me je zadelo, pa vseeno živim veselo

– Pa veste, zakaj? Žena mi je devet otrok rodila, eden je umrl, enemu je huda bolezen pustila posledice. Na velikem gruntu živim in kar pomnim, rad pojem in frajtonarico meh raztegujem. Visok in krepak možak, Vinko Kos po imenu, malo pomisli, se sprehodi po sobi, nato postoji, me z bistrim pogledom premeri od glave do pete, od pete do glave.

– Ha, ha, ha-štirikrat me je zadelo, pa vseeno živim veselo! Zakaj? Zato, ker sem s kmetov doma!

Nato pobrska po zasebni knjižnici, izvleče debel zvezek velikega formata. Da mi ga v roko in resno reče:

– Fant moj, to je Dnevnik, moj življenjepis. Tu notri je zapisano najpomembnejše iz mojega življenja. Ne kaže ga nikomur, saj so v tem zvezku tudi take stvari, za katere drugim nič mar.

Nato z namrščenim čelom: – Ali bodo res borčevsko organizacijo ukinili? Pa TV-15? Iz Savinjskega že mesece niti stavka nisem zasledil.

Nato je oblekel siv balonar, klobuk na glavo, berglo v roko in jadrno odšel. Drža še vedno pokončna, koraki samozavestni; odšel je k sinu. Jaz pa sem še malo pokramljal s prijazno ženo, s kmečko partizansko mamico, ki je rodila devet otrok, zdaj pa je na 20 hektarjih grunta edina prava moč, poleg sina in snahe seveda. Na hitro mi pove svojo življenjsko zgodbo.

– Moj prvi dom je doli v Veliki Pirešici, tudi grunt. Toda oče je vse zapustil, šel k drugi. Nekaj ur po mojem rojstvu je umrla mama. Kako je prišla žalostna vest sem gori, k Hriberški, ne vem. Po nekaj tednih sta prišla Hriberška pome, nista imela otrok, postala sta mi nadvse dobra starša. Še pred smrtjo sta mi zapisala grunt. Ni ravninski svet, prestrm pa tudi ne, toda preko 20 hektarov je pa le veliko. Tudi po 20 repov smo imeli v hlevu. Tudi vojna vihra nas ni odnesla. Se je zgodilo, da je dva glavna prostora partizanska komanda zasedla, spet drugič Nemci. Kljub vsemu: velik hribovski grunt, vojna, devet otrok – ostala sem zdrava. Zdravje pa je največje bogastvo...

Težko, a lepo otroštvo

Na ovitku dnevnika piše: ŽIVLJENJEPIS OD KOS

VINKOTA IZ STUDENCE št. 36, ROJENEGA 1. 7. 1923.

Mimogrede: V kraju Studence je toliko priimkov KOS, da so kraj preimenovali – Kosovo polje.

Z lepo pisavo v uvodu piše: Bralca tega mojega življenjepisa prosim, da čuva to resnično povest, da se ne zamaže, da do nje ne pridejo neresni otroci, ki bi ga strgali, ali pa bi celo zgoreli. Naj ostane poznejšim rodovom v spomin.

Dragi Vinko, tvojega življenjepisa je zares za celo knjigo. Zato ga bom zaenkrat malo (ali precej) skrajšal, vzel iz njega le najpomembnejše; pisal pa bom tako, kakor da govoriš ti sam:

»...Sem z grunta doma. Številna družina. Otrok nas je bilo sedem. Kruha je bilo zmeraj dovolj. Zato smo se lepo razvijali. Komaj smo malo odrepili, že motiko v roke in na njivo. Zjutraj in zvečer pa v hlev. V šoli, na Zgornji Ponikvi, se nisem kaj prid učil. Učitelj pa me je imel vseeno rad. Bil pa sem dober telovadec, kar mi je pozneje v življenju veliko koristilo. Dobro sem smučal, lepo pel, v tamburaškam zboru sem igral kitaro. Ko smo peli, igrali podoknice, sem se spoznal tudi z možnarjem. Ko je usekal, se je še tako mogočna hiša stresla. Tudi plesati sem se hitro naučil. Ko sem šolo dokončal, nas je bilo že osem otrok. Očetu sem kot prvemu zaupal.

– Oče, zaposlil se bom.

– Prav, me je pogledal s tiistimi prodirnimi očmi. Ampak kje?

Brezposelnih je kot listja in trave.

Dan in noč sem sanjal o biciklu in diatonični harmoniki. Sedemnajst let mi je bilo, ko

so vdrla Nemci. Kmalu po vdoru sem zvedel, da se v podkrajskih gozdovih, zidanicah, kozolcih zbirajo oboroženi ljudje. Šest kilometrov in več stran od mojega doma. Med njimi je bil tudi zdravnik iz Velenja, s kmetom Baltazarjem sta ustanovila odbor OF. Oče je o tem vse vedel, rekel pa ni nič.

Kmalu po vdoru so Nemci začeli graditi cesto od Petrovč, Velike Pirešice do Velenja. Jaz in še nekaj fantov smo dobili delo.

– Kako bo? smo drug drugoga spraševali.

– Nemci so Nemci!

– Zaslužek pa le bo!

Delali smo kot bivoli. Nemci v civilu so bili po skupinah spretno porazdeljeni. Pri enem izmed njih sem čisto slučajno opazil revolver. Obvestil sem naše fante. Kričanje – šnel, šnel! – smo imeli čez vrh glave. Ali pa na rusko fronto!

Rusija – komunisti... To-liko zgodovine se pa že znal.

A kolo in harmoniko sem vendarle prislužil.

Nato smo bili nekateri, kar precej nas je bilo, prestavljeni v Maribor, na Tezno. Prvo grenko slovo od domačih. Nato Tezno. Barake. Nekdo nam je zaupal: Gradite tovarno letalskih motorjev! Skoraj vsako soboto zvečer pa z zadnjim vlakom do Zalca, nato pa v diru proti domu. Po večerji smo zapeli slovensko narodno, čeprav je bilo tako petje strogo prepovedano. V nedeljo dopoldan pa sem igral na harmoniko ali pa jo z biciklom mahnil k dekletu.

V Rusijo

Ne vem, kdaj sem prvič slisal besedi: hostarji, partizani. Ne. Če prebegnem k njim, mi pobijejo starše, brate, sestre, zažgo domačijo...

Tretjega julija 1942 nabori za nemško vojsko. Komisija je na zadnji strani poziva napisala: Drugi bataljon, rezervni regiment 137 – Salzburg-Glasenbach. Po naravi nikoli nisem bil strahopetec. Zdaj pa mi je v glavi in sruclu ključalo: Rusija – smrt!

Tiste proste dni me doma niso priganjali k delu. Iz Podkraja nad Velenjem sem se zvedelo: hostarji, partizani delajo akcije. Nemci jim pravijo banditi. Na Ponikvi se še niso aktivno zganili. Zvedeli smo za zverinska početja, streljanje v celjskem Starem piskru.

Kako težka je bila odločitev! Kako mučno je bilo slavo od domačih, znancev, domačega kraja. Do križpotja, kjer sta stanovali teti Katra in Jožefa, me je pospremil oče. Tam me je prekrizal, izgovoril besede: Na vsaki tvoji stopnji naj te spremlja Bog. Zbogom, moj sin in vrni se...

Salzburg. Hitro so nas opremili z vsem mogočim. Nato vaje, mučne nečloveške vaje. Za prvi dopust domov sploh nisem smel. V eni izmed celjskih kasarn smo morali ostati. In tam so nas lahko domači obiskovali in prinesli razne dobrote. Kaj kmalu pa sem se spet znašel v živinskem vagonu. Smer: Poljska – Rusija. Na zemljevidu je vse označeno (dnevniku sta priložena dva zemljevida: Evrope – Prusije). To je prava vojna! sem si rekel. Vse porušeno, požgano. Ljudje lačni, v strganih capah, obnemem pa, če si omenil Jugoslav, dobre duše. Kaj hitro smo bili v strelskih jarkih.

Moja prva ruska zima se je bližala z vso hitrostjo. Nad nami so žvižgale svinčenke, granate vseh kalibrov, krožila so ruska letala. Mi pa smo na vso moč poglabljali jarke. Si malo pokukal iz jarka-ziiink! – in si ostal brez glave. Ruski ostrorelci so bili od hudiča.

So bili trenutki, ko smo prišli z Rusi tako skupaj, da je šlo na bajonet. Prvič me je ranil ruski šrapnel. Na zdravljenje daleč za fronto. Po delni ozdravitvi nazaj na fronto. Drugič pa sem se v nepopisnem boju ranil sam in to krepko. Ko se je ta druga »moja« rana delno zacelila, sicer sem dobil kar lepo tretjo prasko, kar je štel, da sem bil trikrat ranjen. In dobil sem dopust! Domov, domov, Studence št. 36! Ko sem pri-

Vinko Kos, ko so ga demobilizirali. Toda njegov boj za boljšo prihodnost se je tedaj šele začel...

šel domov, so se vsi jokali od veselja, saj so vedeli, koliko naših fantov je ostalo na krvavih ruskih poljanah. Novica, da sem doma, se je bliskotivo širila. Ker še vedno nisem bil dodobra zdrav, sem se skrival zdaj pred partizani, zdaj pred Nemci, zakaj po pravem bi moral nazaj k Nemcem. Ne, stokrat ne! Ponoči me prebudi znanec, partizan, več jih je bilo – in povelje: Vinko, z nami pojdeš!

– S tako nezaceljeno rano?

– Bo že šlo. Saj si Krpan in ne palček!

Tako sem postal štajerski, savinjski, ponkulaški partizan.

S partizanom – domov

Krajev, kod smo hodili, kje smo se pošteno udarili, skoraj ne morem naštet: Paški Kozjak, Pohorje, Konjiška gora. V spopadu pri Spodnjem Slemenu sem dobil »špliter« v spodnji del hrbtenice. Kri je kmalu pritekla v škorenj. Veliko naših fantov je padlo, delno tudi zaradi slabe komande. Na srečo sem bil izurjen vojak, tudi kot član XIV. mitraljezec. Kar naprej smo hodili, vmes večje in manjše praske. Razglas, da so Nemci kapitulirali, sem dočakal v Zgornji Radgoni. Nato je bil naš vod VDV premeščen v Celje, kontrolirali smo potnike na vlakih, za tem smo morali na Primorsko, 26. decembra 1946 pa sem bil demobiliziran.

Zdaj pa domov za zmeraj. Ljubo doma, kdor ga ima... Dovolj je bilo 4 leta vojašnice: 2 leti nemške, 2 leti partizanske. Zdaj je svoboda. Čakalo me je kolo, čakala me je harmonika...

V svobodi sem opravljal različna dela: žgal apno, tesaril, mizaril, pomagal na posestvu. Očetu sem izpolnil dolgoletno željo: gori v bregu sem mu sezidal lično hišico. Solznih oči je stopil čez prag, me objel in se kot otrok razjokal: Moj Vinko, moj Vinko!

Čas pa hitro teče... Tudi to pride: pred vrati poroka. Že med vojno, ko sem kot partizan stopil v to hišo, sem ugledal brhko dekle. Očetu in materi sem dejal: Tale bo moja! In se je zgodilo. Nekako petdesetega sva se vzela in pri trdem kmečkem delu je žena rodila devet otrok.

Žalostno, pa krepko resnično: Nekaj let po vojni je hotela komunistična oblast kmeta na vsak način uničiti. Garala sva, ko pa so otroci zrasli, so prav pridno pomagali. In to pri vseh kmečkih delih. Potem pa sta strašna nesreča. S tremblitcem sme hotel odžagati dno, da bi imel posodo za škropivo. Naenkrat strašna eksplozija. Deset težkih operacij, da so mi nogo vsaj toliko zakrpali, da s pomočjo berle lahko hodim. In tudi kako lažje delo opravi. Kupil sem si leta, pa še borčevski prispevek in za mene je dovolj. Kar je bilo na gruntu mojega, sem prepuстил ženi in sinu. Kako se med seboj razumemo? Jaz pravim, invalidu je težko. Veliko berem, hodim na sprehod, upam, direk, hodim na sprehod, upam, da bo še prišel čas, ko bom tudi traktor zašofiral... 3. Ko pa mi je dolgčas in sem bolj židane volje, potegnem meh in po svoje zapojem.

Tako, dragi Vinko, toliko sem pobral iz tvojega dnevnika. Je pa v njem toliko pristnega gradiva, da bi bilo moč zgraditi prav prijetno kmečko povest...

Drago Kumer

Ivan Jan

Oficirji in duhovniki iz Ljubljane za poživitev

Moto: Gauleiter dr. Fridrich Rainer je 3. dec. 1944 objavil: »Na Gorenjskem smo ustanovili enote samoobrambe – Oberkrainer Selbstschutz (domobranstvo)«.

Predstavljamo vam odlomek iz obširnega besedila z naslovom **ODSTRTE ZAVESE**, ki opisujejo okupatorja in gorenjsko domobranstvo. Nekaj nadaljevanj, ki jih bomo objavili najprej govori o tem, kakšna pomoč je gorenjskim domobrancem prihajala tudi iz Ljubljane, dasiravno jih je ustanovil okupator, poveljeval pa gestapo. To so bili duhovniki, kurati in častniki ter podčastniki.

Tako partizanski kot nemški in domobranski dokumenti pričajo, da se je domobranstvo zlasti severno od Kranja in zahodno od Kamnika ter Domžal na jesen 1944 naglo razraščalo. Sam Slavko Krek je povedal, da so domobranske postojanke tedaj »rasle kot gobe po dežju«.

K temu je poleg pogostih bojnih pohodov kot rečeno veliko pripomogla propaganda, razne maše in shodi, ki so jih običajno prirejali pred cerkvami.

Iz Pernetovega dnevnika je razvidno, da je bilo iz Ljubljane na Gorenjsko med 17. in 20. oktobrom 1944 za propagandne namene pripeljana »cel kamion knjig, letakov, časopisov in brošur...« (Pernetov dnevnik, op. av.)

Okrepljeni propagandi so sledili vpadi zlasti pod Storžič, Krvavec in na območja, kjer so domobranci presenečali partizanske kurirje, politične delavce in manjše enote. Žrtve domobrancev so bile vse številnejše.

Poleg poglobitvenih propagandistov pa je Krek dotlej že vzgajal in v vseh domobranskih posadkah postavil svoje propagandiste. Ti so bili izbrani med najvnetejšimi domobranci, kar je pomenilo, da so bili tudi nepopustljivi sovražniki partizanov, komunistov in OF. (A tudi tu so bile izjeme, kakor npr. v Žabnici, op. av.)

Za primer, kakšni ljudje in kakšne govore so imeli nekateri taki »izbranci«, naj pove nekaj odlomkov iz dveh nastopov propagan-

(1)

dista domobranske posadke v Voklem Janca Oselja iz Trboj. Oselj je bil poprej aktivist OF in zaradi delavnosti sprejet celo v KP. Vendar ni vzdržal v KP in OF, ker je sledil drugačnim ciljem. Sicer pa je izjavljaj, da je bil v OF in KP zato, da bi ugotovil, kdo v njej deluje. A takih je bilo še nekaj.

V svojih govorih – a nastopal je rad in pogosto – je stresal iz sebe taka prostaštva, da jih ni mogoče ustrezno povzeti. Zato ne gre drugače, da nekaj odlomkov ponovim. Že 23. julija 1944 je pred cerkvijo v Trbojah grmel:

»...Vprašam vas: kateri je najostudnejši greh? Krasti, kajne?

...s krajo se preživljajo partizani in komunisti. Kar vi z žulji pridelate, to vam ta brezposelna banda pobere in ukrade. Oni tam živijo brezdelno, kmet pa naj trpi... Čas je, da spregledate. Pridite, stopite v na-

še vrste... borimo se proti komunizmu, saj nam hoče odvzeti naše najsvetejše, uničiti nam hoče vero. Mi, borci božji, borimo se za vero. Možje in fantje, oborožite se, naprej, uničimo jih! Smrt komunizmu... Vsak enkrat spregleda in najde svojo pot... Naša sodba je stroga... Oni so hlapci samega luciferja, a mi smo borci samega nadangela Mihaela. On nas vodi, sam bog bedi nad našo vojsko... Zmaga je naša! Bog je z nami!... Pri nas je pravica, cilj nam je vera in Bog. Proč od OF, dol s komunizmom! Dali ga bomo na šajbo, če sploh veste, kaj je to. Pazite se, imate družine! Če še koga zasačimo, da dela za OF, mu uničimo vse! V borbi za vero ne smemo gledati način, kako si zmago priborimo. Cilj nam je zmaga, četudi s pomočjo Nemcev... Res je, iz mene govori jeza božja...«

Pred cerkvijo v Smedniku, kjer so domo-

Lf. Nr. Regist. Nr.	Name Taufname	Geburtsdaten Geburtsort	Wohnort Ehestand Zahl d. Kinder	Eingetret. zum OS	Partisan von bis	In der Wehrmacht von bis	Bemerkte
29	K o s i n a	25.1.1917	Verheiratet 5 Kinder	1944	-	-	
549	J o h a n n	Falsendorf					
30	K r e k	27.8.1922	Laibach	21.9.			
1026	S l a v k o	Laibach	ledig	1944			

Dokaz, da so bili gorenjski domobranci pod nemškim poveljstvom, je tudi ta spisek Udarne čete v Kranju (v nemščini).

Spomin nanj bo ostal živ!

Najina pot v partizane

Prvega novembra lani je v Ljubljani umrl Franc Škoberne, eden redkih prekmurskih prvoborcev. S prijateljem, s katerim sta skupaj šla v partizane, sta hotela sicer priti na Dolenjsko, vendar sta ostala na Hrvaškem, Škoberne pa tudi pozneje ni mogel uresničiti svoje želje. Njegova partizanska pot se je tako začela v Kalniškem odredu, končala pa v Brodski brigadi. Bojeval se je na Hrvaškem, v Bosni, Srbiji, sodeloval je pri osvoboditvi Beograda, malo pred koncem vojne pa je bil ranjen v bojih za Doboj in Bosansko Gradiško. Osvoboditev je tako dočkal v bolnišnici. Po vojni je opravljal različne politične funkcije, najlepši del svojega delovnega življenja pa je preživel na Dopisni delavski univerzi Univerzum v Ljubljani. V spomin nanj objavljamo njegov zapis o tem, kako sta s prijateljem Komarovim Joškom odšla v partizane. Zapis je posvetil prijatelju.

Kramarov Joško je bil rojen 1924. leta v Trnju, v drugem Trnju. Hiši so po domače pravili pri Andraševih. Mati Verona je po odhodu svojega moža v Kanado morala sama skrbeti za štiri otroke, za Maričo, Verono, Kristino in Joška. Mož ji je pošiljal nekaj denarja, da je zgradila nov dom, pomagala pa ji je tudi sestra Kata, ki je bila šivilja. Bila je član družine, ker ni bila poročena.

Joško svojega očeta ni poznal. Prezgodaj je odšel v svet. Morda je imel o njem kakšno predstavo iz najnežnejših otroških let. Toda te so živele samo v njem in o tem ni nikoli pripovedoval. Očeta je bolj poznal po tem, da je pošiljal denar in po kakšni sliki. Tudi njemu osebno je poslal kakšno stvar. Ko je napravil malo maturo, mu je poslal zlato nalivno pero. Takega nalivnega peresa ni imel nihče na soboški gimnaziji. Joško ga je vedno po uporabi lepo očistil in skrbno spravil v tulec. To pero, ki smo mu ga vsi zavidali, je bila nekakšna vez med očetom in sinom.

Joško je bil dober dijak. Pravzaprav prav dober. Bil je eden tistih, ki so se z lahkoto učili in mu drugi tega niso zavidali. Rad je igral na tamburico, lepo je žvižgal, pri nogometu je bil nepogrešljiv, namizni tenis je igral zelo spretno. S hladnokrvnostjo in preprostimi

kombinacijami je skoraj vedno premagal nasprotnika. Podobno taktiko je imel pri šahu. Zaradi uspehov in sposobnosti pa mu ni zrasel greben in smo ga sošolci zaradi njegove preprostosti in neposrednosti imeli radi.

Iz črenšovske fare sva tisto leto šla v gimnazijo samo midva. To naju je združilo. Šest let sva bila sošolca. Bila sva skoraj neločljiva prijatelja. Po okupaciji leta 1941 smo takoj pripravljali načrte za oboroženi boj. Bilo nas je več: Jerko, Lajči, Štefan, Joško in jaz. Toda v partizane na Dolenjsko sva se odpravila samo midva.

Dolgo sva hodila vstric. Po kolniku med pustimi njivami. Do gozda ni bilo več daleč.

– Vidiš koga?

– Ne.

Pazila sva, da ne bi naletela na madžarsko patroljo.

V gozdu sva se počutila varnejša, čeprav sva v rosnih travah za sabo puščala sledove. Za nama proti Čakovcu so ostala prazna polja. Na obzorju sva še videla obrise mesta. Bila sva zadovoljna, da sva ga zapustila. V dveh dneh, ki sva jih preživela v mestu, nisva spoznala niti enega ljubeznivega človeka. Hlad vojne in novembrskih

dni je obdajal ljudi in naravo. Že takoj po prihodu sva se počutila kot tujca in bi najraje kar nadaljevala pot, toda brez vodiča in napotkov ni šlo. Morala sva počakati.

– Slišiš? –
– Da, slišim. –
– Voda. –
– Drava šumi. –

Šla sva po navodilih in kmalu našla mrtvi rokav, kjer naju je z ladjo čakal Pišta. Plačala sva mu že vnaprej in to dobro, zato sva bila vesela, da naju ni pustil na cedilu. Tu, kjer je Pišta vozil čez, Drava ni bila meja, ker so Madžari zasledili še tri vasi na drugi strani reke. Prehod čez Dravo pa je bil kljub temu tajen, ker je bil namenjen samo tihotapcem. Pišta pa je točno vedel, kdaj se menjavajo straže in kdaj hodijo patrolje. Midva tega nisva vedela. Prepustila sva se usodi.

Čoln se je upiral motni vodni sili. Bili smo že daleč od brega. Midva z Joškom pa tudi daleč od soboške gimnazije, daleč od vsakdanjega življenja, vznemirjena na negotovi poti. Ni mogoče, če tega ne bi opazil tudi Pišta. Toda ne, Pišta se je ves predal čolnu in skrivnostim vodnega toka. Ladja, voda, zaslužek, kruh, družina, kvečjemu še hišica, to so bile njegove skrbi. Ko smo bili na sredini reke, sem se počutil kot Kristus na križu, v katerega so

z vseh strani naperjene smrtné sulice. Oba bregova sta bila obrasla z grmi vrba, jelš, topolov... Iz vsakega grma se je lahko odprla pot v večnost. Ta pot je tu tako kratka. Za trenutek sem podvomil, če sva naredila prav, da sva se podala v to negotovost. Bal sem se, ker sem vedel, da je postal človek tako malo vreden. Nič več kot zrno svinca.

Končno je čoln podrsal po produ. Pišta nama je pokazal smer: pojdita tu desno, tu je najbližje do meje, ko prideta do pašnika, stečita preko, na drugi strani

so se zapičili v najini denarnici in poskušali iz njih zbežati vse penge, za katere so nama potem dali malovredne hrvatske kune. Seveda so naju ogoljufali. Ko so nama pokazali pot proti Varaždinu, se nama je eden hotel oddolžiti, pa je dejal: »Nu, po tem putu boste došli v Varaždin i morti bu došel kakvi kočijaš te vas bu otpeljal, tak budete pred mrakom vu gradic«.

V partizanih sva blizu Varaždina doživela prvi og-

območja, ki so ga ustaši nadzorovali in dokler tudi njim niso pojenjale moči. To je bila prava Golgota.

No, potem pa so se najina pota razšla. Joško je bil postavljen za sekretarja mladinske organizacije v štabu bataljona, čez nekaj časa pa sem tudi sam bil premeščen v drugo enoto. Začela sva opravljati politične in organizacijske naloge v narodnoosvobodilni vojski. Po dolgih in težkih poteh se je Joško 1944. leta vrnil v Prekmurje. Padel je v boju z Madžari 17. oktobra 1944. leta v bližini Murske Sobotе, star komaj 20 let.

France Škoberne med partizani (drugi z leve)

v grmovju je že domobranska straža.

Vsa zasopla sva se zaletela v domobranski brlog. Srečanje z domobranci je bilo kar pomirljivo. To so bili v uniforme zapeti zagorski kumeki, vedno pripravljeni na majhne potegavščine in barantanja. Ni jih, »čuvarje NDH«, zanimalo ne od kod sva, ne kam greva, pač pa

njeni krst. Ponoči, ko smo spali v neki parni, so nas napadli ustaši. Potem sva doživela prvo sovražno ofenzivo, ko so nas močne motorizirane ustaške enote preganjale noč in dan, dokler se nismo s poslednjimi človeškimi močmi izvili iz

Ko to pišem in si kličem v spomin dogodka in njegov značaj, si ne morem kaj, da ne bi izrazil velikega začudenja nad tem, kako mi je ostal blizu, kakor da je še tu med nami, visok, slok, z visokim čelom, veder in poln upanja v zmago pravice.

branci nasilno zadržali ljudi, je v nedeljo, 28. avgusta, govoril podobno, a tudi:

»... počakajte še malo... če ste lahko (večina je bila žensk) cele popoldneve sedele po gmajnah pri vaših gošarjih, terencih in ljubčkih, poslušale njih lažnive besede, boste tudi tu počakale kake pol ure... **Vsi veste, da so po gmajnah ljudje, ki se jim ne ljubi delati...** ki so nas spravili v nesrečo, ki smo jim verjeli **tem banditom, morilec, požigalcem in ne vem, kako bi še dejal**, saj te svinje sploh nimajo pravega imena... **Pomislite, kako je močna in velika Nemčija in kaj vse zmore, in poglejte nas, slovenske domobrance**, ki vztrajamo in ne omahujemo. Mi smo izkušeni... **Veliki rajh in mi, slovenski domobranci se ne ustrašimo ne Angležev ne Amerikancev in ne Rusov!**... imena pesnikov in drugih so partizani uporabili za svoje brigade... **Čudno, da še nimajo brigade device Marije...** (Poročila obveščevalne službe iz julija in avgusta 1944, ki jih je povzel tudi Jože Vidic v knjigi *Sedem krst za Ronkerjevo družino*, str. 317 do 320, op. av.)

Domobranski propagandi je pomagala tudi okupatorjeva oblast. V ta namen so služili različni letaki. Nekateri je podpisal šef civilne uprave dr. Friedrich Rainer. Njih vsebina je bila podobna onim iz prejšnjih let. Pod naslovom **PASIRSCHER** (propustnica) je na primer pisalo:

»Rok za rokom je minil in Nemčija ni bila uničena! Nasprotno – sovražniku je prizadela nove udarce in si na svojih mejah postavila novo fronto... Za vse, ki ste v gozdo-

vih, to pomeni, da boste še naprej živeli pasje življenje, in to v mrazu, snegu in ledu, ob slabi prehrani in vedno preganjani, ne da bi videli kakršenkoli konec...«

Poslužite se teh amnestijskih odlokov in pomislite, da je doma toplo! Vrnite se in boste kljub vsem lažem vaših »osvoboditeljev« svobodni Slovenci v svoji domovini...«

Nekateri nerazgledani omahljivci, že prej domobranksko in protikomunistično usmerjeni, so ob vseh okupatorjevih dejanjih nasedali tem lažem in zapuščali partizanske vrste. Nato so se **priključevali domobrancem na že opisani način**. Poročilo štaba 1. bataljona KO štabu KO 29. 10. 1944 in nemški letak »Passierschein« iz jeseni 1944, Tržiški muzej, op. av.

Konec oktobra 1944 je organizatorje gorenjskega domobranstva zadel hud, a čuden udarec. Humer, začetnik gorenjskega domobranstva, je namreč kmalu nastopil zadnjič. Dne 29. oktobra popoldne se je z avtom pripeljal v Kranj in ko je pred gimnazijo izstopil iz vozila, se mu je sprožila brzostrelka in ga ubila. Takšno je bilo uradno sporočilo. Dne 29. oktobra 1944 sta Slavko Krek in Rudolf Humer agitirala za domobranstvo in hujskala ljudi proti NOB kar na treh krajih okoli Kranja in tudi v Šentvidu pri Ljubljani. A ta dan je Rudolfa Humra doletela smrt. Okoli Humrovega konca je krožilo več verzij, kar je bilo glede na njegovo izpostavljenost in vlogo razumljivo, opr. av.)

Pokopali so ga 1. novembra 1944 v Kra-

nju. Na pogrebu je sodelovalo tudi 400 domobrancev. A v imenu vsega slovenskega domobranstva je govoril duhovnik Ivan Lavrih iz Ljubljane, ki je poudarjal, kako zelo zaslužen je bil Rudolf Humer za začetke gorenjskega domobranstva. V »Zlatorogu« pa je bilo zapisano, da je bil »Rudolf Humer povzročitelj gorenjske samoobrambe pred boljševističnimi tolpmi OF, da je on tisti, ki je dvignil baklo odpora in jo nesel po širni Gorenjski ter s samo nekaj hrabrimi možmi ustanovil Gorenjsko domobranstvo. Zdaj pa leži na pokopališču junakov v Krainburgu«. (Dnevnik domobranskega propagandista Alojza Perneta, arhiv RSNZ, F-1-361, glasillo gorenjskih domobrancev »Zlatorog« za november 1944, str. 6, IZDG, poročila OC pri štabu KO za november 1944, Tržiški muzej, op. av.)

Izgubo Humarja pa so kmalu zapolnili še močnejši nosilci domobranskih idej in moči.

Najprej je 1. novembra vodstvo Slovenske legije odgovorilo na Ovsenikovo pismo z dne 12. oktobra, takoj nato so iz Ljubljane prišli oficirji, namenjeni gorenjskemu domobranstvu, nato pa še 5 (pet) duhovnikov-domobraskih kuratov. Vojaška in duhovna pomoč!

Kaj je v zvezi z Gorenjsko storilo vodstvo Slovenske legije?

O tem so v vodstvu in v tedaj ustanovljenem NO razpravljali 29. oktobra 1944 v Ljubljani. Sprejeli so pravilnik o organizaciji Gorenjskega Pokrajinskega odbora SLS (GPO), njegovi pristojnosti in delovaju. Potrdili so predlog, naj Pokrajinski odbor šteje

3–5 članov, tako pa tudi po okrajih, občinah in tudi po vaseh. Vse to so na Gorenjskem z Brodarjem na čelu predvideli že na prvi septembrski seji z razliko, da so tam okraje imenovali okrožja itd.

Njihove naloge so bile zdaj že bolj konkretizirane:

– spremljajo naj razpoloženje prebivalstva,

– nanj naj vplivajo s politično propagando vseh vrst,

– pristaše ŠLS naj povezujejo v organizirane enote,

– skrbje naj za obveščevalne podatke in o njih poročajo,

– še posebno naj širijo propagando o načelih SLS itd. (Šmajdovi zapiski, arhiv RSNZ, op. av.)

Poglejmo, kaj je nato dobil v odgovor Ovsenik-Pristavnik.

Ves dopis je zajemal vrsto napotkov predvsem za Brodarja – Brodnika ilegalno:

– predvsem naj mu razloži osebno, da se strinjajo, naj bi Gorenjsko razdelili na pet (5) okrajev; to naj bodo:

– Radovljica, ki naj bi ga vodil Valenti Markeš z Jesenic kot najboljši,

– Kranj, ki ga bo vodil dr. Anton Mekušar,

– Škofja Loka, kjer bo predsedoval dr. Tine Debeljak,

– Kamnik (za katerega še ni bilo predloga) in

– Litija, ki so jo tako kot Nemci prištevali h Gorenjski.

(nadaljevanje prihodnjic)

Mlinarica z ilegalnim imenom Zapad

Nekega poletnega dne leta 1989 me je obiskala priletna osivela ženica, preprosto oblečena, bledorumenega obraza in plašnega vedenja. Predstavila se mi je: Leopolda Poberaj, upokojena mlinarica iz Solkana, vdova, mati treh sinov. Le kaj hoče, sem se spraševal.

»V časopisih berem spomine aktivistov in borcev. Koliko ponarejenosti je zapisano, površnosti, samohvale in neresnic! Zgražam se nad takimi pisci in tistimi, ki dajejo za

imatva v Novi Gorici frizerstvo. Jože se je rodil decembra 1947. leta in je inženir anorganske kemije.

Prvi sin se je rodil, ko je na Goriškem razsajal nemški teror, drugi pod anglo-ameriško upravo in tretji v novi domovini Jugoslaviji.

Mladost mlinarice Zapad

Pri Slamičevih v Črničah so imeli majhno kmetijo, gostilno, strojno kožo in mesnico, ki je tristo let prehajala iz roda v rod. Iz te rodbine je

bili Leopoldini sorodniki.

»Iz vasi ob soški fronti sta vojskujoči se strani izselili prebivalstvo globoko v zaledje. Črniče so bile prva vas izza fronte, v kateri so vaščani ostali na svojih domovih. Toda varno ni bilo. Občasno je priletela kaka granata tako, da je bilo porušenih več hiš in pobitih nekaj ljudi. Ena teh je uničila Slamičevo strojno kožo,« mi je pripovedovala Leopolda Poberaj, ki je zbrala te podatke.

»V hlevu smo imeli kravo, junico, kozo in veliko zajcev. V vrtu izza hiše je bil svinjak, v katerem smo letno zredili po enega prašiča, vrt sam pa je bil bogat. Ob ograji so rastle slive.

Osem let starejša sestra Marija se je izučila za šiviljo. Vedno je imela tri ali štiri dekleta, ki so se pri njej učila te obrti ali pa so bile že izučene in kot take njene pomočnice. Še v osnovno šolo sem hodila, ko sem se pri sestri naučila toliko, da sem si že znala sešiti obleko (hodila sem samo v italijansko šolo, ker slovenskih ni bilo več). Materina želja je bila, da sledim sestri. Naj celo življenje sedim in šivam? Ne, to pa ne! Stara sem bila štirinajst let, ko sem pobegnila k sorodnikom v Postojno in se zaposlila v njihovi gostilni. Bilo je živahno, gostje so večkrat kakšno zapeli, odmevala je harmonika. Zame je bil to nov svet.

Dve leti si nisem upala domov, ker sem se bala, da me ne bodo več pustili nazaj. Tri leta in pol sem preživela v Postojni, nato sem se zaposlila v Solkanu. Pri družini Vetrih, ki so imeli gostilno in trgovino

(in tri majhne otroke) sem bila za natakarico, za kuharico, za prodajalko v trgovini, sploh za vse. V tem času sem spoznala solkanskega mlinarja Evgena Poberaja, bodočega moža. Bil je visoke postave in resen v pogovorih.

Podedovano ilegalno ime

Decembra 1942. leta sva se poročila. Naslednje jutro sem prvič začela delati v mlinu. Še sanjalo se mi ni, da bom tako močno vzljubila ta poklic. Istega dne popoldne je k nam v mlin prišel meni neznan mož s tanko postrizenimi brčicami in oblečen v zeleni športni trenč. Mož mi ga je predstavil kot Matevža, organizatorja osvobodilnega boja. In tako se je začelo moje delo za OF, možovo pa že od samega začetka, zato je na mlin ob glavni cesti v Solkanu, nasproti nekdanjega hotela Sabotin, spominska plošča, na kateri piše, da je bil v njem leta 1941 ustanovljen prvi odbor OF za Solkan. Le nekaj metrov od mlina je rojstna hiša narodnega heroja Jožeta Srebrnič, ki je leta 1944 kot funkcionar OF utonil v Soči.

Marca 1943. leta je italijanska policija aretirala moža Evgena, njegovega brata Edvina in še več solkanskih aktivistov. Mož je bil v zaporu vse do kapitulacije Italije. Nato sva nadaljevala delo za NOB (jaz vseskozi, medtem ko je bil on zaprt). Maja 1944. leta so ga aretirali gestapovci in Evgen je konec vojne dočakal v koncentracijskem taborišču Buchenwald.

Medtem sem vodila mlin, mlela za kmete in partizansko vojsko (oni so od kmetov dobili žito, jaz pa sem jim ga zmlela in to pred nosom nemških policistov). O količini oddane moke in druge hrane imam podatke le iz let 1944 in 1945. Delovala sem pod mojim ilegalnim imenom Zapad, zato vsa potrdila glasijo na to ime. Tudi do 200 kg moke hkrati sem poslala odboru OF in NOV.

Po vojni sva si z mojim sosedom denar in obnovila mlin, ki je bil najmodernejši v severni Primorski (štirinadstropni)...

28. aprila 1948. leta je bila razglašena nacionalizacija trgovin in obrtnih delavnic in ta je zajela tudi Poberajev mlin, ki je v eni uri lahko zmlel tisoč kilogramov žita (v najkvalitetnejšo moko). Čez štirinajst dni so Leopoldo Poberaj imenovali za upravnico mlina. Brez sramu, da so njeno družino spravili na beraško palico. Evgena Poberaja je delovni urad zaposlil pri cestnem podjetju, kjer je z drugimi delavci s krampom in lopato kopal jarke za kanalizacijo ob novi cesti v gradnji za bodočo Novo Gorico.

Leta 1950 so miličniki aretirali Leopoldo Poberaj. Doma je pustila moža in tri sinove v starosti 2, 4 in 7 let. Ljudska pravica je 24. februarja 1951. leta objavila naslednjo vest:

»Poberaj Leopolda je bila upravnica mestnega mlina v Solkanu in se za upravljanje mlina ni kaj zanimala. Lani se je v mlinu pokvarilo okoli 15 ton koruze tako, da ni bila več primerna za človeško prehrano. To je zakrivila upravnica, ker ni koruzo zračila in lopatala ali pa jo vskladiščila v primerne suhe prostore. Poberajeva tudi ni odvajala manipulativnih viškov žitnemu fondu...«

Sodišče je Poberajevo ob-

sodilo na tri leta in pol zapora. V zaporu v Brestanici je bila leto dni, toda rana na srcu je ostala in je še vedno nezacejena. Obtožnica je na primer Poberajevi očitala, da koruze ni uskladiščila v suhe prostore. Take prostore za toliko koruze pa ni bilo ne v mlinu in ne v bližini. Mlin je bil že dve leti v državni lasti in bi zato ljudska oblast morala poskrbeti za taka skladišča. Krivi so bili tudi referenti za prehrano, ki so pošiljali preveč koruze in žita v mlin, čeprav so vedeli, koliko je

v njem prostora.

Ob garaškem delu ob vsakem vremenu je Evgen Poberaj tako zbolel, da je hiral vse do prerane smrti leta 1963, ko je bil star 55 let. Pred smrtjo je ženi Leopoldi dejal: »Nisem vedel, da je slovenski narod tako nevhvaležen. Vse smo jim dali, bili bičani v fašističnih in gestapovskih ječah, oni pa so nas izkoristili, nas užalili, ponižali, osramotili in mnoge brez razloga zaprli. Umiram z grenkobo v srcu...«

Jože Vidic

Pokopališče na Rabu – zatakne se pri denarju

Po ustaljeni navadi, ki je postala že skoraj zgodovinska tradicija, saj živi od leta 1953 in jo velja negovati in ohranjati tudi v prihodnje, smo konec oktobra obiskali pokopališče žrtve fašističnega terora v Kamporju na otoku Rabu. Tam smo položili venec v imenu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, oziroma v imenu vseh, ki ohranjamo spoštljiv odnos do tistih, ki so morali umreti tako daleč od domovine samo zato, ker so ji bili zvesti do konca.

Kmalu ob obisku smo ugotovili, da grobove žrtve kljub precejšnji oddaljenosti njihovi bližnji in tudi drugi pogosto obiščejo. Ta poslednji dom nekaj tisoč naših ljudi ni pozabljen; čeprav je manjkal dan do dneva mrtvih, smo po celotnem prostoru nabrali kar tri zvrhana vedra posodic od luči. Povsod je bilo odpadlega listja in polomljenih suhih vej, zlasti v desnem kotu pri vhodu, našli pa smo tudi odvržene embalaže od sokov. Pridne roke nekaj časa ni bilo v tem spominskem parku, čeprav je dela veliko. Če želimo verjeti odgovornim na Rabu, da vso pozornost namenjajo tekočemu vzdrževanju, ker da je to njihova zakonska dolžnost, potem bi moral tu vladati drugačen red...

Splošno mnenje poletnih obiskovalcev o urejenosti pokopališča je sicer pozitivno, vendar pa moramo vedeti, da je tedaj zaradi visokih dnevnih temperatur trava suha, posajenega cvetja v glavnem ni, podoba je tako enolična. Vsaj grob prvih devetnajstih žrtve bi bil lahko posajen s trajnicami, tako pa se na njem bohoti le pol metra visok plevel. Tako je bilo tudi 30. oktobra.

V letu 1990 na pokopališču in na spomenikih niso izvajali nikakršnih vzdrževalnih del. Nekatera površno ali slabo opravljena dela v prejšnjih letih bi bila lahko popravljena. Tako bi lahko z malo volje vse črke na spomenikih v predverju pokopališča po barvali z enakim odtenskom iste barve. Kljub vsem opozorilom, ki so jih bili odgovorni deležni že v minulemu letu, na somenikih še vedno blestijo tri barve, kar ni niti najmanj estetsko.

Rastlinje na pokopališču je bilo delno očiščeno ob koncu oktobra in v novembru 1989. Zaradi tega je splošna podoba res malo drugačna, lepša. No, delo pa v celoti ni opravljeno. Delno biološko čiščenje ni opravil delavec, ki skrbi za tekoče vzdrževanje, pač pa upokojenec, ki je pogodbeno delal mesec dni.

Že nekaj let opozarjamo, da je potrebno izoblikovati seznam vseh potrebnih sana-

cijskih del. Ugotoviti je treba, katera dela so nujna in imajo prednost. Za leto 1990 je bila predvidena celotna biološka sanacija, vendar se je zataknilo pri zbiranju denarja. Celotni predračun je znašal 86.000 din. Republiki Slovenija in Hrvatska sta zagotovili vsaka svojo četrtino, dolžni pa sta ostali občina Rab in Zavod za zaščito spomenikov zgodovine z Reke. V delo se je resno vključil Republiški sekretariat za borce in vojne invalide Republike Slovenije. Sedaj išče najbolj primerne ponudnike. Sanacija celotnega pokopališča je bila ovrednotena v predračunu z vsoto več kot 200.000 din. To vsoto zbrati v tako težkih gospodarskih razmerah ni mogoče.

Kadar boste na Rabu in vas bo misel na nekdanje žrtve koncentracijskega taborišča pripeljala na kraj njihovega večnega počitka, ne bodite žalostni ob podobi, ki se bo mudila vašim očem. Vedite, da so v naši Sloveniji ljudje, ki jim je ena dnevnih skrbi tudi skrb za to pokopališče. Naša naloga je, da ga ohranimo prihodnjim rodovom slovenskega naroda, ki bodo znali njihovo žrtvovanje, trpljenje in smrt za svobodo lastne domovine bolj ceniti kot sodobniki. Trdno smo prepričani, da bodo nekatera dela stekla v letu 1991.

Bralcem je znano vlaganje prošnje za izplačilo vojne odškodnine. Prošnje sprejemajo občinski odbori Rdečega križa in jih pošiljajo republiškem odboru. Ta ima v svoji sestavi službo poizvedovanja. Mnogi nekdanji internirani na Rabu so tako vlogi poslali kar Občinskemu odboru RK Rab. Le-ta pa nima na voljo nikakršnih seznamov nekdanjih internirancev, saj nikjer ne obstaja verodostojen in popoln seznam. Pri tej zadevi občinski odbori premalo sodelujejo z občinskimi odbori ZZB NOV, ki morajo hraniti sezname nekdanjih internirancev s svojega območja in so prav zato tudi dolžni pomagati. Organizacija Rdečega križa opravi svojo nalogo, ko izda potrdilo, da je bil nekdo res interniran.

O vseh aktivnostih taboriščnega odbora Rab v prihodnjem letu vas bomo redno obvestili! Hkrati želimo nekdanjim sotrpinom, ki je mnogim vzelo prav to taborišče zdravje, najbližje svoje in mladost, ter vsem bralcem TV-15, ki jim je narodnoosvobodilni boj sveto dejanje, ker se je bil boj za naš obstoj, v letu 1991 predvsem zdravja in miru ter prijeten spomin na pravilno odločitev pred petdesetimi leti.

Herman Janež
predsednik taboriščnega odbora Rab

Mlinarica Leopolda Poberaj je imela enako ilegalno ime kot je mož – Zapad. Mlin je bil in še stoji (vendar ne dela več) v hiši ob semaforju. Foto: J. V.

javnost neresnične in nepravilne podatke...

Prvega sina je rodila doma, v Solkanu, na dan oktobrske revolucije, 7. novembra 1943. leta. Po moževem očetu, ki je bil po prvi svetovni vojni kot komunist solkanski župan, sta mu dala ime Anton; je inženir metalurgije, zaposlen v Gostolu. Marko se je rodil 13. junija 1946. leta, je izučen avtomehanič, a ne opravlja tega poklica. Z ženo Almo

Polda Poberaj. Njen ded Ivan Slamič je konec prejšnjega stoletja odšel v ZDA, kjer pa ni odkril rudnika zlata, ampak je tam leta 1912 umrl. Polda se je rodila sedem let pozneje in je 7. oktobra lani (1990) praznovala 71. rojstni dan.

Pred minulo vojno je bila v Ljubljani zelo znana Slamičeva mesarija in restavracija, v Postojni Slamičeva mesarija. Vsi ti izvirajo iz Črnič in so

imenovana za stalnega sodnega tolmača za italijanski in francoski jezik s sklepom sekretariata za pravosodje, organizacijo uprave in proračun št. P 74/75 z dne 2.4. 1976, izjavljam, da slovenski prevod ustreza izvirniku v italijanščini.

Drugi dokument goriške prefekture: »Srebernič Peter, sin Antona – aretiran v direktnem kontaktu s Škerlom, Špacapanom in Širokim je izvajal akcije v prid partizanom, zbiral denar zanje.

Udeležil se je sestankov, ki so jih sklicali predstavniki slovenskega iredentizma in je priskrbel nastanitev za Škerla pri Albertu Biltarju ter mu dostavljal celo živež.

Zaslišani: Srebernič, Bitežnik, Saksida, Sonja, Boltar, Čubej...

»Presen Mihael, sin. pok. Matije, aretiran marca u. s.

Zaposlen kot dninar pri krajevni direkciji in vpisan v P. N. F. Inteligentem in iznajdljiv je nedvomno izvajal akcije v prvem planu v korist upornikov. Njegove dejavnosti ni bilo mogoče povsem osvetliti zaradi njegove trmaste molčečnosti, tudi ko so se proti njemu pridobili neovrgljivi dokazi. Povezal se je s partizanskimi bandami v gozdovih na Osojnci in široko njivi, poznal Veluščka in poveljnika band Dušana in Vojka...

»Štrukelj Jožef, aretiran 4. 4. 1943, oče študentke Milojke Štrukelj, ki je že v priporu na razpolago Posebnega sodišča, je imel v organizaciji ilegalno ime Karol ali Karlo. Sposoben industrialec, ki je finančno podpiral partizansko gibanje in je bil v neposrednih stikih s Škerlom, Veluščkom, Mirom Špacapanom iz Ozeljana – ubežnikom, imenovanim Sava – ter z drugimi, ki so se zbirali pri Širokem v Kromberku. Za njih je nabavil – večkrat – material in papir za ciklostil, ribje in mesne konzerve, vse namenjeno partizanom. Njegova delavnica je bila center za zbiranje in oddajanje materiala za upornike, pa tudi skrivališče pošte za partizane, z navodili za izvršitev zaupanih nalog direktno od Štruklja in vsaka Jožefa Bitežnika...

Poberajeva me je še nekajkrat obiskala in vsakič prinesla nove dokumente. Z veliko energije je namreč doslej najela že več odvetnikov, ki naj bi ji pomagali, da se nekatera dejstva in dejanja iz NOB potrdijo tudi sodno.

»Pisali bodo monografijo Solkana in želim, da bo v njej, kar zadeva NOB, zapisana resnica,« mi je večkrat dejala. Zbrani dokumenti, nekateri so iz Trsta in celo Rima, potrjujejo to njeno namero. Vse je dala prevesti pooblaščenim sodnim tolmačem in sama plačala vse stroške.

Navajam nekaj teh dokumentov:

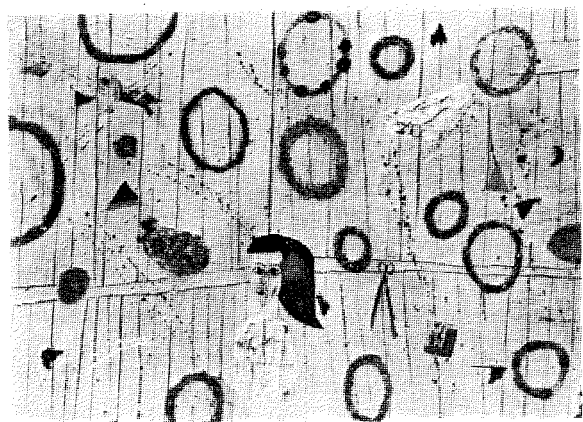
»Prefektura v Gorici
Gorica, 28. junija 1943
Sekcija P. S. št. prot. 03S607 U. P.
Predmet: Osvobodilna fronta – Identifikacija in aretacija 43 oseb, ki so sestavljale organizacijo na terenu, ki je delovala v Gorici in sosednjih krajih.

Posebne inšpektoratu P. S. Benečijo – Julijsko krajino-Trst V vednost Notranjemu ministrstvu direkcije P. S. Div. Aff. Gen. – Rim Kot je znano, je bil po kapitulaciji bivše Jugoslavije in po okupaciji sil osi, 1. julija 1941, dosežen sporazum med raznimi političnimi strankami za organizacijo enotnega gibanja pod imenom Osvobodilna fronta – gibanja, ki pod napačno oznako principov nacionalizma izvaja doslej sistematičen boj proti imenovanim silam, da bi jih pregnali z okupirane zemlje. Gibanje, ki ga podpirajo predvsem anlosaške sile in Sovjetska Rusija, se izkazuje s sabotiranjem v tovarnah in objektih, pomembnih za vojaško proizvodnjo, na železniških progah in cestah, z gverilsko dejavnostjo v gozdovih, s sovražno propagando proti vsemu, kar je italijansko in fašistično. Program v vojaškem smislu hoče na balkanski pozornici obdržati čim večje število sil, da jih ne bi uporabili v pravih bojih na frontah, v političnem smislu pa si prizadevajo izdvojiti pokrajino Benečijo – Julijsko krajino, ki je poseljena s slovensko manjšino, da bi jo pripojili...

Podpisana prof. Živa Švagelj Petković.

Odšel je Gabrijel Stupica,

za seboj je pustil čudoviti likovni svet, za vsakogar, ki se bo kdaj poglobljal v slovensko umetnost, celo popotovanje v človeško dušo – z najzlahtnejšo likovno govorico.

Gabrijel Stupica: »Flora«, 1958, Moderna galerija v Ljubljani

Gabrijel Stupica se je rodil leta 1913 v Dražgošah. V letih 1931–1936 je na zagrebški likovni akademiji študiral pri profesorjih Vanki Kljakoviću, Mujadžiću in Babiću. Po vojni, šestindesetega, se je preselil v Ljubljano in postal redni profesor na Akademiji za likovno umetnost.

Že leta pred vojno je opozarjal na svojsko pot osebne likovne govorice. Sprva »sive« slike njegovega sivega obdobja, ki je trajalo tja do zgodnjih petdesetih let, so odražale značilnosti študentov zagrebške likovne šole, saj najdemo te elemente tudi pri drugih slovenskih zagrebških študentih. Sicer pa je tradicija »sivine« prišla iz Münchenskega vira, kar lahko dobro opazujemo pri slovenskih slikarjih starejših generacij – Veselu, Kobilici, zgodnjem Sternenu in nenazadnje tudi pri Jakopiču. V hrvaško umetnost, ki je gotovo vplivala na Stupico, je sivina vstopila še prek hrvaških impresionistov in njihovega spoznavanja zgodnjih pariških impresionistov in španskega slikarstva.

Zdi se, da ni treba reči drugega, kot da je Stupica vselej skozi svoje slike izkazoval svoj odnos do slikarstva tako, da je skozi iskanje bistva slikarske sporočilnosti iskal hkrati bistvo človeka. Vselej v boju s seboj in tradicijo, z likovno dediščino in svojim hotenjem, da bi s kar najmanj »besedami« povedal največ, je najbrž dosegel več, kot je kdajkoli upal. Slovenski umetnosti pa je zapustil globine temeljnih človeških spraševanj in samospraševanj.

Nekateri ljudje se na sceni neke skupnosti pojavijo hrupno, živijo vidno, se dejstvujejo javno, imajo svoje hrupne zagovornike in častilce, pa tudi one druge, ki jih odklanjajo. Nič takega se ni dogajalo Stupici. Takorekoč vsa sodobna umetnostna srenja in vsi, ki so prihajali z novimi generacijami, so njegovo umetnost cenili kot nekaj tektonskega, kot nekaj temeljitega in pravega, čeprav sporočilo njegovih slik pogosto ne govori o veselih in površnih plateh človeškega bivanja. V njegovem avtoportretu s hčerjo je prav toliko prestrašenosti odraslega nad neobvladljivostjo življenja, kolikor je zvedavosti in otroške zavetjaželnosti v postavitvi poleg. Vsi smo kot nekakšni nemočni morsk konjički v prostiranju oceana, ranljivi, rahli in občutljivi, vendar pa tudi s svojimi usmerjenimi potmi. Kljub navidezni zgubljenosti v prostiranju vendarle določena pot: In Stupica jo je hodil preimenitno skozi vsa svoja obdobja, od sivega, prek temnega in svetlega, do zreducirane figuralnosti. Vse naše bivanje je med dnevom in nočjo, med črnim in belim, vmes pa se bleščijo barve misli in besed, barvni utrinki nikoli izrečenega. To je bil Gabrijel Stupica.

B. Ž. J.

France Brenk

V Ljubljani je umrl France Brenk, filmski delavec, organizator, kritik, urednik, književnik, publicist in vzgojitelj. Rodil se je pred osemindesetimi leti v Dravljah pri Ljubljani. Z Osvobodilno fronto je sodeloval od leta 1941. Najprej je bil sekretar terenskega odbora OF na šolski polikliniki v Ljubljani, leta 1942 pa so ga Italijani aretirali, pol leta je bil v zaporih Belgijske kassarne, nato pa do razpada Italije v taborišču Visco, kjer je bil politični komisar internirancev. Po razpadu Italije je odšel v partizane, kjer je postal član Agitpropa pri PNOO, član urada za informacije in propagando pri IOO in nazadnje organizacijski sekretar Propagandne komisije pri IOOF.

Po osvoboditvi je ustanovil Filmsko podjetje DFJ, direkcijo za Slovenijo in postal njen direktor. Leta 1947 je postal referent za kinematografijo pri ministru za prosveto Ljudske republike Slovenije. Dalj časa je bil profesor na gimnazijah, nato predavatelj na Akademiji za igralsko umetnost in zatem izredni profesor za zgodovino filma. Objavljal je sestavke o gledališču in filmu v slovenskem, jugoslovanskem in tujem tisku. Brenkovo politično delo iz časa pred vojno

vsebuje slovstvene, gledališke in kritične zapise v časnikih in revijah. Izdal je vrsto izvrčnih filmskih zgodb in se poskušal z drugimi literarnimi zvrstmi. Največ pa je ustvaril za področje filma. Bil je filmski zgodovinar, živa priča novonastajajočega slovenskega filma.

Po osvoboditvi je prispeval svoj delež k razvoju izvirnih nacionalnih kultur in njihovih posebnosti. Kot profesor na AGRFTV je vzgojil vrsto nadarjenih režiserjev, scenaristov in igralcev.

Dušan Mevlja

V ljubljanski Moderni galeriji

Svetovna umetnost osemdesetih let

Kdor se še spominja Picassove razstave v Moderni galeriji v Ljubljani (ki jo je obiskalo kar 20.000 obiskovalcev), se bo spomnil tudi, da je takratna razstava prišla v Ljubljano in Slovenijo v sodelovanju in s posredovanjem enega desetih največjih svetovnih galeristov Ramunda Thomasa iz Münchna. Ta galerist pa ni znan le po svoji zbirki Picassovih litografij, ampak premore tudi eno najpomembnejših zbirk sodobne likovne umetnosti, še posebno osemdesetih let.

Iz prejšnjega sodelovanja z našimi galeristi je nastalo novo in tako lahko te dni v Moderni galeriji v Ljubljani spet občudujemo likovne stvaritve največjih imen svetovne umetnosti zadnjega časa. K temu velja dodati tudi podatek, da je izbor iz te Thomsove zbirke tokrat prvič predstavljen zunaj

Nemčije in da so v razstavo vključeni vsi avtorji, ki so oblikovali nove stilne opredelitve prejšnjega desetletja v svetu.

To so Georg Baselitz, Bill Woodrow, Peter Vogt, Salomé, A. R. Penck, Mimmo Paladino, Antony Gomley in še triindvajset drugih avtorjev sodobne svetovne likovne umetnosti, vse tisto, čemur so se priklanjale umetnostne kritike in za kar se je ogreval tudi svetovni likovni okus osemdesetih let, pri čemer je na Slovensko postavljena razstava – izbor najboljšega, reprezentativnega. Koliko tega se bo kot likovna vrednota ohranilo mimo modnih slasti sprotosti v kasnejši čas, sedaj res še ni mogoče z gotovostjo napovedovati, lahko pa se zanesemo na svoj lastni občutek likovnega ugodja in če nam le-ta »zaigra«, potem je umetnik zagotovo

v svoje platno ali »rjuho« ujel vsaj bistvo čutenja naše dobe. Gospod Thomas na nadležna vprašanja zakaj, kako in čemu zbira tudi umetnine, pravi takole: »Ali moram res še vedno odgovarjati na številna vprašanja... Ali ne zadostuje že preprosti odgovor, da sem tukaj pač zbral vrsto slik in predmetov? Brez cilja, brez kakršnegakoli omembne vrednega namena, le v opojnosti navdušenja in v občudovanju lastnega poguma ali bolje rečeno, lastne lahkomiselnosti...« Pri tem pa lahko rečemo, da se gospod Thomas v umetnostnih krogih doslej še ni izkazoval z lahkomiselnostjo, pač pa z izrednim poznavanjem svetovnih likovnih tokov, od Japonske do Italije, od New Yorka do Pariza in nenazadnje tudi do Vzhoda in Latinske Amerike.

Bojana Žokalj-Jesih

Pregledna razstava del Janeza Šibile

Konec decembra lani so v ptujskem Razstavišču ob Dravi odprli obsežno pregledno razstavo slik in akvarelov Janeza Šibile, akademskega slikarja starejše slovenske likovne generacije. S svojo likovno bero zadnjih let se umetnik vrača v kraje svojega otroštva, pred enaindesetimi leti leti se je namreč Šibila rodil v Novi vasi pri Markovcih, na Ptuj pa je zahajal v osnovno šolo.

Leta akademskega šolanja na Dunaju tik pred drugo vojno, v Zagrebu in končno v Ljubljani, na novo ustanovljeni slovenski likovni akademiji, so slikarja odtegnila od domačega kraja. Tudi kasnejše zaposlitve likovnega pedagoga v Tolminu, na Ravnah na Koroškem in končno v Mariboru so na videz natrgale vezi z domačim okoljem, kljub temu pa je Šibilo slikarstvo nenehno vra-

čanje v »materino domovino«. Tako bi lahko v grobem označili vse slikarjevo početje kot »slikarstvo reminiscence«. Tudi ves motivni svet (krajina, ki je pretežno povezana s Ptujskim poljem) je ostal v tesni zvezi s Šibilovimi začetnimi izhodišči. Sledimo klasičnemu repertoarju figuralike, portreta in večnim tihožitnim temam, ki označujejo slikarja v subtilnem in nadvse značilnem koloritu. Prav tihožitne teme so združile v sebi nostalgijo za minljivim in hkrati skrivnostno pričakovanje, ki se spaja v liricnem napevu in ekspresivnih poudarkih. Dozdeva se nam, da se je slikar naselil v vsak svoj predmet, ki ga do potankosti pozna, kot da je vzpostavil intimno razmerje z vsem, kar ga obdaja, kot da je imel v svoji hoteni človeški izolaciji dolge pogovore s svojimi

portretiranci, rožami in sadeži, s slikami in spomini.

Najnovejši Šibilov slikarski opus nam znova dokazuje, kako premočrtna je bila slikarjeva pot. Izdajata ga ne le značilna poteza in svojska barvitost, ki je kakor podpis; osebna izkaznica je tudi njegov motivni, že nakazani izbor, ki je neločljivo povezan predvsem in vselej z naravo na nek poseben, panteističen način. Vse v Šibilovem likovnem napevu je uglašeno na večni refren od narave – k naravi, na tej poti pa je človek in v tihožitnih temah sledovi njegovih rok, njegovi spomini. Za razmislek o vsem tem je slikarju potrebna le »Blažena samota« – to pa je hkrati najpomembnejši naslov njegovih zadnjih oljnih slik.

Breda Ilich-Klančnik

Dvajsetletna vizija nekih diplomantov rimske teologije

Stvarnost hodi s počasnejšimi koraki

»Slovenija 1968, kam?« – drobna brošurica, katere ponatis je v 300 izvodih oskrbela založba Magnolija

Založnica Magnolija, ki se je »proslavila« z nekaterimi razburljivimi in za zgodovinsko resnico, milo rečeno, spornimi ponatimi, kakršen je bil ponatis Črni bukev, pa knjižice »V znamenju Osvobodilne fronte«, s Spomini skrivavca Marka, z brošurico Turjak in Titovimi ljubeznimi, je pred kratkim izdala manj senzacionalistično in daleč manj, če sploh v kakšnem pogledu vprašljivo delce. Gre namreč za izdajo reprinta brošurice z naslovom »Slovenija 1968, kam?«, ki je bila natisnjena osemindesetega leta v Trstu z avtorskim »podpisom« SYSA (Skupine Ypsilon slovenskih akademikov).

Ni treba posebej poudarjati, da je bila knjižica ob svojem izidu leta 1968 prepovedana, pa da je izšla v Rimu. Njeni avtorji so katoliški intelektualci. (na tiskovni konferenci nam je direktor založbe Magnolija Ivo Kuljaj povedal, da so danes zanesljivo znani vsaj trije: Ivan Rebernik, danes vodja enega oddelkov vatičanske knjižnice, Franc Kriznik, pokojni duhoven, ki je umrl leta 1980 v Nemčiji v prometni nesreči ter današnji jezuit Roman Žužek, ki živi in dela v Argentini in je bil takoj po vojni eden izmed srečno pobeglih mladeničev s Teharij).

Niti zasilni podatek, da je izid knjižice finančno podprl Vinko Levstik, (tako sporna osebnost slovenskega zamejsko-izseljenskega življenja), pa nas ne more odvrniti od občudovanja nekaterih zgodnjih pogledov skupine mladih ljudi, ki so svoje razmišljanje o perspektivah Slovenije v Evropi iz debatnih krožkov in ustnih razmišljanj prenesli v pisno obliko.

Ceravno »dokument«, kot mu pravijo pisci, veliko govori o narodu, o zavednosti Slovencev in kar je še tega budniškega, so z vso resnostjo zapisali: »Gre za dosego polno razvite in zrele narodne osebnosti z uresničitvijo slovenske državne samostojnosti in neodvisnosti; le z njo bomo dosegli mesto, ki nam v sklopu človeške družbe pripada. Samo zrel narod, ki je dosegel poslednjo stopnjo svojega razvoja k zrelosti, državni samostojnosti in neodvisnosti, je sposoben izpolniti svojo zgodovinsko dolžnost in doprinesiti svoj popolni delež k razvoju celotne človeške družbe...« Avtorji nadalje razmišljajo o Slovenčih kot o družbi med Vzhodom in Zahodom, o »prihodnjih dvajsetih letih, če že ne veliko prej, ko bo napočil zgodovinski trenutek, ko bomo Slovenci dosegli končno izoblikovano narodno osebnost...« pa o Slovencih in Jugoslovijci: »...Predvojna Jugoslavija nam je bila v tekočem stoletju prva stopnja k popolni zrelosti narodne osebnosti, povojna pa druga: zato gledamo v teh tvorbah na nekaj, v čemer smo svoj cilj že dosegli, niti ne nekaj, kar ni bilo v skladu z danim razvojem in nas je onesposobilo za pot v prihodnost, temveč nekaj, kar nam je bilo koristno, v danih zgodovinskih pogojih morda tudi edina pot, po kateri smo se lahko bližali svojemu narodnemu cilju...«

Avtorji sicer govorijo o državljanski vojni v času druge svetovne vojne, vendar hkrati, (kar v istem stavku), priznavajo, da je Slovenija po zadnji vojni dobila veliko: lep del svojega ozemlja in juridično, vsaj na papirju, enakopravno socialistično republiko ter z ustavo zagotovljeno pravico do samoodločbe in odcepitve, pri čemer so opozorili tudi na poskuse izbira vsake sledi tega priznanja iz jugoslovanske ustave... Citirajo Kajuhja in njegov znameniti verz: »Tako pa še živimo...« in zapišejo spoznanje, da so Slovenci v minuli vojni prelili že dovolj krvi, zato hočejo v miru doseči svojo zrelost; k temu pa, da še nobenemu narodu njegova samostojnost ni bila podarjena. Kajti, so zapisali SYSA, »Svet nam bo priznal naše napore, če bomo pokazali, da smo tega vredni.« Beseda je torej v novi sintezi zgodovinskega razvoja.

B. Ž.

Kaj prinaša dvojna številka Borca 10-11?

V zadnji dvojni številki Borca v letu 1990 lahko tokrat na začetku prebirate poezijo Jožeta Javorška, takoj za tem pa spominsko pričevanje dr. Borisa Grabnerja o pokojnem avtorju. V rubriki Prispevek k zgodovini Marija Dornikova tokrat piše o nekaterih postajah iz življenja duhovnika in revolucionarja Jožeta Lampreta; v naslednjem prispevku k zgodovini pa Jože Jurač piše o Delavski zbornici iz časa med obema vojnama, o njeni ustanovitvi, delu in pomenu ter nenazadnje, s podatki o gradnji stavbe Delavske zbornice na ljubljanski Miklošičevi cesti zakroža zanimiv drobci iz manj znanega poglavja v življenju prve Jugoslavije...

Tretji in hkrati zadnji prispevek k zgodovini v številki 10-11 revije Borec je prispevala Nada Holynski, govor pa o gorenjskih delavcih in njihovi sindikalni organiziranosti pri uvajanju sprememb v prvem povojnem obdobju, (od leta 1945 do leta 1947) ter o odpravi konfliktov med delavci in državo (oziroma državnimi podjetji), oziroma o prepričanosti tedanjih (tudi sindikalnih) voditeljev, da je temu res tako. V tem članku bomo našli tudi vrsto zanimivih podatkov o odnosu delavstva do privatnih lastnikov in njihovih upraviteljev ter do nacionalizacij in še nekatere druge podatke, potrebne za razumevanje razvoja dogodkov po končani svetovni vojni in nastanku druge Jugoslavije.

V rubriki »Proza se predstavlja«, Katja Špurova nastopa z, tako jo sama poimenuje, »literarno reportažo časa«, s poskusom objektivnega prikaza časa zadreg, »ko je revolucija pljusnila tudi do teh vasi (v Pomurju, op. nov.) in je postavila zahtevo po socializmu tudi v kmetijstvu«.

Rudi Čačinovič pod naslovom Blodni utrinek Ferda Godine, v rubriki Dokumenti, polemizira z Godinovim tekstom iz prejšnje dvojne številke Borca, Vinko Levstik pa v isti rubriki polemizira z dr. Tonetom Ferencem in Tonetom Kebeatom, ki da »se zadnje čase trudi po arhivih in v teh vročih dneh najbrž prelizeta marsikatero kapljico znoj, da bi o meni izbrskala čimveč dokumentov«. Levstik v uvodu pravi, da je zgoraj imenovanima prav hvaležen, ker da mu delata nemajhno uslugo s tem, ko »odkrivata moja medvojna, hudo delstva«. Vse gre v smislu »gospoda pravita,« »gospoda trdita« in vmes implicira trditve o njuni strahopetnosti in o uničevanju dokumentov o krvavem početju iz »slavnih dni revolucije«.

Sestavku sledi pripis dr. Toneta Ferencja, ki po točkah odgovarja na Levstikove imputacije o uničevanju dokumentov o Ferencovi dejavnosti, pa tudi o pristranskem (delnem) objavljanju dokumenta, ki zadeva Levstika samega. Sicer pa je Ferenc v odgovoru dodal, da Levstikove medvojne dejavnosti ne preučuje, pač pa je do dokumenta, o katerem je pisal, prišel spotoma, ko je raziskoval druge zadeve.

Kdor mara Javorška, bo v tej številki Borca bral predvsem prvi del revije, kdor se zanima za zgodovino, pa bo z zanimanjem prebral predvsem prispevke k zgodovini in polemiki del Borca. Branja je za prve in druge dovolj.

B. Ž. J.

Še o Dražgošah in njihovem občinskem prazniku

Veliko je bilo že napisane- ga v zvezi s predlogom M. Tozona, naj Škofjeločani ne bi več praznovali 9. januarja, ko se je leta 1942 začela že znamenita in legendarna dražgoška bitka. Namesto tega naj bi se spominjali, tako predlaga M. Tozon, 30. junija, »zgodovinskega dne, ko je bila Škofja Loka davnega leta 973 prvič omenjena v pisnih virih ob veliki delitvi freising- skim škofom...« Na njegov predlog so se odzvali že mnogi, zato bi sam navedel le ne- kaj potrebnih podatkov, kar si kot pisec treh knjig, več brošur in člankov o dražgoški bitki pač smem dovoliti.

Če bi (morda je?) M. Tozon bolje preučil vsaj zapise znamenitega loškega zgodovinarja dr. Pavleta Blaznika o Freisingih in njihovi ger- manski kolonizaciji (ki pa tu- di ni bila brez napredka), ki je prebivalstvu Loškega pri- neslo hudo trpljenje, (kar je opisano v Loških razgledih 1972/73), bi ga gotovo, če bi bil pošten, minil »freisingi- ški ponos«. V svojih pisarijah pa M. Tozon namiguje tudi, naj bi o dogajanjih v Dražgošah svet »zvedel dolgo zamolčano resnico.« Kaj je s tem mislil, ne pove.

Po gnusnih dejanjih nad Dražgošami in Dražgošani, ko so jih Nemci 41 tudi po- vsem po nedolžnem pobili, so nalepili stenske časopise – Wandzeitung, kjer so raz- glašali naslednje laži:

»Gauleiter dr. Rainer je ob svojem prihodu v te pokraji- ne (dec. 1941) pozval prebi- valstvo, naj sodeluje pri uni- čevanju boljševiških tol- p. Temu se je odzvala večina prebivalstva, razen prebivalstva Dražgoš in njene okolice. V bližini te vasi se je že 14 dni skrival oddelek banditov, ne da bi nam prebivalstvo o tem kaj javilo. Ti prebivalci

so s tem sokrivi in bodo odgo- varjali pred zakonom. Zato je bilo kaznovano 'mit schweren Waffen'. Posrečilo se je veči- no boljševikov uničiti, del njih pa se je razbežal s prebi- valstvom v mraz... (podčrtal I. J.)

Same laži o neprijavljanju, o razbitem Cankarjevem ba- taljonu, o »odgovornosti pred zakonom«, o vsem, kar sem podčrtal. Kdor je že kaj bral o dražgoški bitki (knjige), ve, kako je bilo, kdor jih še ni, naj bere.

Nemška obvestila in poro- čila običajno niso dosti laga- la, vsaj glede časa in števil- ne, a v primeru Dražgoš so očitno hoteli zakriti svoj ne- uspeh v času, ko so tlačili vso Evropo. Hoteli pa so prikriti tudi nepopisne zločine nad golorokimi Dražgošani. Ti zločini so tudi odgovor M. Tozonu, kar je še posebej po- membno.

Glede ocene dražgoške bit- ke in njenega pomena za na- daljnji narodnoosvobodilni boj bi si lahko sposodil besede iz svojih knjig in brošur, a prav zaradi sedanjih okoliš- čin si bom sposodil oceno se- danjega predsednika IS Škof- ja Loka, sicer zgodovinarja in nekdanjega kustosa Loškega muzeja. Zanimivo pri tem je, da je prišel do enakih ugotov- itev, kakor jaz. Navajam (Loški razgledi 1972/73):

»Dražgoška bitka je bila višek partizanskih podvigov na Gorenjskem, saj so Nemci sami označili boje v Poljanski dolini okoli božiča in v Dražgošah kot Grossensatz... To je (tridnevni boj Cankarjeve- ga bataljona) imelo velik od- mev po vsej Sloveniji, saj je ta bitka potrdila moralno silo borcev in našega naroda. Nemci so sami priznali, da prav zaradi dogodkov v Dražgošah Gorenjska ni bila prik- ljučena nemškemu rajhu.«

Kaj pa je pomenila »prik- ljučitev«, nam pove Hitlerje- vo naročilo z dne 26. aprila 1941, ko je rekel, naj »mu to deželo (Štajersko in Gorenj- sko) spet napravijo nemško«. To je pomenilo izgon najprej od 80.000 do 100.000 Štajer- cev, nato pa še 65.000 Go- renjcev in drugih. Že v maju 1941 so jih izgnali, tedaj pa še ni bilo prav nobenega parti- zanstva ali »boljševiškega banditstva«. Takrat so zaprli okoli 1.300 ljudi, med njimi 130 duhovnikov, med 5. in 10. julijem 1941 pa so jih iz- gnali v Srbijo že 2.300 ljudi. Upor pa je to zaustavil.

Zaradi veličine dogajanj Slovenci slavimo dražgoško bitko, kot vsak narod slavi kaj pomembno zgodovinske- ga v boju za svoj obstoj. M. Tozon pa cinično pokliče na pomoč celo Cankarja, češ da je njegov Kurent rekel, da bodo tod živeli veseli ljudje. A le malo dalje je isti Kurent »stopil v gozd, njegovo srce (pa je bilo) tako polno brid- kosti, da so se mu ulile sol- ze.« Če je tako, kaj pa je že rekel Jovan Vesel Koseski? Takole:

»Kdor ponižuje se sam, podlaga je tujcevi peti!«

Še jasnejši je bil veliki Pre- šeren, ko je s Črtomirom re- kel tisto znano:

»... manj strašna noč je v črne zemlje krili, ko so pod svetlim soncem sužni dnovi!«

Partizani smo to večkrat ponavljali – in laže smo pre- našali tegobe.

M. Tozon in njegovih so- mišljenikov se kaj takega ne prime! Iz zgodovine se neka- teri niso naučili prav nič. Kopljejo nove razdore! P. S.

Je torej, tovariš Vinko Demšar, res treba to ponižu- jočo zahtevo postaviti na dnevni red škofjeloške občin- ske skupščine?

Ivan Jan

Protest tomšičevcev

Borci Tomšičeve brigade se pridružuje- mo protestu skupščine Krajevnega skupnosti Grahovo in združenju borcev NOV Grahovo. Ne odobravamo takih odkritij, zlasti če pride do njih brez privolitve krajanov ali celo v nasprotju z njihovo voljo.

Nimamo nič proti, da se Balantiča časti kot pesnika, toda v tem primeru bi mu bilo treba spomenik postaviti v njegovem rojst- nem kraju. Postavitev spomenika v Grahovo- vem zbuja utemeljen občutek, da častimo Balantiča kot domobranca, to pa je svoje- vrstno izzivanje zavednih krajanov in bor- cev Tomšičeve brigade, ki so nemško-do- mobransko postojanko v Grahovem uničili. Tako izzivanje je bilo razločno čutiti iz pri- ložnostnih besed nekaterih govorcev, ki so si (kakor povzemamo po Delu z dne 6. decembra 1990) dovolili prav nespodobne besede, češ da so bili »zmagovalci kvazi junaki in kvazi ljudje, uničevalci sveta, po- žigalci« itd., kar je letelo na borce Tomšiče- ve brigade in topniškega divizion 14. divi- zije.

V tej zvezi je treba poudariti:

1. da poveljstvo in borci Tomšičeve bri-

gade niso nič vedeli o tem, da je med grahovskimi domobranci tudi pesnik Fran- ce Balantič,

2. da so domobranci vdajo odklonili in zato partizani niso imeli druge izbire, kakor da njihovo utrjeno gnezdo uničijo z vsemi sredstvi, torej tudi z ognjem, in

3. da Frace Balantič ni bil navaden ali zapeljan domobranec, saj je bil desna roka zloglasnega komandanta Franca Kremžar- ja-Cezarja. Partizanski ljudje iz Grahovega in bližnjih vasi so se ga med vsemi domo- branci najbolj bali.

Menimo, da se je s postavitvijo tega spo- menika v Grahovem ustvarilo nepotrebno spotiko, ki rodi lahko le razdor med okoli- škimi prebivalci in odpor proti čaščenju Balantiča kot pesnika. Zaradi tega predla- gamo, da se spomenik prestavi v Balantičev rojstni kraj. Ob tej priložnosti tudi zahteva- mo, da se nemudoma vnovič vzda spomin- ska plošča v spomin na uničenje tamkajšnje dombranske postojanke, ki jo je naš odbor na svoje stroške vzdal leta 1952 na edino preostali Krajcevi hiši, to hišo pa so letos podrl in tako odstranili tudi ploščo.

Boriti se moramo skupaj

Dragi tovariši borci,

zelo smo zadovoljni, da ste se v težkih in usodnih trenutkih spomnili tudi na nas, ki živimo in delujemo v Sloveniji. To je obenem tudi dokaz, da se tudi vi, ki ste že zdavnaj zunaj živ- ljenja in dogajanj svoje ožje do- movine, vedno zanimате za kraj, kjer ste pogladi svoje ko- renine in veliko prispevali k svobodi slovenskega naroda. To je vsekakor koristno in nuj- no, še posebno, če nas obenem tudi obveščate o vaši dejavnosti v kraju, kjer sedaj živite in de- lujete.

Vsekakor je nujno, da se po- gosteje med seboj informiramo o naši skupni dejavnosti, odno- su do naših skupnih težav. S čimvečjim medsebojnim raz- umenjem skušamo najti stič- ne točke in interese in obenem opredelitve za skupno delova- nje. To lahko napravimo z iz- menjavo mnenj, predvsem sko- zi osebne in kolektivne stike. Na podlagi temeljitih informacij o naši dejavnosti in stališčih bomo iskali tisto, kar je skup- nega, obenem pa odstranjevali tisto, kar je morda sporno, ozi- roma zaradi česar imamo (predvsem zato, ker živimo

v drugačnem okolju) lahko tudi drugačna mnenja in s tem tudi opredelitve in akcije.

Pri nas, v Jugoslaviji, s tem pa tudi notraj Slovenije in Sr- bije, nas zdaj tarejo številni problemi, ki poleg vsega pred- stavljajo nevarnost za poglob- ljanje medsebojnih sporov. Zdi se nam, da za takšen položaj nista kriva eden ali drugi na- rod, temveč predvsem stališča sedanjih vodstev, ki svojo naci- onalistično in sedanjo politiko neti- jo medsebojno zdrahe, ne- zaupanje in razkol. K temu pri- speva tudi subjektivno mnenje, da je pravilno samo tisto, kar kdo napravi v Beogradu ali pa v Ljubljani, kar pa ni moralna vrednota, ki smo si jo gradili skozi naše skupno bojevanje. Vseh teh in drugih problemov smo se več čas zavedali in smo zato tudi v stalni akciji.

Nas, borce Gubčeve briga- de, skrbijo mnoge stvari, ki se dogajajo v Sloveniji, Srbiji in po drugih krajih Jugoslavije. Zaradi tega kar naprej deluje- mo, te dejavnosti pa so več- plastne in tudi vsestranske, za- to nakratko ne moremo posre- dovati. Verjetno bi bilo bolj koristno skupno razmišljanje, temeljito medsebojno informi-

ranje in na podlagi le-tega iska- nje skupnih idej, stališč, opre- delitev in obenem tudi akcij.

Svojo aktivnost usmerjamo na naše, slovenske probleme, saj smo zato tudi kvalificirani, o vsem dobro obveščeni in tudi animirani, kar nam omogoča tudi dokumentirano delovanje (ki ni ravno značilno za sedanji trenutek vseh nas). Vendar nam ni vseeno, v kakšnih teža- vah živite vi, v Beogradu, s kakšnimi problemi se srečuje- te in kako reagirate nanje. Za- to smo tudi mi upravičeno za- skrbljeni, a smo obenem tudi prepričani, da se borite tudi proti poskusom omalovaževa- nja pridobitev NOV, proti po- skusom oživljanja četništva in drugih oblik neofašizma, proti

Pismo odbora skupnosti bor- cev 4. SNOUB Matija Gubec je odmev na pismo odbora borcev NOV iz Slovenije v Beogradu, ki smo ga objavi- li v 23. številki našega časnika 22. novembra lani.

številnim nacionalističnim tež- njam in pobudam, ki jih je še posebno v sedanjem predvolil- nem obdobju vse polno, in pro- ti tragedijam naroda na Koso- vu. Ravno zato smo skupaj z vami v vaših prizadevanjih in smo prepričani, da bo vaša de- javnost tudi na tem področju uspešna.

S skupnimi močmi se mora- mo bojevati proti povampirja- nju četništva, ustaštva in do- mobranstva, proti tistim, ki z besedami in dejanji delujejo ne samo proti temeljnim pridobitvam naše NOV, temveč pro- ti pridobljeni (socialnim, po- kojniškim, stanovanjskim, zdravstvenim in drugim) pravi- cam članov v ZZZB NOV. Pri- zadevati se moramo za izbolj- šanje besedila in bistva nove slovenske ustave. Prepričani smo, da se moramo skupaj bo- jevati proti tistim, ki pod poj- mom enotnosti Jugoslavije želi- jo uresničiti svoje ozke, lokal- istične, nacionalistične in vodi- teljske interese; proti tistim, ki želijo Jugoslavijo uničiti, proti tistim, ki želijo veliko Srbijo od Subotice do Bara in od Niša do Ogulina; proti tistim, ki želijo domačim izvajalcem katerega- koli naroda pripisovati najvišje moralne vrednote.

Težav je torej res veliko, vendar pa jih ne moremo reše- vati le s pismi. Moramo se use- sti, o vsem skupaj razpravljati, se o vsem temeljito informirati, obenem pa iskati skupne reši- tve. Le tako bo zagotovljen uspeh.

Tovariški pozdrav!

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec

Vandalizem, ki mu ni para

Krajevna organizacija ZZB in VVI Krnice-Masore je ogorčena nad početjem nez- nanca ali neznancev. Ti so namreč pred praznikom dne- va mrtvih iz spomenika NOB v Idrijskih Krnicah odstranili peterokrako zvezdo in jo čez nekaj dni ponovno postavili na prejšnje mesto.

Spomenik je postavila naša borčevska organizacija v tra- jen spomin dvema partizano- ma Vojkove brigade, ki so ju Nemci na istem kraju, pri Se- deju, kjer spomenik stoji, leta 1944 grozovito mučili. Ob na- slajanju in norčevanju so jima na drevesnem štoru odsekali glave, izkopali oči: celo po- četje so tudi fotografirali. fo- tografije pa so v muzeju NOB v Ljubljani.

Ogorčenje naše borčevske organizacije je toliko večje, ker se starejši krajan naše va- si še dobro spominjajo tega gnusnega početja okupatorja. Kot je znano, je z njim sode- lovala tudi domobranska ozi- roma belogardistična vojska. Zaradi vsega tega in zato, ker je spomenik last KO ZZB in VVI NOB, menimo, da ga nima nihče pravice skruniti.

Težko je reči, komu je spo- menik napoti, tak, kot je bil postavljen, zlasti zato, ker

spomenik stoji v oddaljeni hribovski vasi, na 1000 me- trih nadmorske višine. Goto- vo pa vemo, da tega ni počel razumen človek in domoljub slovenskega naroda, niti ne pripadnik levo usmerjenih strank. Zagotovo lahko naša organizacija trdi, da je to umazano delo, delo skrajne- ža, pripadnika desno usmer- jenih strank, za kar pa seveda ni mogoče obsojati DEMOS kot celote, niti ne poštenih pripadnikov njegove koali- cije.

Drži pa, da ta človek ali ljudje, če se jim sploh lahko reče, ki so to počeli, nimajo osnovnega moralnega in pi- etetnega odnosa do mrtvih ter da gre za sila primitivnega suroveža z veliko težnjo po revanšizmu.

KO ZZB in VVI NOB Kr- nice-Masore se sprašuje, ali bo krajevna oblast v Krnicah to nečloveško početje zaznala ter ali bo sploh kaj ukrenila. Spodobilo bi se, saj gre za spomenik, ki tudi spada v ob- jekte KS Idrijske Krnice. Če odgovorni ne bodo ukrepali, je jutri lahko na vrsti kateri- koli drug spomenik.

KO ZZB in VVI Krnice-Ma- sore

Božidar Jakac: Slovenski partizan 1944, visoka jedkanica

Borci o aktualnih nalogah

Na zadnji decembrski seji občinskega odbora Zveze združenj borcev NOB Radovljica je tekla beseda o aktualnih nalogah borčevske organizacije v letu 1991.

Potem ko so pohvalili letošnje delo, zlasti v času po spomladanskih volitvah, so opozorili na nekatere pomanjkljivosti, ki pa niso vplivale na znana stališča organizacije ZZB NOB. Gre predvsem za uresničevanje dogodkov s predstavniki političnih strank. V Socialistični stranki imajo za zdaj največ razumevanja za problem borcev.

Občinski odbor bo skušal čimprej vzpostaviti stike in se pogovoriti tudi z drugimi predstavniki strank v občinskem merilu. O pojavih skrušenja, poškodovanja ali kraje spominskih obeležij je sicer obvestil pristojne organe, vendar krivcev očitno še niso našli. Nekaj pripomb je bilo tudi na račun slabega informiranja borčevske organizacije o gospodarskem in druž-

benem stanju v občini, saj 2.250 članov ZZB NOB v občini še vedno predstavlja pomembno družbeno strukturo. Borci so bili izredno aktivni v razpravah o osnutku nove slovenske ustave. Na regionalni javni razpravi v Kranju je sodelovalo iz radovljiške občine 25 članov, na petih javnih razpravah po krajevnih skupnostih pa nad 170, od teh je poseglo v konkretna vprašanja s svojimi pobudami 18 članov. Poleg tega so člani ZZB NOB enotno podprli tudi prizadevanja strank v prpravah za uspešno izvedbo decembrskega plebiscita.

Zelo odločno so zahtevali, da se v ustavi jasno in nedvoumno zapiše in ovrednoti NOB ter določi status udeležencev NOB ter njihovih pravic.

Med pomembnejše naloge občinske in krajevnih organizacij ZZB v letu 1991 so si zastavili organizacijsko utrjevanje na terenu, prizadevanje za dosledno izvajanje zakon-

skih določil s področja socialnega in zdravstvenega varstva borcev in VVI, skrb za varstvo spomenikov, obeležij in grobišč iz prve in druge svetovne vojne. V ta namen bodo predlagali občinski skupščini ustanovitev večstrankarske komisije, ki bo prevzela to skrb.

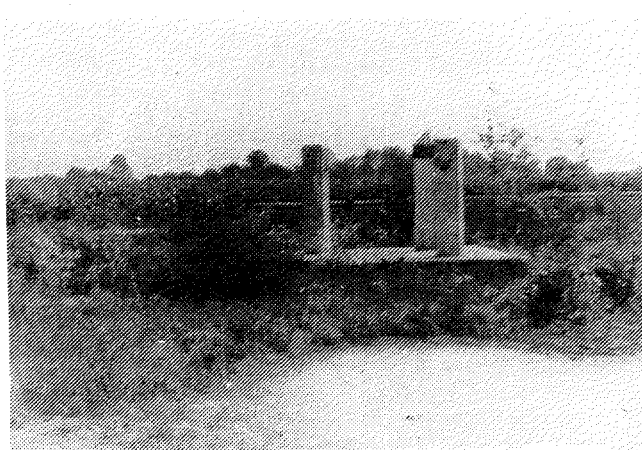
Posebno pozornost so na seji posvetili problematiki izhajanja in pridobivanja novih naročnikov na svoje glasilo TV-15. Res je sicer, da je v občini še vedno 478 naročnikov, kar je več kot v drugih občinah, a dosti manj, kot bi jih bilo lahko, so menili. Sklenili so, da bodo v vse krajevne organizacije poslali naročilnice na TV-15 in sprožili širšo akcijo za nove naročnike. V vsakem primeru mora njihovo glasilo tudi v prihodnje redno izhajati, zato bodo o tej problematiki seznanili celotno članstvo, da bi akcijo uspešno sklenili.

JR

Slab odnos do pomnikov

To je spomenik v Trnju, ki je bil postavljen leta 1987. Na spominski plošči med drugim piše: Na kraju, kjer je gramozna jama, je stal nekoč gozdiček. V njem se je 30. avgusta 1941 vršil zbor premurskih aktivistov in simpatizerjev osvobodilne fronte slovenskega naroda, ki ga je organiziral Štefan Kovač. Na tem zboru je bil ustanovljen okrožni odbor OF za Pomurje.

V današnji demokratični Sloveniji se nam nehoti postavlja vprašanje, kakšen bo poslej naš odnos do teh pomnikov NOB. Doslej so imeli spomeniki in pomniki patronate, ki so skrbeli zanje. Večino let so prevzela po družbenem dogovoru leta 1977 OZD iz lendavske občine, ki se v zadnjem času uba-

dajo z nelikvidnostjo – s stečaji.

Okolica tega spomenika je bila čez eno leto po postavitvi neurejena. Nekdo je celo ukradel z enega betonskega

stebra kovinski del. Za okolico spomenika v Trnju je prevzela patronat tovarna drobne galanterije Toko iz Žižkov.

Besedilo in posnetek
Jože Zerdin

S harmoniko so krajši večeri

V vasi Staža nedaleč od Moravč živi dvainšestdesletni France Podmilščak, upokojenec in kmet, s srednje veliko kmetijo, ki je zaščiten. Družina je velika, kar dvanajst jih je, a se dela ne ustrašijo. Tudi traktorje in ostale priljuče premorejo. France pravi, da z ženo Marijo počitnice še nikoli nista preživljala na morju ali kje drugje, saj zanje ni časa. Pa tudi bolan še ni bil: pravi, da prav zaradi dela ni bolan. »Med vojno sem živel na Limbarski gori pri sorodniku Štefanu Urankarju. Bil sem aktivist NOV. Aprila 1941 sem oral na njivi. Oblečen sem bil v nemško bluzo, brez našitkov. Prišla je nemška hajka,

opazili so me Nemci in mislili, da sem partizan, zato so spustili dva rafala. K sreči nisem bil zadet. Nič drugega mi ni preostalo, da sem se zate-

kel k sosedu Mariji Kosmač, da me skrije v bunker. Bal sem se, da me dobijo, zato mi je Marija predlagala, da se skrijem v svinjak med prašiče. Svinja je imela enajst prašičkov in jaz sem se zlahka stisnil mednje. Nemški vojaki so vdrl v hišo in Kosmačevi mami nastavlili na prsi brzostrelko, v rokah pa je držala dojenčka. Še sreča, da niso odšli v hlev; tako pa smo ostali živi vsi trije«, je pripovedoval.

France je tudi zaljubljen v svojo frajtonarico, ki jo je kupil pred dvema letoma. Z njo si krajša jesenske in zimske večere.

Besedilo in posnetek
J. Novak

Napredovanja in priznanja

V Domu JLA v Mariboru so pripravili slavnost, na kateri so sodelovali rezervni vojaške starešine, ki so letos napredovali v višji čin. Gre za 635 rezervnih oficirjev in nižjih rezervnih oficirjev. Načelnik oddelka za ljudsko obrambo Alojz Kovačič je navzoče seznanil s predlogi nove zakonodaje na obrambnem področju. Predsednik občinske konference ZRVS Maribor Jože Zbašnik je zbranim rezervnim vojaškim starešinam čestital k napredovanju in nanizal naloge, ki jih čakajo v prihodnje. Prav tako je čestital tudi pripravnikom JLA k 22. decembru – njihovem prazniku.

★ ★ ★

Mariborska županja Magda Tovornik in načelnik oddelka za ljudsko obrambo občine Maribor Lojze Kovačič sta ob dnevu JLA izročila priznanja republiškega sekretariata za ljudsko obrambo za dosežke in ustvarjalno delo na področju obrambnih priprav. Priznanja so dobili Radio Maribor, Bojan Vogrinec, Certus-Avtobusni promet Maribor in osnovna šola »Lackova četa«.

M. K.

TV-15 za mladino

Dragi dopisniki, spoštovane mentorice in mentorji!

Naj vam najprej zaželim uspešno novo leto 1991. Hkrati se vam moram opravičiti, ker nekaj zadnjih mesecev ni bilo v našem časopisu vaše rubrike. To se je zgodilo zato, ker je Živa Drole, ki je skrbno zbirala in urejala vaše dopise, še vedno bolna. V uredništvu pa smo samo še trije novinarji in si lahko predstavljate koliko truda je potrebno, da pripravimo dovolj gradiva za vsako številko časopisa.

Vaša pisma, še posebej pa v zadnjem mesecu dni, pa nam govorijo, da rubriko »TV-15 za mladino« pogrešate in si jo še želite. Zato smo s prvo letošnjo številko našega časopisa spet začeli objavljati vašo rubriko.

Prosimo vas, da nam spet začnete pošiljati vaše dopise; veseli bomo vsakega, še posebej pa tistih, ki jih bodo napisali sedmo in osmošolci. Pišite o vsem, kar se dogaja okoli vas, pišite o tistem, kar vas razveseljuje, pišite o tem, kar vas žalosti; skratka pišite o vsem tistem, čemur rečemo življenje. Lep pozdrav,

Bojan

Kadar pri nas gledamo dnevnik...

Ura je pol osmih zvečer. Na televiziji se bo vsak hip začel drugi Dnevnik. Mama je že udobno zleknjena na kavču, oče pa briše zadnji krožnik naše večerje. Kmalu zaslišim znani glas našega novinarja o politiki. Poglobim se v knjigo, a me kaj kmalu zmotijo glasni komentarij staršev. Reportaža ju je močno razvnela. Ko že hočem z besedo poseči vmes, naj se ne prepirata zavoljo politike, naenkrat utiheta, se zazreta v ekran in nestrpnost čakata na naslednje poročilo. Zaradi razburjenja sta čisto pozabila na prejšnji pogovor. Oče nemirno vzdihne, naj bomo tihi, čeprav nobeden ne govori, mama pa naglas stoka. In tako počasi mineva pol ure, ki se vleče kot kurje črevo. Seznanjena z najnovejšimi novicami pa se po končanem dnevniku najprej zanima za naslednja poročila in že gledata drugi program, kjer se je pravkar začelo Zarišče. Nekaj časa tudi jaz zrem v to z dolgočasno oddajo, potem pa sem z mislimi že drugje. Tako se mi kar naenkrat porodi vprašanje, ki ga moram na vsak način zastaviti tudi

svojim staršem. Počakam na primeren trenutek in vprašam: »Mama, kaj pa otroci naših politikov! Jih ni nič sram, ko se njihovi starši kar tako kregajo na sejah, pa še televizija jih prenaša?«

Mama in oče sta tako zaverovana v program, da me kratkomalo ne slišita. Še enkrat vprašam, a tudi tokrat brez uspeha. Ne, da bi pomislila, vstanem in jezna izključim televizijo. Kakor strela švigneta kvišku in takoj vem, koliko je ura. Oče zakriči, kako si drznem izključiti televizijo v takem trenutku, ki je pomemben za vse Slovence. Na to temo mi naredi še dolgo pridigo. Nič manj prizanesljiva ni mama, ki mi je tudi namenila nekaj ostrih besed.

Kančno se nevihta poleže. Ko si ohladita jezo, spet spremljata oddajo do konca. Užaljena zapustim dnevni prostor in odidem v svojo sobo, se uležem na posteljo in premišljujem. Razmišljam, kaj vidijo nekateri v teh političnih sejah, razpravah in oddajah nasploh. Včasih se mi zdi, da imajo takšni programi posebno čudežno moč, ki podzavestno omamlja mlado in staro. Vsekakor pa sem prepričana, da ne sodim mednje. Misli je veliko preveč. Utrudijo me in premaga me spanec.

Tanja Tovornik, Tjaša Kogovšek

OŠ. IX. KORPUS NOVJ iz Nove Gorice

Prva vožnja s kolesom

Dogodki te spremljajo iz dneva v dan. Nekaterih se veseliš, drugih ne, so pa tudi dogodki, ki se jih zapomniš za vedno. Meni je ostal v spominu tale dogodek.

Star sem bil štiri leta. Jutro je bilo takšno kot vsako; vstal sem ob osmih, pozajtrkoval. Toda dan je bil bolj razburljiv. Moral sem se naučiti voziti s kolesom. Šel sem v garažo po kolo, vendar je moj brat kolo zaklenil; zato sem kolo vzel na skrivaj pri sosedovih. Po nekaj velikih in malih padcih sem se vendar postavil na kolo in odpeljal. Bil sem zelo vesel, kajti izpolnil sem bratovo nalogo. Toda začele so se težave. Sosed je pogrešal kolo, ki sem ga jaz »sunil«. Spraševal je moje domače, če so ga kje videli. Bili so presenečeni, kajti jaz sem jim rekel, da je sosed meni kolo posodil. Ravno takrat pa sem pritekel ves navdušen povedat, da sem se naučil voziti s kolesom. Zagledal sem sosedo in se ustrašil. Spustil sem kolo, da je padlo po tleh in zbežal. Vendar sosed ni bil jezen. Ko je videl, da sem resnično znam voziti, je samo rekel, naj drugič raje vprašam. Starša pa sta se hudovala nad bratom, ker mi je zadal tako nalogo, kolo pa zaklenil.

ALEŠ HABE, 8. r.

OŠ Janko Premrl-Vojko

Črni vrh nad Idrijo

Rad bi kmetoval

Veseli me poklic kmeta.

Če bom kmet, bom imel kmetijo, na kateri bom opravljal vsa kmečka dela. Zjutraj bom zgodaj vstajal, nakrmil živino in ostale živali, ki jih bom imel. Potem se bom lotil drugih del. Poleti bom kosil in spravljaj krmo za živino. Spomladi bom oral in sejaj velike njive žit, krompirja in koruze. Jeseni bom spravil vse pridelke, da bo za zimo dovolj hrane za živali in ljudi.

Če bom imel za delo tudi stroje, bo delo potekalo hitreje. Delo na kmetiji zahteva pridne in delovne roke, saj traja ves dan. Poklic kmeta me veseli, ker bom imel veliko živali, ki jih imam zelo rad.

Mitja Kranjc, 4. a, OŠ Vitanje

STE ZA TONARIŠICO ALI GOSPOŠ

Sem za tonarišico, ker mi beseda tonariš pomeni samo učitelja.

elatejo, 16 let

elani je čisto vseeno, kar sem in kar bom.

Geram, 9 let

elislim, da se boste učenci težko privadili »gospem«. S tonarišicami smo nastli gospe, pa že parni nje mabo odstojanje.

Ihuca, 64 let

Gotova budo zmagale gospe! Če povsod gotorijo tako, boste morali tudi v šoli svoje tonarišice in tonariše spremeniti v gospe in gospece.

James, 65 let

Amkela izvedla: Anja Pintarič, 8. r.
Ilo: krožek
OŠ HRTICE

Krčne žile – nadloga ali bolezen

– Kako ugotovimo krčne žile?

Predvsem jih opazimo na površini npr. spodnjih okončin. Dovodne žile (vene) postanejo razširjene, vijugaste, značilno zanje pa je, da so le občasno boleče. Imajo pa tudi svoje so-pojave: občutek težkih nog, tvorba vozličev, krotovičenje (zato jih v določeni fazi tudi imenujemo krotovice oz. krčnice), noge otekajo in tudi pordečijo.

– Zakaj se pojavljajo predvsem na spodnjih okončinah?

Res se največkrat pojavijo na nogah, velikokrat na notranji strani stegen, vse do dimelj in celo notranjosti trebušne votline. Žile pa se na splošno ločijo na tiste, ki so dovodne in tečejo neposredno pod kožo in na dovodne, ki so pod ovojnicami, med mišicami in niso tako vidne. Vzroki za nastanek krčnih žil so različni: visok krvni pritisk, dolgotrajno stanje na nogah, dviganje težkih bremen, številne nosečnosti. Krčne žile pa lahko nastanejo tudi zaradi oteženega odtekanja krvi v samih dovodnicah

ali celo zamašitve žil. Ovira za pretok krvi je lahko daleč stran od samih krčnih žil. Včasih se nam zdi, da ni pravega vzroka za nastanek površinskih krčnih žil. Ugotovili pa smo, da obstaja povezava med površinskimi in globlinskimi krčnimi žilami.

– Kaj pa dednost?

Pravzaprav ne vemo, ali je ta pojav deden. Nekatere družine so morda res bolj nagnjene k slabšemu ožilju oz. okvaram v žilnih zaklopkah. Zavedati pa se moramo, da ima približno 15% ljudi krčne žile. Zato je res treba upoštevati staro modrost. »Leži ali hodi« in ubogati zdravnika, kadar reče, da je treba veliko hoditi, se gibati. Pri hujših oblikah krčnih žil se namreč pojavijo tudi otečeni gležnji, stanjšana, neka svetlikajoča se in potemnela koža, kjer se krčnice pojavijo. Tam včasih koža postane tudi odprta, zagnojena.

– Na kaj moramo biti pozorni?

Predvsem se radi ponoči pojavijo krči v mečah, ki pa

se omilijo, če noge dvignemo. Pozorni moramo biti tudi na pojave, ki so na moč podobni tistim, ki jih povzroči arterioskleroza v spodnjih okončinah. Le-ti so namreč taki, da se pojavijo po hoji in po kratkem počitku prenehajo. Ta pojav imenujemo vmesno šepanje, obolenje pa spremljajo mrzle noge (kot posledica slabšega pretoka krvi v odvodnih žilah).

– Kaj napravi zdravnik?

Najprej mora ugotoviti stanje. Če ležečemu bolniku dvignemo nogo, se krčne žile sprazniijo – če ni mehanske ovire v njih. S podvezovanjem in spreminjanjem lege lahko sklepamo o mestu, vstati in obsežnosti okvare. Pomembno je razlikovati prvotne od drugotnih krčnih žil, ki nastanejo zaradi vnetja globokih odvodnih žil. Zdravnik predpiše ustrezno terapijo, svetuje uporabljanje elastičnih nogavic oz. povojev in, kot smo že rekli, veliko hoje.

Zanemarjanje nastajajočih krčnih žil pripelje do res neprijetnih posledic: rane, ki ob njih nastanejo, so trdovratne, pride do večjih krvavitev, vanje se lahko vselijo bakterije ali glivice.

dr. Daniel Brezic

Pravilni odgovori na novoletno uganko iz prejšnje številke TV-15

Pravilnih dvanajst odgovorov se glasi tako:

1. **Herakles** (ali **Herkules**, če vam je tako ljubše), je počistil Avgijeve hleve, to pa je storil tako, da je v enem dnevu skoznje napeljal dve reki, ki sta odplavili umazanijo;
2. Čudoviti mož, ki je napisal Hvalnico norosti, je bil **Erazem Roterdamski**;
3. Prvo slovensko slovnico je napisal protestant Adam Bohorič, njen naslov v latinščini je **Articulae horulae** (ali – **Zimske urice**);
4. Puritanski priročnik Fantom in dekletom je napisal **Anton Bonaventura Jeglič**;

5. Mož, ki je največ pripomogel k zadušitvi pomladi narodov, je bil **Clemens Lathar Wenzel Metternich**, vse do leta 1848. dejanski vladar avstrijskega cesarstva, čeprav uradno »le« zunanji minister in kancler; uvedel je strog policijski režim, skupaj s carjem Aleksandrom I. ustanovil sveto alianso, sicer pa v Avstriji uvedel tudi strogo cenzuro in v vseh pogledih zatiral svobodomiselnost državljanov;

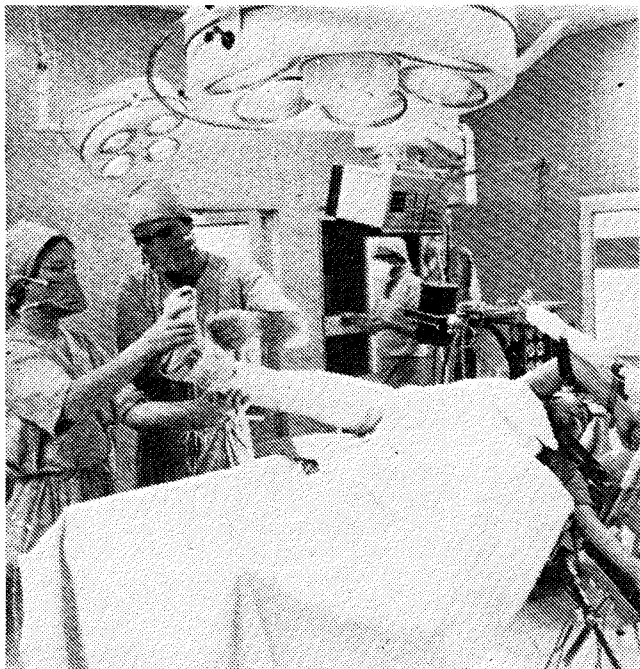
6. Slovenski impresionist **Ivan Grohar** je leta 1907 naslikal Sejalca, po katerem smo spravevali. Slikar se je rodil v vasi **Sorica** blizu Škofje Loke.
7. Eksotični roman **Alamut** je napisal slovenski pisatelj **Vladimir Bartol**, katerega dela so prav v zadnjem desetletju doživela novo veliko zanimanje bralstva, ne le pri nas, ampak tudi v svetu. Samo v francosčini je roman doživel naklado 70.000 izvodov in je v najkrajšem času pošel.
8. Znana partizanska plesalka, po kateri sprašujemo, je **Marta Pavlin**, njeno partizansko ime pa je **Brina**.
9. Pisatelj, Novomeščan, ki je padel v roški ofenzivi, je

spraševali. Slikar se je rodil v vasi **Sorica** blizu Škofje Loke.

10. Ameriški predsednik, ki je dal povelje za bombardiranje Hirošime in Nagasakija, je bil **Harry Truman**.
11. Sedež Informbiroja je bil pred Bukarešto v – **Beogradu**.
12. Morda je bilo za vas najtrši oreh prav zadnje vprašanje. Spraševali smo vas po letnici ustanovitve TV-15. To je bilo leta **1963**.

Prosimo tovariša, ki se je oglašil z rešitvami na nagradna vprašanja in do Adama Bohoriča vse prav uganil, da se ponovno oglasi po telefonu na uredništvo TV-15.

B. Ž.

Spoštovani,

ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE bo tudi v Vašem domu najbogatejša zakladnica podatkov in znanja o Sloveniji in Slovencih doma in po svetu.

Zaupanje zbuja okoli tisoč strokovnih sodelavcev, ki bodo v trinajstih knjigah pregledno predstavili vse, kar smo Slovenci preživljali skozi viharje zgodovine, in vse naše današnje življenje in ustvarjanje. Zato je vsaka knjiga ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE nadvse uporaben priročnik, v pomoč pri učenju, poklicnem delu ali razvedrilo.

Branje ENCIKLOPEDIJE Vam ne bo povzročalo težav, ker boste na začetku vsake knjige lahko prebrali vsa ustrezna navodila za uporabo. Vsebinska knjig je razvrščena tako, da boste po abecednem redu v obširnih geslih najprej prebrali informacije o določenem področju v svetu v nadaljnjem besedilu pa boste zvedeli vse o njem v slovenskih okvirih.

Kot naročnik celotne ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE, boste vsako knjigo kupili 25% ceneje, kot če bi knjige kupovali posamezno.

Knjige ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE izhajajo letno; vsako jesen izide nova knjiga, ki pa jo lahko plačate v treh zaporednih mesečnih obrokih brez obresti že spomladi istega leta.

Z naročilom te temeljne slovenske knjižne zbirke se boste uvrstili v izbrano družbo več deset tisoč zvestih naročnikov, ki že redno prejemajo knjige ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE in jih z zadovoljstvom uporabljajo. Tudi Vi se boste kmalu prepričali, da je ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE zbirka imenitnih knjig trajne vrednosti, za katere Vam nikoli ne bo žal denarja.

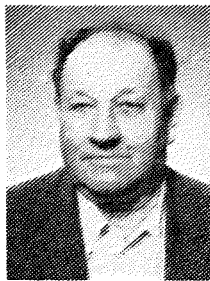
Knjige ENCIKLOPEDIJE SLOVENIJE so torej tudi knjige za prihodnost!

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA

Franc Bolčič

Lani je v Ajdovščini umrl Franc Bolčič. Rojen je bil pred šestinsedemdesetimi leti v Prešnici na Krasu. Udeleženec NOB je bil od junija 1943, borec Južno-primorskega odreda. Bazoziške brigade in kasneje Komande mesta Kojško. Imel je čin rezervnega kapetana. Za usluge med NOB je bil »vkrat odlikovan.

Peter Krampl

Lanskega oktobra smo se na ruškem pokopališču poslovi od aktivista Petra Krampla, rojenega pred devetinsedemdesetimi leti. Med NOB je sodeloval kot aktivist OF na Fali, kjer je živel do svoje smrti. Po vojni je sodeloval pri obnovi domovine.

Alojz Žvokelj

Rojen je bil leta 1925 v Dolenjah pri Ajdovščini. Leta 1943 se je vključil v NOB. Umrl je septembra lani.

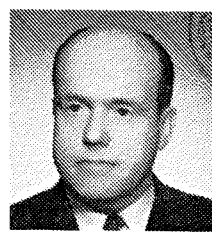
Jože Baloh

Člani ZB in krajani. Tuhinja smo se junija lani poslovi od Jožeta Baloha, rojenega leta 1914 v Zg. Tuhinju. V aktivno delo NOB se je vključil

Ivanka Jakopin

Avgusta lani je umrla Ivanka Jakopin, rojena leta 1903 v vasi Rupe pri Robu. Med NOB je bila aktivna članica vse do konca vojne, pa tudi po vojni se je aktivno vključila v obnovo domovine. Pokopana je na grospeljškem pokopališču.

Nace Križaj

V šestinsedemdesetem letu je lani julija umrl Nace Križaj iz Stare Ljubljane. Kot čevljarški pomočnik je leta 1940 dobil delo v Ljubljani in tako pričakal okupacijo. Leta

Marija Ponebšek

Lani smo se na pokopališču v Šmartnem pri Litiji poslovi od aktivistke Marije Ponebšek iz Tenetiš pri Litiji. Njeno aktivno delo se je začelo februarja leta 1943 na terenu. Maja 1944 je bila izdana in s sinom pobegnili na takratno osvobodjeno ozemlje (Sv. Križ) Gabrovka in naprej aktivno delala do konca vojne.

Jože Grabnar

Po težki bolezni je lani umrl Jože Grabnar iz Dragomera. Rojen je bil leta 1911 v vasi Gornje Kamne pri Novem mestu. V Ljubljani se je izučil za krojača in med voj-

Jože Pliberšek

Oktobra lani smo se na ruškem pokopališču poslovi od aktivista OF, Jožeta Pliberška, rojenega leta 1920 na Lobjnici nad Rušami. Družina Pliberšek je živel visoko na Pohorju, zato je njihov dom postal že zgodaj partizanska postojanka. Pri njih so leta 1942 našli svoj dom borci Ruške čete. Mamo Marijo so avgusta 1942 odpeljali v Auschwitz, očeta Jurija pa v Dachau. Jože je sodeloval z NOB do konca vojne. Z mlajšim bratom sta nudila varno zatočišče borbem ilegalcem in kurirjem TV-12, ki so imeli v neposredni bližini zemljanke. Za prispevek v NOB je prejel državno odlikovanje.

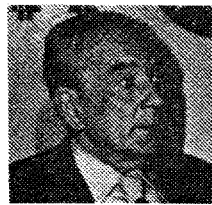

Milan Loštrk

V 76. letu starosti je v Celju umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Milan Loštrk.

Po začetku vojne se je aktivno vključil v delo OF, februarja 1942 pa je stopil v NOB. Med drugim je bil borec II. Belokranjskega bataljona, sekretar Okrožnega odbora OF za okrožje Škofja Loka in politkomisar Jeseniško-Bohinjskega odreda.

Po osvoboditvi je bil vseskozi družbenopolitično aktiven. Med drugim je bil načelnik personalnega oddelka inšpektorata železnice vojne uprave JNA za cono B in direktor Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje Celje.

Ing. Lojze Rojec

V 78. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 inž. Lojze Rojec.

Kmalu po začetku vojne je vstopil v NOB. Bil je organizator kurirskih zvez v Sloveniji ter šef partizanskih tiskarn.

Po osvoboditvi je bil med drugim pomočnik ministra za gospodarsko obnovo domovine, šef kabineta Ministrstva za industrijo in rudarstvo LRS, šef kabineta Narodne vlade LRS ter prvi direktor Urbanističnega inštituta SRS.

Vinko Šumrada-Radoš

Rodil se je leta 1916 v vasi Podgora pri Ložu. Izučil se je za trgovca. Nekaj časa je živel v Trbovljah, po kapitulaciji Jugoslavije pa ga najdemo med organizatorji OF v Loški dolini. Deloval je kot terenski aktivist OF vse do italijanske ofenzive avgusta 1942, ko se je priključil slovenskim partizanom. Vstopil je v novoustanovljeno notranjsko Serčerjevo brigado. Bil je politkomisar drugega bataljona (Jožetovega) vse do septembra 1943, ko je bil poslan na Primorsko. Deloval je v 16. SNOUB v Vojkovi kot politični komisar brigade, nato pa v štabu 9. korpusa NOVJ kot načelnik kadrovske službe. Septembra 1944 je bil poslan v Trst na komando mesta, kjer je delal vse do leta 1947. Po vrnitvi v Jugoslavijo je bil demobiliziran kot major JA. Delal je v Mariboru in v Ljubljani, leta 1974 je bil upokojen. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in drugih visokih državnih odlikovanj in priznanj. Radoš je bil tudi pesnik. Prve pesmi je objavil v »Udarniku«, glasilo 2. SNOUB Ljubljane Serčer. Po vojni je izdal zbirko pesmi z naslovom »Ulaka«. Umrl je v začetku decembra lani in pokopan na ljubljanskih Žalah.

Dragica Hočevar

Oktobra lani smo se na Dolu pri Hrastniku poslovi od Dragice Hočevar. Vojna je leta 1942 kruto posegla v njeno družino. Starejša sestra Anica je bila kot talka

Umrje Ive Krevs

Na zadnjo pot smo ga pospremili 28. oktobra 1990. Rojen je bil 21. novembra 1912 v Višnji Gori. Tam je končal 5 razredov ljudske šole, ekonomsko srednjo šolo pa

v Ljubljani, kamor se je vozil z vlakom.

Že kot mladega fanta ga je pritegnil šport. Teloval je pri naraščaju Sokol-a, kjer sta ga idejno vodila učitelj Edo Turnher in sodnik Jože Rus, soustanovitelj Osvobodilne fronte Slovenije, ki sta takrat oba službovala v Višnji Gori. Ko je dopolnil 16 let, ga je njegov bratranec Jože Slapničar, tudi Sokol in športnik, nagovoril in povabil med tekače ASK Primorje. Potem je ves svoj trening posvečal teku.

Leta 1932 je prvič nastopil na Balkanskih igrah v Atenah; osvojil je tretje mesto na 5000 in 10.000 m. Leta 1933 so bile balkanske igre

(BAI) zopet v Atenah; dosegel je prvo mesto v teku na 10.000 m, drugo mesto na 5000 m in tretje mesto na 1500 m. Leta 1934 so bile BAI v Zagrebu; zmagal je na v teku na 5000 m, na 1500 m je bil tretji. Leta 1936 so BAI zopet organizirali v Atenah; Ive je zmagal na 3000 m z ovirami. Leta 1938 je BAI organizirala Jugoslavija; Krevs je v Beogradu na 5000 m osvojil prvo mesto. Tekmoval je tudi na raznih atletskih prireditvah v jugoslovanskih mestih po vsej državi, zmagal pa je tudi na tekmovanjih v Avstriji, Bolgariji, Italiji, Čehoslovaški in v Romuniji. Za dosego visokih uspehov je Ive vztrajno in ne-

utrudno treniral dvakrat na teden na igrišču, konec tedna pa v okolici Višnje Gore. Dva trenerja sta mu pomagala: Danilo Sancin, kasneje pa Oto Klein.

Leta 1939 se je umiril v Višnji Gori, kjer je vodil pisarno odvetnika dr. Tomiška. Že istega leta je bil Ive izvoljen za tajnika sokolskega društva; postal je duša telesne kulture. Že v avgustu leta 1941 je Edo Turnher zbral najbolj zavedne člane in jih na skrivnem sestanku obvestil o ustanovitvi in programu Protimperialistične (Osvobodilne) fronte; priporočil jim je, naj zbirajo orožje, da se naj pripravijo na oborožen odpor. Med

NOB je bil Ive sekretar rajonskega odbora OF za Višnjo Goro, leta 1944 za rajonski odbor OF na Krki, opravljal je razne naloge; bil je terenski delavec, borec in član okrožnega odbora OF Grosuplje-Stična-Novo mesto. Leta 1943 je bil izvoljen za odposlanca na Kočevskem zboru; nato je opravljal druge odgovorne naloge, med drugimi je bil prvi predsednik OLO Grosuplje.

Po osvoboditvi je bil ljudski poslanec, šef kabineta predsednika vlade Mihe Marinka, predsednik finančne in stanovanske komisije Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije, do svoje upokojitve leta 1982. Izven

službenih je Ive Krevs opravljal še druge družbenopolitične naloge. Bil je predsednik Atletskega kluba Olimpije (1947-1948), tajnik in podpredsednik Lovske zveze Slovenije (1949-1985), organizator raznih prireditev ter odbornik v Zvezi borcev NOB, od ustanovitve pa do svoje smrti tudi član uredniškega odbora in sodelavec Zbornika občine Grosuplje.

Ob proslavi 50-letnice BAI leta 1979 so Krevsa povabili v Atene, kjer je bil med častnimi gosti in večkratnimi zmagovalci. Ogledal si je stadion, kjer je pred 45 leti priporil prvo pomembno zmago Jugoslaviji.

Obvestilo o uskladitvi invalidskih prejemkov vojaških invalidov po zveznih predpisih in invalidskih prejemkov civilnih invalidov vojne po republiških predpisih od 1. 10. 1990 ter še nekatere druge odredbe, ki določajo višine posameznih prejemkov od 1. 10. 1990

1. Z odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, pranja borcev in socialno politiko se zneski osebne invalidnine vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka povečajo za 6,3% in veljajo od 1. 10. 1990.

Novo določeni prejemki vojaških invalidov bodo v novi višini izplačani a mesec januar 1991 skupaj s pripadajočimi razlikami od 1. 10. 1990 dalje.

Glede na uskladitev invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih od 1. 10. 1990 so se zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne, in sicer osebna in družinska invalidnina in dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

PREJEMKI VOJAŠKIH INVALIDOV

OSEBNA INVALIDNINA

	Mes. zneski od 1. 10. 1990
I.	8.804,40
II.	6.380,40
V.	4.827,40
VI.	3.565,00
I.	2.538,20
II.	1.573,30
III.	1.064,50
X.	513,30
	382,90
	258,80
DRUŽINSKA INVALIDNINA IN POVEČANA DRUŽINSKA INVALIDNINA	Mes. zneski od 1. 10. 1990
	din

za enega uživalca družinske invalidnine (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)

573,20

ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca

(tretji odstavek 36. člene zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)

2.641,40

– povečana družinska invalidnina

(39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)

3.056,90

3. DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ

– za prvo stopnjo

8.804,40

– za drugo stopnjo

5.806,60

– za tretjo stopnjo

4.065,00

4. ORTOPEDSKI DODATEK

– za prvo stopnjo

2.547,20

– za drugo stopnjo

1.944,00

– za tretjo stopnjo

1.253,10

– za četrto stopnjo

605,70

Sprejete so še naslednje odredbe, ki določajo višine posameznih prejemkov s področja zveznih predpisov in veljajo od 1. 10. 1990, in sicer:

– Stalni mesečni denarni prejemek po zakonu

6.358,80 din

o temeljnih pravicah odlikovancev

z Redom narodnega heroja znaša od 1. 10. 1990

6.358,80 din

– Osnova za odmero stalnega mesečnega denarnega prejemka

po zakonu o temeljnih pravicah imetnikov »PS 41«

in zakonu o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne

in revolucionarne vojne 1936-1939

6.358,80 din

znaša od 1. 10. 1990.

– Osnova za odmero dodatka za borce znaša

6.358,80 din

od 1. 10. 1990

– Pogrebna za pogreb imetnikov; PS 41«

borcev španske narodnoosvobodilne

in revolucionarne vojne 1936-1939

in odlikovancev z Redom Karadjordjeve zvezde

z mečema znaša v četrtem trimesečju 1990

14.160,00 din

– Povračilo za pogreb odlikovancev

z Redom narodnega heroja znaša

v četrtem trimesečju 1990

do 23.600,00 din

PREJEMKI CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

Na podlagi zvezne odredbe, ki določa denarne prejemke vojaškim invalidom in je objavljena v Uradnem listu SFRJ, št. 82/90, znašajo denarni prejemki civilnih invalidov vojne od 1. 10. 1990 v naslednjih višinah:

1. OSEBNA INVALIDNINA CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

SKUPINA

Mes. zneski od 1. 10. 1990

I. 4.402,20

II. 3.190,20

III. 2.413,70

IV. 1.782,50

V. 1.269,10

VI. 786,60

2. OSEBNA INVALIDNINA ŽRTEV FAŠISTIČNEGA NASILJA

SKUPINA

od 1. 10. 1990

I. din

II. 5.502,70

III. 3.987,70

IV. 3.017,10

V. 2.228,10

VI. 1.586,40

983,20

3. CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

(za enega družinskega člana)

PO INVALIDU

SKUPINE

Mes. zneski od 1. 10. 1990

I. din

II. 3.081,50

III. 2.233,10

IV. 1.689,60

V. 1.247,70

VI. 888,40

550,60

4. CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV ŽFN

SKUPINA

Mes. zneski od 1. 10. 1990

I. din

II. 3.851,90

III. 2.791,40

IV. 2.112,00

V. 1.559,70

VI. 1.110,50

688,20

5. DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

Mes. zneski od 1. 10. 1990

din

za prvo stopnjo 7.483,70

za drugo stopnjo 4.935,60

za žrtve fašističnega nasilja,

ki obdržijo 15-odstotno povečanje dodatka

v skladu z določili 12. člena zakona

o spremembah in dopolnitvah zakona

o civilnih invalidih vojne (Ur. list SRS, št. 11/88)

5.675,90

Cvetu Novaku v spomin

Zaradi neusmiljene boleznijo smo se morali posloviti, še od dobrega soborca in tovariša, ki je vse svoje življenje posvetil boju za pravice delovnih ljudi in svobodo svojega naroda.

Cveto Novak se je rodil 28. februarja 1922 v mali obrtniški družini, ki je živela v Tacnu pri Ljubljani. Po končani meščanski šoli se je šel učiti slikarsko-plegarske obrti, vendar je njegov uk april 1941 prekinil napad okupatorjev na Jugoslavijo in razkosanje Slovenije.

Že družina, zlasti oče, ki je bil znan aktivist delavskega gibanja, so mladostnika usmerjali v boj za delavske pravice in v delo vajeniške mladine. Vneto je sodeloval v najrazličnejših akcijah, od raznašanja letakov in literature skrivne tiskarne, ki je bila v Tacnu, do udeleževanja na zborovanjih, protidraginskih shodih in drugih manifestacijah delavskega gibanja. V avgustu 1940. ga je komunistična organizacija v Tacnu sprejela v stranko.

Po aprilu 1941 je bilo najpomembnejše, da so zbrali čim več orožja, streliva in vojaške opreme. Že junija se je začel skrivati pred nemškimi policijskimi in orožnimi organi, ki so že iskali njegovega očeta. Sredi julija pa se je z drugimi ilegalci že skrival po gozdovih na Šmarni gori, kjer se je snovala Šmarnogorska partizanska skupina.

Ko so z drugimi skupinami naredili nekaj akcij, so v drugi polovici julija na Rašici ustanovili Rašiško partizansko četo. Bil je v njej najprej borec, nato kurir. Ko so se po odhodu čete v Polhograjske

Dolomite spet vrnili na Gorenjsko, je bil do novembra 1942. kurir za zvezo med Glavnim poveljstvom slovenskih partizanskih čet in gorenjskim partizanskim vodstvom. Konec 1942. so ga poslali na terensko politično delo v kamniškem okrožju, kjer je opravljal razne dolžnosti do jeseni 1944.

Pozno jeseni 1944. po kratkem delovanju v Zahodnoprimorskem okrožju, je bil premeščen v štab 2. brigade Narodne obrambe, kjer je kot obveščevalni oficir ostal do konca vojne. Ta se je zanj končala v Trstu že 2. maja 1945 z osvoboditvijo mesta.

Ostal je v vojski. Deloval je v štabu 2. divizije Korpusa narodne obrambe Jugoslavije in bil nato tudi namestnik komandanta Podoficirske šole pri diviziji v Jablah pri Trzinu. Poleg Pehotne oficirske šole (1946) je končal še Višjo vojaško akademijo (1950-1952) in opravljal visoke dolžnosti v Štabu KNOJ v Beogradu ter v korpusnem štabu v Ljubljani, leta 1960 pa je nekaj let služboval tudi na Dunaju kot svetnik za vojaška vprašanja jugoslovanske ambasade. Nato je bil v Komandi vojaškega okrožja. Dosegel je čin polkovnika. Od leta 1968 do 1975, ko je odšel v pokoj, je še služboval na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve kot vodja vojaških priprav.

Ves čas svojega delovanja v vojski in zunaj nje je bil tudi družbenopolitično aktiven. Tak je bil tudi po upokojitvi. Zlasti je bil delaven v organizaciji Zveze združenj borcev NOV Slovenije, ki ga je izvolila tudi v republiški odbor. Opravljal je dolžnost podpredsednika Republiškega odbora, v zadnjih letih pa je bil tudi zelo cenjen predsednik občinske organizacije ZZB NOV Ljubljana Šiška.

Je nosilec partizanske spomenice 1941 ter mnogih odlikovanj in priznanj.

Skromen in priljuden do vsakogar, hkrati pa predan svoji že v mladosti pridobljeni zavesti, da treba življenje posvetiti boju za neko družbo, v kateri bo življenje delovnih ljudi le boljše, to je osnovna značba našega Cveta.

Zdravko Klanjšček

Zakaj tako?

Mnogo soborcev in prijateljev pokojnega narodnega heroja Zvonka se z začudenjem sprašuje, zakaj se je svet krajevne skupnosti v njegovi vasi odločil proti postavitvi njegovega doprsnega kipa. Moj odgovor bo skrčen in nepopoln, vendar pa upam, da razumljiv.

Zaradi socialnih in narodnih razmer v predvojnem obdobju so se ljudje na Vipavskem v letih 1941-1945 odločili skoraj izključno za NOB. Zaradi pravilnega stališča dušnih pastirjev, predvsem dekana vipavske farne cerkve Ignacija Breitenbergerja, so propadli tudi vsi poskusi organiziranja bele garde. V omenjeni vasi sta bili le dve izjemi, vendar sta bila vzroka za to različna. V prvem primeru je šlo za očeta številne družine, ki je bila zelo odvisna od državnih zemljišč, zato je bilo kar nekam umevno, da se je moral podrežati tej obla-

sti, v drugem primeru pa je šlo za mlajšega, razsipnega in objestnega fanta, ki se ni zmenil za svoj rod. Ker so v začetku leta 1942 Italijani razpisali nagrade za prvoborce, je podlegel njihovemu vplivu in postal njihovo orodje. Samo ta dva so uspeli Italijani uporabiti proti tedaj še redkim partizanskim enotam. To pa je bilo tudi vse, kar se jim je v dveh desetletjih posrečilo vzgojiti ali pridobiti za svojo obveščevalno službo.

Po vojni je Gradišče pri Vipavi doseglo nesluten razvoj. Asfaltirane ceste, elektrifikacije, vodovod, skupen Dom, obnovljena cerkev je le nekaj tega. V vasi so si ljudje postavili več kot 30 novih hiš, imajo precej traktorjev, avtomobilov in drugih strojev.

Zakaj se je torej svet krajevne skupnosti tako odločil? Tega uradno sicer ni sporočil,

lahko pa bi o tem sklepali na podlagi nekaterih govoric. Menda naj bi bil heroj Zvonko kriv za izginotje starejšega okupatorjevega sodelavca, kot komunist naj bi bil sokriv za vse, kar se je zgodilo med vojno in po njej, svet pa je razpravljal celo o tem, ali mu je bil upravičeno prisojen naslov narodnega heroja.

Najbolj presenetljivo pa je tisto, kar skušajo z govoricami razširiti nekateri člani sveta. Pravijo namreč, da se je pokojni narodni heroj še potem, ko so ga že pokopali, prikazoval ljudem in se jim opravičeval za dejanja, ki jih je storil med vojno. Menda naj bi se to zgodilo vsaj dvakrat. Le kaj vse si ljudje ne izmislijo, da lahko opravičijo svoje ravnanje...

Kdor pozna razmere po 9. septembru 1943, kakršne so bile v vasi, bo moral priznati,

da bi se takrat tudi tam začel pogrom na kolaboracioniste, če ne bi bilo Zvoneta. Mlajšemu sodelavcu okupatorja namreč ni prav nič zgodilo, nihče se ga ni hotel resne lotiti, zato je lahko pobegnil v Italijo, kjer je mirno živel naprej.

Heroju Zvonku lahko naroprimo le to, da je bil zves zagovornik ideje o osvoboditvi in povojnega razvoja. Ne kaj je pri vsem tem jasno. Sprava v Kočevskem Rogu ima svoj pomen, tudi njen namen je bil dober, njene posledice pa postajajo marsikje, kar močno negativne.

Dejanje, ki sem ga opisal je prejel kratkoročnega, dolgoročnega pomena; zame ne bi mogli reči, da je dejanje, povezovanje različnih mnenj prej bi ga lahko označili z odpoved modri presoji o času, ko je nastajala naša država.

Justin Andlovic

Zahvala krajanom Trebelnega

Odbor borcev skupnosti 4. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Matija Gubec je s posebno pozornostjo obravnaval informacijo o poteku letošnje proslave ustanovitve naše in vaše brigade na območju Trebelnega. Predvsem moramo poudariti, da se bori naše brigade radi spominjajo vašega velikega prispevka NOB, še posebej na področju sodelovanja z Gubčevo brigado. V lepem spominu so jim varno zavetje in miren počitek, ki ste jim ga nudili, skrb za prehrano in za naše ranjene tovariše, prispevek v bojnih akcijah, ki smo jih izvedli na našem območju, uspešno organiziranje in izvedba številnih kulturnih in zabavnih prireditev, ki smo jih skupaj organizirali za potrebe naših borcev in vaščanov in mnoge tople besede, medsebojno spoštovanje in razumevanje. To so bile pomembne odlike in moralne vrednote naše NOV.

Ob tej priložnosti se vam želimo zahvaliti za:

- vsakoletna prizadevanja za dostojno proslavo obletnice naše brigade,
- za vsestransko angažiranost pri vzgoji mladega

rodu v duhu tradicij naše NOV in še posebno naše in vaše Gubčeve brigade.

– uspešno angažiranje pri graditvi ceste Matija Gubec in obenem na topel sprejem in tudi program.

Iz vsega naštetega in mnogo drugega doživetega in preživetega pri skupnih nalogah v času vojne in povojnem obdobju nas povezujejo številne niti medsebojnega zaupanja, spoštovanja in delovanja. Te in druge moralne vrednote so nam vsestransko potrebne v sedanjih družbenopolitičnih in ekonomskih razmerah.

Prepričani smo, da boste krajan, mladi in starejši, to lepo tradicijo nadaljevali tu-

di v prihodnje. Potrudimo se, da organiziramo uspešno proslavo vsako leto, še posebno ob 50. obletnici ustanovitve naše brigade, ki bo leta 1992! S tem bomo vsem dokazali svoje opredelitve in tesno medsebojno povezanost iz tistih težkih vojnih let.

Obenem vam vsem želimo veliko uspeha na področju gospodarstva, zdravstva, vzgoje in izobraževanja, pa tudi zabave po vsakodnevem težkem delu.

Vsakemu krajanu posebno želimo polno zdravja, družinske sreče ter da v miru živite.

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec

Pozdravi z Mestnih njiv in z Drske

Z obiskom bolnih in osamelih borcev, s skromnim obdarovanjem in s prijetnim skupnim večerom so člani borčevske organizacije Mestnih njiv in Drske v Novem mestu tudi letos konec decembra počastili prihod novega leta. Na obeh družabnih večerih jih je kot vsa zadnja leta zabaval harmonikar Tone Novak. Novoletno družabno srečanje je za mnoge člane ZZB edina priložnost, da se poveselijo z znanci in s prijatelji izven doma.

Z novoletnega praznovanja je 40 članov ZZB NOV z Drske podpisalo in poslalo kratko pozdravno pismo predsedniku predsedstva Slovenije Milanu Kučanu. Zahvalili so se mu za možat nastop na seji slovenske skupščine pred plebiscitom, za opozorilo na vrednote NOV, pa tudi za to, da se zavzema za varstvo pravic upokojujencev.

Tg.

Reševalcem križanke:

V uredništvo je prispelo 287 rešitev. Žreb je določil, da bodo knjižne nagrade iz programa založbe Borec-Mladika prejeli trije reševalci:

Marjan in Marija Blažek, Cesta 27. aprila, 31. 61000 Ljubljana, Franc Brus, 61354 Horjul 57, Šuligoj Zdeno, Triglavsko 3. 65280 Idrija.

Nagrajencem čestitamo. Knjižne nagrade bodo prejeli po pošti.

Rešitev novoletne žanke:
Bukev, omara, Jeme stih, enota, Timok, kol, bu, ner, krola, rokokorec, Isar, obad, megalomanstvo, barikada, Enare, Nal, Iri, unikat, oboa, dinar, Times, Dorset, Adana, Erevan, Gobi, glavar, Gorbačov, lota, Dinara, Zila, ol, repki, Alpe, IT, pastoral, Lim, Ate, Kalin, Goya, rudar, sirar, funt, arena, jeza, SP, Raab, David, Egejsko, morje, EM, Tamar, Košana, gusar, cvet, vir, astra, Ebro, Aka.

Popravek

V novoletni številki TV-15 smo vam na razvedrilni strani predstavili najstarejša drevesa med njimi tudi solčavsko tiso, kate starost so ocenili na 1250 let, mi smo letnico pravilno zapisali tiskarski škrat pa nam je pojedel ničlo.

Naši zvesti bralki Jelki Peterki ki je napako opazila in nas nanjo opozorila, se zahvaljujemo.

Solidarnost borcev

Dne 15. julija 1990 je bil v Virštanju pri Podčetrtku velik požar. Popolnoma je zgorelo gospodarsko poslopje posestnika in člana ZB NOV Podčetrtek JOŽETA IVANCA.

Nastala je velika škoda,

saj je zgorela tudi vsa krma, kmečko orodje in stroji. V ognju in dimu se je zadušila goveja živina in prašiči.

Občinski odbor ZZB NOV Šmarje pri Jelšah je organiziral akcijo za pomoč prizadetemu nekdanjemu

borcu Kozjanskega odreda. Člani vseh organizacij ZB NOV v šmarnski občini smo pokazali, da imamo čuteče srce. Zbrali smo nekaj čez 32.000 din. Nekdanji borci iz Virštanja pa so še posebej zbrali 8.000 din.

Da bo nesreča še večja, je JOŽE IVANCA 3. oktobra lani umrl.

Predsednik Občinskega odbora ZZB NOV Šmarje pri Jelšah Joško Lojen, sekretar Mirko Završnik, predsednik ZB NOV Podčetrtek Ivan Amon in tajnik Jože Brilej so pred časom obiskali pokojnikovo družino na domu in izročili denar, ki smo ga prispevali.

J. B.

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780.

Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Ziva Kronte**, **Bojana Žokal-Jeršič**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašelj** (novinarji – uredniki rubrik), **Miran da Pleničar** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: **Ela Ulrih-Atena**

Ziro račun: 50100-678-45473 RO ZZB NOV Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Delo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za in SRS.